

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**MAHALLİ İDARELERİN KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELESİ;
ÇANAKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TURGUT KAYMAK

Tez Danışmanı

DR.ÖĞR.ÜYESİ İBRAHİM TANJU AKYOL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**MAHALLİ İDARELERİN KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELESİ;
ÇANAKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TURGUT KAYMAK

Tez Danışmanı

DR.ÖĞR.ÜYESİ İBRAHİM TANJU AKYOL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Turgut KAYMAK tarafından Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Tanju AKYOL yönetiminde hazırlanan ve **06/07/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Mahalli İdarelerin Kent Yoksulluğu İle Mücadelesi; Çanakkale Belediyesi Örneği**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Kamu Yönetimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Tanju AKYOL

.....

Doç. Dr. Mustafa KARA

.....

Dr. Öğr. Üyesi Burak KOÇAK

.....

Tez No : 10479102

Tez Savunma Tarihi : 06/07/2022

.....
Doç. Dr. YENER PAZARCIK
Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

Turgut KAYMAK

06/07/2022

ÖZET

MAHALLİ İDARELERİN KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELESİ; ÇANAKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Turgut KAYMAK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr.Öğr.Üyesi İbrahim Tanju AKYOL

06/07/2022, 90

Dünya’da insan nüfusunun büyük bir çoğunluğu kentlerde yaşamlarını sürdürmektedir. Kentlerde yaşanan bu yoğun durum yoksulluk gibi sorunları ortaya çıkartmıştır. Yoksulluğun birçok boyutu olmaktadır. Bu bağlamda kentlerde yaşanan olumsuz nüfus artışları, istihdam eksiklikleri, hizmete ulaşım zorluğu gibi durumlar kent yoksulluğunu ortaya çıkartmaktadır. Hem ulusal hem yerel düzeyde mücadele verilen kent yoksulluğu olgusuna karşı devletler birçok çaba içine girmişlerdir. Yoksulluk olgusu bazı durumlarda ülke sınırlarının dışına çıkıp küresel hal almaktadır.

Araştırmanın ilk kısmında yoksulluk, kavramsal çerçevede ele alınmış; yoksulluk çeşitleri, yoksulluğa neden olan durumlar, yoksulluğun getirdiği sonuçlar ve yoksulluk teorileri açıklanmıştır. İkinci kısımda Dünya’da ve Türkiye’de yoksulluğun tarihi incelenmiş ve sosyal belediyecilik anlayışı ile yoksullukla mücadeleye değinilmiştir. Üçüncü kısımda ise mahalli idarelerin kentsel yoksullukla mücadelesi Çanakkale ili ölçeğinde değerlendirilmiştir. Çanakkale ilinin ülke tarihinde çok önemli bir yeri vardır. Adımı 1. Dünya Savaşı sahnesinde geçirmiş olan bu topraklar, kanla kazanılmış bir zaferin yeridir. Bu durum şehrin turizmine katkı sağlamaktadır. Çanakkale ili transit şehirler statüsünde bulunduğundan göçte alabilmektedir. Bu bağlamda kentte yoksulluk ile yapılan araştırmaların az olduğu düşüncesi, gerçekleştirilen araştırmanın bu alanda fayda sağlayacağını düşündürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kent Yoksulluğu, Yoksulluk Olgusu, Sosyal Belediyecilik

ABSTRACT

STRUGGLE OF LOCAL GOVERNMENTS WITH URBAN POVERTY; ÇANAKKALE MUNICIPALITY EXAMPLE

Turgut KAYMAK

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Department of Public Administration Master's Thesis

Advisor: Dr.Öğr.Üyesi İbrahim Tanju AKYOL

06/07/2022, 90

The vast majority of the human population in the world lives in cities. This intense situation in cities has created problems such as poverty. There are many dimensions of poverty. In this context, negative population increases, employment shortages and difficulty accessing services in cities reveal urban poverty. States have made many efforts against the phenomenon of urban poverty, which is struggled at both national and local levels. In some cases, the phenomenon of poverty goes beyond the country's borders and becomes global.

In the first part of the research, poverty was discussed in a conceptual framework; types of poverty, situations that cause poverty, consequences of poverty and theories of poverty are explained. In the second part, the history of poverty in the world and Turkey is examined and the concept of social municipality and the fight against poverty are discussed. In the third part, the struggle of local authorities against urban poverty was evaluated on the scale of Canakkale province. Canakkale province has a very important place in the history of the country. It's called 1. This land, which has been spent on the Stage of World War II, is the site of a victory won by blood. This situation contributes to the tourism of the city. Since Canakkale province has transit cities status, it can take it in migration. In this context, the idea that poverty research is scarce in the city has made it thought that the research carried out will benefit in this field.

Keywords: City, Urban Poverty, The Phenomenon of Poverty, Social Municipality

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimimden, yüksek lisans eğitimime kadar hiçbir konuda manevi desteğini esirgemeyen Sayın Doç.Dr. Mustafa Kara hocama ve bu sreğte hiçbir zaman pes etmemem gerektiğini bana vurgulayan tez danıŐmanım Sayın Dr. İbrahim Tanju Akyol'a teşekkür ederim.

Eğitim hayatımda her anlamda yanımda olan, motive eden, düŐüncelerime saygı duyan ve destekleyen başta canım annem Bahriye Kaymak olmak üzere sevgili aileme teŐekkürlerimi sunarım. Ayrıca hayatımın bundan sonraki dönemine ortak olacak olan sevgili niŐanlım Birsen zbaskın'a da teŐekkürü borđ bilirim.

Turgut Kaymak
Çanakkale, 2022

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GRAFİKLER.....	xii

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Kavramlar	3
1.1.1. Yoksulluk	3
1.1.2. Kentsel Yoksulluk	3
1.1.3 Sosyal Belediyecilik	5
1.2 Yoksulluk Çeşitleri	6
1.2.1 Mutlak ve Görelî Yoksulluk.....	6
1.2.2 Objektif ve Subjektif Yoksulluk.....	7
1.2.3 Kırsal Yoksulluk.....	8
1.2.4 Gelir Yoksulluğu İnsani Yoksulluk.....	9
1.2.5 Kronik Yoksulluk- Geçici Yoksulluk.....	10
1.3 Yoksulluğun Nedenleri.....	11
1.3.1 Ekonomik Nedenler.....	11

1.3.2 Çevresel Nedenler	13
1.3.3 Siyasal Nedenler	16
1.4 Yoksulluğun Sonuçları	16
1.5 Yoksulluk Teorileri	17
1.5.1 İşlevselci Teori	17
1.5.2 Karl Marx'a Göre Yoksulluk	18
1.5.3 Max Weber'e Göre Yoksulluk	19
1.5.4 Oscar Lewis'e Göre Yoksulluk	20
1.5.5 John Friedmann'a Göre Yoksulluk	21
1.5.6 İbn-i Haldun'a Göre Yoksulluk.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KENT YOKSULLUĞU VE SOSYAL BELEDİYESİLİK

2.1. Dünya'da Yoksulluk ve Sosyal Belediyecilik	24
2.1.1 Dünyada Yoksulluk	24
2.1.2 Sosyal Belediyeciliğin Dünya'da Gelişimi	39
2.2. Türkiye'de Kentsel Yoksulluk ve Sosyal Belediyecilik.....	41
2.2.1 Türkiye'de Kent Yoksulluğuna Tarihsel Bakış.....	41
2.2.2 Türkiye'de Sosyal Belediyeciliğin Yasal Çerçevesi	49
2.2.3 Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları	53
2.2.4 Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Karşılaşılan Sorunlar	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MAHALLİ İDARELERİN KENTSEL YOKSULLUK İLE
MÜCADELESİ BAĞLAMINDA ÇANAKKALE İLİ

3.1. Çanakkale İli.....	62
3.1.1. Çanakkale'nin Ekonomik Yapısı ve Sayısal Veriler	62
3.2. Yöntem ve Teknik	64
3.2.1. Problem ve Araştırma Soruları	65
3.2.2 Amaç ve Önem	65
3.2.3 Kapsam ve Sınırlılıklar.....	66
3.2.4 Desen	66
3.2.5 Veri Toplama Yöntemi ve Analiz Tekniği.....	66
3.3 Bulgular	67
3.3.1. Temalara İlişkin Görüşlerin Dağılımı	70
3.3.2. Temaların Alt Kodlarla İlişkisi.....	72
3.3.3. Görüşmelerin Haritalandırılarak Gösterilmesi	77
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA	84
EKLER	I

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIDS	Kazanılmış Bağışıklık Yetersizliği Sendromu
BM	Birleşmiş Milletler
BMÖ	Birleşmiş Milletler Örgütü
ÇBYE	Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
DB	Dünya Bankası
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HIV	İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslararası Para Fonu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1	Türkiye'de 2002-2009 Yılları Arasındaki Fert Yoksulluk Oranı	46
Tablo 2	Türkiye'de 2010-2015 Yılları Arasındaki Fert Yoksulluk Oranı.....	48
Tablo 3	İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı ve İşsizlik.....	633
Tablo 4	Görüşme Soruları ve Oluşturulan Temaların İçeriği	68
Tablo 5	Kod Sistemi	69
Tablo 6	Görüşmelerin Ortak Kodlanması.....	74
Tablo 7	Görüşmelerin Ayrı Ayrı Kodlanması	76

ŞEKİLLER DİZİNİ

- Şekil 1. Millet İttifakı İle Yapılan Görüşmenin Tek Vaka Modeli..... 78
- Şekil 2. Cumhur İttifakı İle Yapılan Görüşmelerin Tek Vaka Modeli 79

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1	Belediye Meclis Üyelerinin Temalara İlişkin İfade Sıklığı	70
Grafik 2	Cumhur İttifakı Temalara İlişkin İfade Sıklığı	71
Grafik 3	Millet İttifakı Temalara İlişkin İfade Sıklığı.....	72

GİRİŞ

Kentler devletlerin ve farklı toplumların, tarihsel süreçte değişim ve dönüşümüne tanık olmuş alanlardır. Farklı birçok imparatorluğun kuruluşuna ve yıkılışına şahitlik eden ve toplumsal olayların yaşandığı bu alanlar, günümüzde bilimsel araştırmaların merkezi konumundadır. Bu bağlamda kentsel alanda gerçekleştirilen çalışmalar, toplumun sorunlarına çözümleyici yaklaşılmasını sağlamaktadır.

Günümüzde devletler, kentsel alanlarda otoriteyi sağlamak ve sürdürülebilir kılmak için birçok yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir ve bu düzenlemelerin işleyişini sağlayacak kurumları oluşturmuştur. Bunu yaparak diğer devletler ile olan rekabette ve ilişkilerde güçlü olan taraf olmak istemişlerdir. Çünkü kentler gelişmişlik düzeylerine göre birçok farklı millet tarafından tanınır hale gelebilmektedir. Küreselleşen dünya, ülkelerin kentlerini küresel hale getirebilmektedir. Bu bağlamda kentler, ülkelerinden daha çok ön planda durmaktadır.

Kentsel alanlarla ilgili yasal düzenlemelerin uygulayıcılarının başında belediyeler gelmektedir. Belediyeler kentsel alanların sorunlarını çözmek ve toplumsal düzeni sağlama hususunda merkezi yönetim tarafından yetkili kılınmışlardır. Bu durum ele alındığında Cumhuriyet'in ilanından bugüne kadar olan süre zarfında, Dünya'da gerçekleşen değişim ve farklılaşma durumları, Türkiye'de de yerel ve merkezi siyasetin arasındaki ilişkinin değişmesine sebep olmuştur. Yaşanan bu değişim, Türkiye'de yalnızca mahalli idare birimlerinin imkanları ve yetkileri ile sınırlandırmamış olup, bütün ülkeye ait sorunların irdelenmesinde de mahalli idare birimlerini ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de yaşanan sorunların başında gelen yoksulluk olgusu, ülkede yönetimin politikalarda ne denli yeterli olabildiğinin tartışılmasına sebep olacak kadar önemli bir olgudur. Yalnızca sayısal saptamaların baz alınmasının, yoksulluk olgusuna bir anlam ve çözüm sağlamadığı görülmektedir. Yoksulluk olgusu, kentsel alanların kendine ait özelliklerine göre farklı şekillerde varlığını gösterebilmektedir. Bu durum da kentsel yoksulluk ile sosyal belediyeçilik kavramlarının karşımıza çıkmasına sebep olmaktadır.

Araştırmanın problemi kentsel yoksulluk ile mücadelede Belediyelerin rolü nedir? Şeklinde dir. Bu çalışmada kentlerde yaşanan yoksulluğun çözümü için Belediyelerin hangi çaba içinde olduğu, nasıl mücadele ettiği ve nasıl müdahale ettiği irdelenmektedir.

Araştırma çerçevesinde kentsel yoksulluğun tüm boyutları ele alınmıştır. Yoksulluk yaşanan kentlerde yoksul kitle ve yerel yöneticiler arasındaki köprüyü oluşturmak araştırmanın amacını ve önemini oluşturmaktadır. Araştırma genelinde incelenen kentsel yoksulluk olgusu, yalnızca maddi yönden değil sosyal belediyeçiliğin hizmetlerini de kapsamaktadır. Araştırmanın en önemli sonuçlarından biri belediyelerin yalnız başına yoksulluk ile mücadelede yeterli olamayacağı durumudur.

Araştırmanın amacı esas alınarak, a) belediye meclis üyelerinin kentsel yoksulluk bilinci seviyesi nedir?, b) belediye meclis üyelerinin kentsel yoksulluk bilinci seviyeleri siyasi fikirlere göre farklılık göstermekte midir?, c) belediye meclislerinde kentsel yoksulluk kapsamında alınan ve uygulanan kararların yerel bazda kentsel yoksulluğu engelleme de hangi düzeyde etkisi vardır? Sorularına cevap aranmıştır.

Araştırma üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk olarak yoksulluk, kentsel yoksulluk ve sosyal belediyeçilik kavramları üzerinde durulmuştur. Ardından yoksulluk türleri ve yoksulluğa neden olabilecek etkenler konusu incelenmiş ve bu sorunların ortadan kalkmasına etkili olabilecek yaklaşımlara değinilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde ilk olarak, dünyada yoksulluk ve sosyal belediyeçilik başlığının üzerinde durulmuştur. Bu başlık altında Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler örgütlerinin yoksulluğa karşı mücadelesi ve yaklaşımları incelenmiştir. Ardından Türkiye’de yaşanan kentsel yoksulluğun tarihsel sürecine değinilmiş ve sosyal belediyeçiliğin kentsel yoksulluğa karşı yasal dayanaklarından söz edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü kısmında ise ilk olarak Çanakkale’nin demografik ve coğrafi özelliklerinden bahsedilmiştir. Daha sonra Çanakkale’nin ekonomik durumu incelenmiş ve sayısal verilerle desteklenmiştir. Ardından çalışmanın yöntemi ve analiz boyutu hakkında bilgiler sağlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın problemi, soruları, önemi, amacı, desen ve yöntemi, kapsam ve sınırlılıkları, analiz yöntemi ve raporlama şekli içeriklerinden bilgiler verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak yoksulluk olgusu ve yoksulluk kavramları tanımlanmış ardından yoksulluk nedenleri ele alınmıştır. İkinci olarak yoksulluğun doğurduğu sonuçlar incelenmiş ve son olarak da yoksulluğa dair bazı teorisyenlerin yaklaşımlarına değinilmiştir. Çalışmanın bu kısmı diğer bölümlerin anlaşılabilirliği için önem arz etmektedir.

1.1 Kavramlar

Yoksulluk olgusunun beraberinde getirdiği birçok kavram bulunmaktadır. Yoksulluk, kentsel yoksulluk ve sosyal belediyecilik kavramları araştırmanın temel kavramlarıdır. Bu kavramlar yoksulluk olgusu ile doğrudan ilişkili olup, yoksulluğun sınırlılıklarını belirlemektedir. Bu bölümde çalışmanın temel içeriğini oluşturan yoksulluk olgusunun tanımı, türleri, nedenleri, sonuçları ve yoksulluğa karşı farklı yaklaşımlar incelenmiştir.

1.1.1. Yoksulluk

Yoksulluk, iktisadi ve toplumsal bir olgu olduğu kabul edilmektedir ancak bu kavram üzerine tam anlamıyla ortak bir fikir söz konusu değildir. Literatürde yer alan yoksulluk ve yoksul kavramlarının birçok tanımı mevcuttur. Bu tanımsal çeşitlilik dünyada yoksulluğu belirleme kriterlerini ve ölçütlerini farklı kılmaktadır. Ancak sonuç odaklı bakıldığında tanımlamaların büyük çoğunluğu birbirine yakın anlamlar içermektedir. Yapılan bilimsel çalışmada TÜİK'e göre "bireylerin temel ihtiyaç ve gereksinimlerini kendilerine kazandırılmama" durumunu yoksulluk olarak tanımlamaktadır. Yoksullaşma ve yoksul kavramlarının sınırlarını çizmek, yoksulluğun tanımını belirleme de büyük öneme sahiptir. Bu nedenle de yoksullukla bağlantılı kavramlar bağlamında yoksulluğun türlerini irdelemekte fayda vardır (Altun, 2007: 10).

1.1.2. Kentsel Yoksulluk

Kentler, sosyal yaşamdaki bütün eylemleri gözlemlemek ve değerlendirmek için en uygun alanlardır. Bu bağlamda kentlerde küreselleşmenin sosyal hayata olan etkileri bireysel ve toplumsal ölçüde çok net görülebilmektedir. Kentlerde zenginlik ve yoksulluk olgusu

birlikte var olabilmektedir. Buna istinaden kentler, global fikirleri içinde harmanlayan, iyi ve güzel geleceğin oluşabileceği umudunu barındıran mekanlardır. Ancak kentler her ne kadar umut beslenen mekanlar olarak görülse de toplumsal açıdan birçok sorunu içinde barındıran bir varoluştur. Doğum artış hızı ve göçlerin aşırı gerçekleştiği kentler, kentsel yoksulluk ile karşı karşıya kalacaktır (Buffoni, 2010'dan Aktaran: Saçlı, 2019: 10-11).

Kent yoksulluğu kavramı, 1996 Birleşmiş Milletler (BM) HABİTAT raporuna göre belli bir coğrafyada nüfusun şehirlerde yaşayan kısmının, farklı sebeplerle asgari geçim düzeyini yakalayamaması, kaynaklara ulaşmada zorluk çekmesi, barınma ve beslenme olanaklarından mahrum kalınması gibi sorunlar olarak açıklamıştır (Batal, 2016: 301-316). Kent Yoksulluğu Dünya Bankasına göre bireylerin yaşadıkları alanlarda “iş potansiyeline ve gelire uzak kalma, sağlıksız ortam, eğitim ve sağlık yetersizliği” şeklinde tanımlamıştır (Karatepe, 2006: 12). Kentsel yoksulluk, bireylerin yaşamlarını sürdürdüğü kent mekanlarında yeterli asgari düzeyde gelire sahip olamama, ihtiyaç duyulan hizmetten faydalanma yetersizliğinin yanında, sosyal dışlanma, kötü yaşam çevresi, hukuk, eğitim, yönetime katılma ve vatandaşlık gibi gerekli haklardan faydalanma yetersizliği gibi problemlere de sebep olmaktadır (Türkdoğan, 2003'den Aktaran: Bayraktutan ve Akatay, 2012: 3).

Sanayi Devrimi'nden sonra oluşan ekonomik ve sosyal yapıdaki değişimler, kent sayısındaki artışa neden olmuştur. Bu bağlamda oluşan kent artışı, kentli nüfusu da artırarak kentleşmeyi meydana getirmiştir. Oluşan bu köklü değişim bireylerin iletişimini, toplumla ve çevreyle olan bağlarını değiştirmiş, bilinen kent kavramının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Pir, 2018: 8). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler henüz sanayileşmeden, bu denli hızlı bir değişim göstermesi sonucunda sosyal, iktisadi, kültürel gibi alanlarda birçok sorunun doğmasına sebep olmuştur. Kentsel yoksulluk olgusu, bireylere sadece ekonomik ve sosyal kısıtlılık yaratmamaktadır. Bireyler yaşadıkları bölgede kent yoksulluğu ile karşı karşıya kalıyorsa, onlar artık “kent yoksulu” olarak nitelendirilmektedir. Bu kavramla nitelendirilen yoksul halk artık konunun ekonomik ve sosyal boyutunda değil, psikolojik sorunlarıyla mücadele etme aşamasındadır. Bu durum ise kentsel yoksulluğun kendisini giderek derinleştiren bir bataklık yaptığıın kanıtıdır (Yersiz, 2018: 40).

Kentlerde meydana gelen ve yeni bir sorun olarak görülen kent yoksulluğu olgusu, Sanayi Devriminden sonra kendisini göstermiş, tarihsel bağlamda birçok faktör nedeni ile

kendi benliğini sürdürmüş, 20. yüzyılın sonlarına doğru küreselleşme ve ülkeler arası rekabetin etkisiyle global bir ün kazanarak, küresel bir problem haline gelmiştir (Pir, 2018: 8).

Küresel bir boyuta ulaşan kentsel yoksulluk sorunu için devletler çeşitli politikalara yönelmeye çalışmıştır. Devletlerin merkezi yönetim mekanizmaları, yerinden yönetim organlarının hizmette yerindenlik ilkesini göz önünde bulundurarak, yerel yönetimlere birtakım sorumluluklar yüklemiştir. Bu sorumlulukların başında sosyal belediyecilik politikaları yer almaktadır. Sosyal belediyecilik uygulamaları ile kentlerde oluşan toplumsal sorunların giderilmesi amaçlanmıştır.

1.1.3 Sosyal Belediyecilik

Sosyal politikaların değişimi ve gelişimi sanayi devriminden sonra gerçekleşmiştir. Sanayi devrimi mevcut düzen üzerinde doğrudan etkili olmuş, ekonomik ve kültürel yaşamda büyük değişiklikler yaratmıştır. Bu bağlamda sosyal yapıların ve yeni farklı toplumsal sınıfları ve katmanların meydana gelmesine, üretim, emek, pazar rekabeti gibi toplumsal olguların yeni bir tarzda şekillenmesine sebep olmuştur (Ersöz, 2011: 30). Bu devrim yeni kavramlar ve tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Sanayi devriminin ortaya çıkardığı kavramlardan bir tanesi de sosyal belediyeciliktir. Sosyal belediyecilik kavramı Avrupa ve diğer batılı gelişmiş ülkelerde “yerel refah devleti” ve “refah belediyeciliği” kavramlarının bütünleşik durumunu belirtmek için türetildiği kabul edilmektedir. Ne var ki 20. yüzyılın ilk yarısında, kuzey batı ülkelerinin yerel yönetimleri “refah belediyesi” şimdiki diğer bazı Avrupa ülkelerinin yerel yönetimleri “yeni refah devleti” olarak sıfatlandırılmaktaydı (Ersöz, 2011: 143).

Yerel yönetimlerin yetkilerinin ve sınırlılıklarının tartışıldığı konularda, sosyal belediyecilik kavramının oldukça fazla üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda sosyal belediyeciliği tam anlamıyla ifade eden ortak bir tanım, bilim dünyasında bulunmamaktadır. Bu durumdan hareketle sosyal belediyecilik kavramı genel olarak merkezi yönetimin, yerel yönetimlere devrettiği yetki ve sorumlulukların, kamusal yarar çerçevesinde kaliteli mal ve hizmetlerin bireylere sağlanmasına ve daha refah düzeyi yüksek bir hayat standardına sahip olmayı ilke edinen belediyecilik olarak tanımlanabilir (Pektaş 2010’dan Aktaran: Berkün, 2017: 585).

Sosyal belediyeciliğin temel uygulayıcı görevlerini sosyal yardım ve sosyal hizmetler oluşturmaktadır. Bu durum sosyal hizmet ile sosyal yardım kavramlarının birbiri ile karıştırılması ve bazı anlarda birbirlerinin ikamesi olarak kullanılan kavramlar olması, günümüzde karşılaşılabilecek bir durumdur. Sosyal belediyecilik gibi sosyal hizmet kavramının da evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. Sosyal hizmetler her coğrafyada farklı sosyoekonomik şartları ve ülkenin gelişmişlik seviyesiyle bağlı olarak farklı uygulama stratejilerine sahip olmaktadır (Mermer, Şataf ve Nergiz, 2016: 1303).

1.2 Yoksulluk Çeşitleri

Yoksulluk olgusu, tarihsel süreçten günümüze kadar varlığını sürdüren bir sorun olarak gelmiştir. Literatürde yoksulluk olgusunun belli bir türde olmadığı farklı coğrafyalarda ve farklı toplumlarda, değişik türlerde karşımıza çıkacağı kabul görmüştür. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde yoksulluğun farklı türleri ele alınmış ve irdelenerek açıklanmıştır.

1.2.1 Mutlak ve Göreli Yoksulluk

Yoksulluk olgusunun evrenselleşmiş bilgi üretme araçları kullanılarak ölçülebilmesi, objektif ölçütlere dayalı bir ölçüm tekniğini zorunlu kılmış, bunun neticesinde Dünya Bankası tarafından “görelî ve mutlak yoksulluk” kavramları ortaya çıkarılmıştır. Bu kavramlar yoksulluk tanımı söz konusu olduğunda uzun yıllar kendilerinden söz ettirmeyi sürdürmüştür (Eren ve Bahar, 2004: 38).

Sosyoloji Sözlüğünde yoksullaşma, bir iktisadi krizden çok toplumdan uzaklaşmayı ve toplumun içinde barınamamayı içeren bir kavram olarak açıklamaktadır. Yoksulluk olgusu mutlak ve göreli yoksulluk şeklinde ikiye ayrılmaktadır, mutlak yoksulluğu bir bireyin günlük olarak harcayacağı enerji miktarının karşılanmasının yanında bireylerin modern ihtiyaçlarından olan eğitim, sağlık, barınma gibi insani temel ihtiyaçlardan yoksun kalmak olarak açıklamaktadır. Bu bağlamda mutlak yoksulluk bireylerin yalnızca yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanamaması üzerinde durmaktadır (Marshall, 1999: 22). Bunun dışında bireylerin diğer sosyal ihtiyaçlarının tespiti için herhangi bir gayret göstermemektedir. BM, Dünyada Gıda Güvenliği ve Beslenme Raporu'na (2019) göre 821 milyon insan açlık tehlikesi altında olduğunu belirtmiştir. Bu rapor mutlak yoksulluğun bireylerin sosyal

ihtiyaçlarını gün yüzüne çıkarmasa bile açlıkla mücadelede önemli bir kavram olduğunu vurgulamaktadır.

Bir diğer yoksulluk türü olan “görelî yoksulluk” ise bireyin sosyal yaşamdaki bulunduğu yeri tanımlamaktadır. Görelî yoksullaşma başka bir bireyle ya da toplum ile karşılaştırıldığında onlarda mevcut herhangi bir şeyden mahrum olma olarak ifade edilmektedir. Görelî yoksulluk, insanların sadece temel ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgilenmemektedir. Bununla birlikte bireylerin yaşadığı toplumun yaşam standartlarının gerisinde kalıp kalmadığı ile de bizzat ilgilenmektedir. Bu bağlamda görelî yoksulluk sadece insanların temel ihtiyaçlarının karşılanamaması sorunu ile değil bunun yanında toplumsal yaşam standartlarının eşitsizliği sorununu da ortaya çıkarmaktadır (Marshall, 1999: 22; Dumanlı, 1996: 213).

Bu tanımlardan yola çıkarak mutlak yoksulluk, bireylerin yaşama tutunması için sadece temel ihtiyaçlarını ele almaktadır. Ancak görelî yoksullukta insanların sadece temel ihtiyaçlara olan muhtaçlığı değil onların toplumdaki eşitsiz konumu da irdelenmektedir. Yaşamsal olanaklarının özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda eşit dağıtılmadığı bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla, görelî yoksulluk günümüz toplumlarında ciddi bir problem olmaya devam etmektedir.

1.2.2 Objektif ve Subjektif Yoksulluk

Yoksulluk türleri genelde aynı şeyi amaçlayan, ancak farklı yollarla yoksulluğun nedenlerini irdeleyen kavramlardır. Bu bağlamda objektif ve subjektif yoksulluk türlerinin de diğer yoksulluk türlerine benzer olması söz konusudur.

Objektif yoksulluk türünde bireyleri yoksul sınıfına katıp katmama durumu öznel fikirlere göre değil daha önceden oluşturulmuş ölçütlere göre saptanması gerekmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 6). Bu bağlamda literatürde objektif yoksulluk, bireyin “gelir ve refah” düzeyine odaklı bir yoksulluk türü olarak kabul edilmektedir (Aytaç ve Hatipler, 2013: 13). Objektif yoksulluk bireylerin görüşlerini düşüncelerini ele almadığı için kendisinin tam tersi olan kavramı, subjektif yaklaşımı ortaya çıkartmıştır. Objektif ve subjektif yaklaşımların arasındaki en büyük farkta aralarında oluşan tezatlık durumudur.

Subjektif yaklaşımda, yoksulluk irdelenirken bireylerin şahsi fikirlerini en önde tutar ve yoksulluğu tanımlamayı bizzat bu durumu yaşayan kişilere bırakır. Bu tanımlamayı bireyler anketler aracılığı ile kendilerine gerekli olan gelir düzeyinin altında olduklarını belirterek yoksulluk sınıfında yer almaları söz konusudur (Adaçay, 2008: 30'den Aktaran: Yersiz, 2018: 18-19). Bu yaklaşım bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Her birey ve hane halkının kendi öznel fikirleri ve davranışları farklı olabilir. Bu bağlamda bireyler temel ihtiyaç ve gereksinimler açısından farklılıklar göstermektedir. Örneğin bir birey yaşamını sürdürebilmek için yiyecek olarak basit malları zorunlu malları seçebilir, ancak bir başka birey yaşamını idame ettirebilmesi için çok gerekli olmayan yiyecek türlerine (lüks mal) yönelebilir. Bu durumda objektif yaklaşımın daha çok tercih edilmesini sağlamaktadır (Aktan, 2002'den Aktaran: Altun, 2007: 21).

1.2.3 Kırsal Yoksulluk

Toplumların yaşadığı yoksulluklar birbirlerine göre farklılık gösterebilir. Bu durumun en başında gelen kentsel ve kırsal yoksulluktan söz edebiliriz. Kırsal kesimde yaşayan toplum ya da bireylerin ihtiyaçları (ulaşım, eğitim, sağlık) kentte yaşamını sürdüren bireylere göre daha fazladır. Kentte yaşayan bireyler ulaşım, eğitim, sağlık, sosyal yaşam, barınma vb. faktörlerden oldukça yararlanabilmektedir. Bu bağlamda kentlerin kırsal yaşama göre imkânlarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Kırsal yoksulluk, gelişmemiş ülkelerde tarım sektöründe yaşanan tıkanmadan dolayı ortaya çıkmıştır (DPT, 2001: 105). Kırsal yoksulluğun bünyesinde, istihdam olanakları az olduğu için bireylerin tek geçim kaynağının toprak olduğu kabul edilmektedir. Ancak kırsal kesimde yaşayan her birey toprak sahibi değildir. Bu durum ise ana sorunu yani kırsal yoksulluğu yaratmaktadır. Bu bağlamda kırsal yoksulluğa; mevsimlik işçiler, yerli ancak toprak sahibi olmayan insanlar dâhil edilebilir (Pehlivan, 2010: 22). Dünyada yaşanan her türlü siyasi olaylar, ülke içi çatışmalar, düşünce ayrılıkları kırsal yoksulluğu artıran etkenlerdir. Bütünsel anlamda kırsal alandaki yoksulluğu artıran etkenler şu şekilde sıralanabilir (Öztürk 2008: 615):

Kırsal Bölgelerdeki İkilik: Kırsal alanlarda büyük toprak hacmine sahip toprak ağalarıyla küçük toprak hacmine sahip bireylerin üretim hacmi de farklı olduğu için arada bir ikilem meydana gelecektir ve büyük toprak sahibi mallarını küçük toprak sahibine göre daha çabuk ve daha ucuzdan satabilecektir.

Kötü Yönetim: Kötü yönetim ve bürokrasinin temellerinin sarsılması hem kırsal alanda üretim yapan çiftçinin üretim maliyetlerini artıracak hem de yoksul bireylerin ihtiyaç duyduğu kamu hizmetlerini eksik ve yetersiz bir şekilde sunup yoksul tarafın yaşam kalitesini düşürecek ve sorumlu oldukları maliyeti arttıracaktır. Kırsal yoksullukla yönetim yeteri kadar şeffaf değil ise yerindenlik ilkesi ve yerinden yönetim anlayışının da temelleri sarsılacağı için yönetim aşırı merkezileşecektir.

Kırsal kesimi dışlayan iktisadi ve sosyal politikalar: Günümüz dünyasında emek gücünün yerini teknoloji almıştır. Bu durum kırsal yoksullukta ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Uygulanan teknoloji bazı politikalar kırsal kesimde yaşayan bireylerin önüne engel koymaktadır. Alt yapı, sosyal imkânlar vb. gibi politika uygulamaları şehirlerde daha fazla olduğu için kırsal kesimlerden kentlere göçler artmıştır. Bu bağlamda yaşanan göçler neticesinde kentsel nüfus artacak ve kentlerinde işgücü olanağı azalacaktır.

Kırsal kesimde yaşayan bireylerin içinde daha çok olanak olduğunu düşündüğü kentler, artık onlar için daha büyük sorunlar yaşayacağı bir ortam haline gelecektir. Otoritenin kırsal alanlarda yaşayan toplumlara ya da bireylere kırsal kalkınma politikalarını öne çekerek yaşadıkları alanı cazibeli kılacak uygulamalarda bulunması gerekmektedir.

1.2.4 Gelir Yoksulluğu İnsani Yoksulluk

1998 Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı raporuna göre gelir yoksulluğu en alt düzeyde sahip olunması gereken gelir veya tüketme yoksunluğu olarak tanımlanmıştır (Çağatay, 1998: 26).

Gelir yoksulluğu bireylerin veya hane halkının yaşamlarını belirli standartlarda devam ettirebilmeleri için gerekli olan gelir seviyesi ile ölçülmektedir. Bu bağlamda gelir yoksulluğu, minimum gelirle yaşam standartlarının gerektirdiği ana gereksinimleri sağlayabilmek için ihtiyaç duyulan gelirden mahrum olma durumudur. Gelir yoksulluğu için küresel olarak belirli bir asgari düzey sınırı oluşturulabilir. Ancak bu oluşturulan genel yoksulluk sınırı ülkelerin içindeki yoksulluğu incelemede ve araştırmada faydası olmayacaktır. Bu bağlamda ülke içindeki sosyoekonomik durum koşullarını sağlayan bir yoksulluk sınırı oluşturulabilir (Aktan ve Vural, 2002: 6-7)

İnsani yoksulluk bireylerin yeterli beslenememesi, sağlık olanaklarından yoksunluk, barınamazlık, eğitim olanaklarından yoksun olma, okumasını ve uygun bir şekilde konuşmasını bilmemek, işsizlik, gelecek kaygısı, temiz içme suyuna sahip olamamak, güçten düşme ve hürriyetlerin yetersiz oluşu anlamına gelmektedir (Sapançalı, 2001:128). Bu bağlamda insani yoksulluk kavramında, bireylerin duygusal anlamda onuruna yakışır bir yaşamı sürdürmesine engel olabilecek faktörler söz konusudur (Açıkgöz ve Yusifoğlu, 2012: 37).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP, 2010: 1) insani yoksulluk indeksini gelişmemiş ülkelerde üç kıstas ile hesaplamaktadır.

- **Yaşam Süresi:** Bireylerin uzun bir hayat sürmekten yoksun olması insani yoksulluğun ilk özelliği olarak gösteriliyor. UNDP 40 yaşın altındaki bireylerin yaşam süresini insani yoksulluk olarak kabul görmektedir.

- **Eğitim:** İnsani yoksulluğu belirgin kılan diğer bir kıstas bireylerin eğitim olanaklarından yararlanmaktan mahrum olmasıdır. Hesaplamalarda yetişkin bireylerin okuma yazma bilmeme oranı beşerî yoksulluğun bir diğer kriterini oluşturmaktadır.

- **Ekonomik ve Sosyal İmkânlar:** Bireylerin maddi ve sosyal olanaklardan yoksul olması, insani yoksulluğun bir diğer göstergesini oluşturmaktadır. UNDP, üç veriden faydalanarak iktisadi ve sosyal olanaklara sahip olma seviyesini belirlemektedir;

1. Temiz ve sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi
2. Sağlık olanaklarından mahrum olan nüfus yüzdesi
3. 5 yaşın altında bulunan ve yeterli seviyede beslenemeyen nüfus yüzdesi

Bu üç göstergenin (Eğitim, Yaşam Süresi, Ekonomik ve Sosyal İmkânlar) ortalaması alınarak “insani yoksulluk indeksi” hesaplanmaktadır. Bunun yanında bu kıstaslardan yola çıkarak beşerî yoksulluk her coğrafyada farklı hesaplanabilir.

1.2.5 Kronik Yoksulluk- Geçici Yoksulluk

Kronik yoksulluk, bireylerin yoksulluğu uzun süre yaşamış ve yaşamaya devam etmesi durumunu anlatmaktadır. Kronik yoksulluğun önemli özelliklerinden biri bireylerin yoksulluktan kurtulabilme gayretlerinin çok az yahut hiç mümkün olmaması durumudur. Bu bağlamda yoksulluğun süresinin uzaması bireylerin bu sorundan sıyrılabilme umutlarını da giderek azaltmaktadır (Temiz, 2008: 65).

Kronik yoksulluk sınıfında bulunan bireyler ya da hane halkı sosyal yardımlara muhtaç haldedirler. Buna istinaden yoksullara sağlanan sosyal yardımların bir sınırı olmadığı için bireyler bu yardımlara bağımlı hale gelmektedir. Oluşan bu durum neticesinde ise bireyler bu yoksulluktan kurtulamaz ve kronik bir şekilde süreç devam eder. Ancak yoksullukla mücadele edebilmek için bireylerin hayat standartlarını normale çıkarmak ve yoksulluğun gelecek nesile geçişini engelleyecek ve bireyleri maddi yardımlara bağımlı kılmayacak çalışmalar yapılmalıdır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 99).

Geçici yoksulluk ise kronik yoksulluktan bağımsız bireylerin yoksulluktan kurtulabilme sürelerinin kısa vadede gerçekleştiği bir yoksulluk türüdür (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 99). Salgın hastalıklar nedeniyle alınan olağanüstü kararlar geçici yoksulluğu oluşturabilmektedir. Çin’de ortaya çıkan Covid19 virüsü kontrolden çıkarak korkunç bir hızla tüm ülkelere yayılmıştır. Bu virüs Türkiye’yi de es geçmemiş, ülkeyi olağanüstü kararlar almaya zorlamıştır. Bu salgın neticesinde alınan kararlardan ve uygulanan politikalardan dolayı, halk geçici yoksulluk ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Üst ve orta sınıf toplumlar bu durumdan aşırı bir şekilde etkilenmese de alt sınıf toplumların bu salgının yarattığı ortamdan oldukça etkilenmiştir.

1.3 Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk sorununa neden olan ana ögeler “kapitalizm” ve “küreselleşme” olgusudur. Daha dar bir düzeyde bakıldığında ise; toplumların kendilerine ait özellikleri, gelir paylaşımındaki eşitsizlikler, işsizlik, eğitim öğretim eksikliği, geleneksel kurallar, cinsiyet ayrımı, ekonomik krizler vb. nedenler sayılabilmektedir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 79). Bu bağlamda yoksulluk nedenlerini çalışmada ekonomik, çevresel ve siyasal nedenler başlıkları altında ele alınmıştır. Ekonomik nedenlerin bileşenleri olarak gelir dağılımı eşitsizliği, enflasyon ve ekonomik krizler, istihdam ve işsizlik irdelenmiştir. Yine çevresel eğitim, ruhsal çöküntü ve umutsuzluk, orantısız nüfus artışı sosyal yaşamdan dışlanma ve göç bileşenleri ekseninde değerlendirilmiştir.

1.3.1 Ekonomik Nedenler

Şüphesiz yoksulluğun nedenlerinin başında ekonomik nedenler gelmektedir. Ekonomik kalkınmayı sağlamak amacıyla üretilen plan, politika ve hedefsel uygulamalar ekonomik nedenlerin temelini oluşturmaktadır. Devlet, sosyal devlet anlayışından

uzaklaştığı takdirde ekonomi neoliberal bir yapıya bürünecek ve özel teşebbüslere yönelik politikalar meydana çıkacaktır (Aytaç ve Hatipler, 2013: 72). Bu bağlamda ortaya çıkan politikalar sonucu yoksulluk artacak, zengin ve fakir arasındaki mesafe indirgenemez bir durum almış olacaktır. Oluşan bu dengesizlik zengini daha zengin fakiri ise her geçen gün artan yoksullukla mücadele ile baş başa bırakacaktır (Gürses, 2017: 60-61).

Yoksulluğun ekonomi ile ilişkisi ilk olarak gelir dağılımındaki eşitsizlikler üzerinden açıklanmaktadır. Ülkeler, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırma noktasında politikalar üretmektedir. Bu politikalar içerisinde kırsal alanların kalkındırılması yönündeki çalışmalar kır-kent ayrımını ortadan kaldırmaya hizmet edecektir. İkinci olarak, enflasyon ve ekonomik krizlerden en fazla etkilenen kesimin dar gelirli olduğu kabul edilmektedir. Son olarak ise, istihdamın yeterli düzeyde olmadığı ülkelerde yoksulluk da önemli bir sorun olarak belirmektedir (Pir, 2018: 18). Bu kısımda bahsi geçen temel bileşenler üzerinde durulmuştur.

Gelir Dağılımı Eşitsizliği

Gelir dağılımı, bir ülkedeki ekonomide belli bir dönemde elde edilen milli gelirin; kişiler, toplumsal gruplar, hane halkları ve coğrafi bölgeler arasında bölüşülmesidir (Çalışkan, 2010: 92). Ülkelerde ya da bölgelerde gelir paylaşımındaki eşitsizlik söz konusu olduğunda yoksulluk oranı da yüksek çıkacaktır. Böyle bir durumda yaşanılacak ekonomik büyüme, gelir eşitsizliklerinin yoksulluk üzerindeki negatif etkisini sürdürmesine ve yoksulların durumunun daha kötü olmasına yol açacaktır. Gelir dağılımında eşitsizliğe imkan tanımayan Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinde yaşanan hızlı ekonomik kalkınma yoksullukla baş etme de etkili olurken, özel teşebbüslerin ilk kez hayata geçirildiği Amerika Birleşik Devletleri (ABD), gelir paylaşımı eşitsizliğinin yüksek düzeyde yaşandığı ülke olarak, diğer kalkınmış ülkelerin yakalamış olduğu pozitif sonuçlara ulaşamamıştır (Şenses, 2016: 321). Bütün bunlar dikkate alındığında yoksullukla iyi bir mücadele için gelir paylaşımındaki eşitsizlik ile mücadele edecek politikalar ve çözümler üretilmelidir.

Enflasyon ve Ekonomik Krizler

Enflasyon, bir ülkede sarsılan ekonominin göstergesidir ve meta ile çalışan (emek) gelirleri arasında dengesizliğe sebep olan, çalışan aleyhine sonuçlar doğuran ana sorunlardandır. Ekonomik anlamda üst sınıfta bulunan geliri yüksek olan bireyler

enflasyondan etkilenmezken, dar gelirli alt sınıf kişi ya da hane halkları tüketim mallarında yaşanan pahalılık karşısında savunmasız durumdadırlar. Buna istinaden alt sınıfta bulunan sabit gelirli kişiler enflasyondan daha fazla etkilenmek durumunda kalırlar. Yüksek enflasyon neticesinde oluşan iktisadi krizler, iş imkânlarının alt seviyelere düşmesi gelir dağılımını negatif yönde etkilemekte toplumsal gruplar arasında gelirin eşit paylaşımını imkânsız kılmaktadır. İktisadi krizlerin ardından meydana gelen ekonomik ve sosyal daralmanın etkilerini azaltmak için mevcut sosyal güvenlik alanlarının yetersiz kaldığı gelişmemiş ülkelerde ya da gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik krizler kalkınmış ülkelere göre kendini daha çok hissettirmektedir. Ekonomik krizlerden en çok etkilenen sabit gelirli emekçiler, ya kayıt dışı sektörde güvensiz bir biçimde çalışmak mecburiyetinde kalacak ya da bu durumun oluşturduğu iş gücü eksikliği ile mücadele etmek zorunda kalacaktır (Aktan ve Vural, 2002: 7-8).

İstihdam ve İşsizlik

İnsanların günlük hayatta temel ihtiyaç ve gereksinimlerini giderebilmek için “para” vazgeçilmez bir unsurdur. Bireylerin parayı elde edebilmeleri için herhangi bir sektörde çalışmaları gerekmektedir. Bu bağlamda istihdamın varlığı bireylerin yoksulluktan uzak bir hayat sürmelerini sağlayabilir. Ancak bir ülkede ya da bölgede yeterli istihdam yok ise bireyler işgücüne dâhil olamayacağı için yoksulluk ile baş başa kalacaktır (Pir, 2018: 20).

Yeni dünya düzeni olarak kabul edilen küreselleşme, neoliberalizm ve özel mülkiyetin kanunları gereği artan piyasa ya da pazar rekabeti sosyal güvenceye sahip işçilerin sayısını azaltmış ve güvencesiz sektörde çalışan bireylerin sayısını arttırmıştır. Bu bağlamda görülecektir ki kimi toplumlarda kapitalizm, dünyada yoksulluğu tetikleyici bir etken olarak kabul görecektir (Pir, 2018: 20). Bu durum bireyleri yahut toplumsal grupları içinden çıkılmaz bir hale itecek, daha önce de belirtildiği gibi zenginler zengin, fakirler fakir olmaya devam edecektir.

1.3.2 Çevresel Nedenler

Yoksulluğa neden olan etkenler arasında çevresel nedenler; eğitim, ruhsal çöküntü ve umutsuzluk, aşırı nüfus artışı, sosyal yaşamdan dışlanma ve göç olarak sıralanmıştır (Pir, 2018: 20).

Eğitim Durumu

Yoksulluk ile m¼cadele edebilmek için g¼n¼m¼z d¼nyasında eğitimden faydalanabilmek, rahat ve refah d¼zeyi y¼ksek bir yaşama olanak sağlamaktadır. Eğitim sayesinde ¼lke içi ekonomik b¼y¼menin ¼n¼ açılacak, buna bağlı olarak nitelikli iřg¼c¼ ihtiyaı karşılanacaktır. Bu sayede eğitim iřg¼c¼ hareketliliğini artıracak, ocuk ¼l¼m oranlarını d¼ř¼recek ve yoksul halkın ekonomiye entegre olmasını sağlayacaktır. B¼yle bir durumda eğitimin getirdiği imk¼nlardan dolayı bireyler daha donanımlı ve nitelikli bir hale b¼r¼necektir (Pir, 2018: 20). Ancak bazı ¼lkeler ya da b¼lgelerde eğitimden yeterli d¼zeyde yararlanılsa da istihdam ve işsizlik ile m¼cadele etmek zorunda kalınmaktadır. Bu durum bireyleri psikolojik umutsuzluğa s¼r¼klemekte içinden çıkılamaz bir hale s¼r¼klemektedir.

Ruhsal ¼k¼nt¼ ve Umutsuzluk

Yoksul bireyler, genel anlamda sınırlı tercih hakkına sahiptirler ve yaşadıkları olumsuz olayları kontrol altına almak ya da pozitif y¼ne çevirmek için herhangi bir m¼dahale hakkına sahip değildirler. Bu bağlamda maddi yeterliliğe sahip bireyler, her t¼rl¼ sosyal imk¼nlardan yararlanabilir ve herhangi bir psikolojik buhrana kapılmadan yaşamlarını devam ettirebilmektedir. Bunun yanı sıra yoksul bireyler sosyal imk¼nlardan da yoksun olacağı için ruhsal ve psikolojik bir ¼k¼nt¼ hali yaşarlar (Aktan ve Vural, 2002:9).

Yaşanılan b¼lgede ya da coğrafyada istihdam kapıları kapalı, işsizlik y¼ksekse ise alınan eğitimin bir ¼nemi kalmayacaktır. Toplum ya da hane halkı ¼lkesinde yaşanılan işsizlik nedeni ile ruhsal ¼k¼nt¼ ile karşı karşıya kalacak ve umutsuzluğa kapılacaktır. Anlaşılacağı gibi başta sadece ekonomik anlamda yoksulluk yaşayan bireyler artık fiziksel ve mental açıdan yorgun d¼řecek ve duygusal travmalar yaşayacaktır.

Orantısız N¼fus Artışı

Bir ¼lke, ekonomik kaynaklarını ¼lke içinde yaşayan vatandaşlarına dağıtmakla y¼k¼ml¼d¼r. Ancak ¼lke içindeki n¼fusun sayısı orantısız bir şekilde artmaya devam ettikçe yoksulluk, temel ihtiyaçları giderememe sorunu, adaletsiz gelir dağılımı gibi olumsuzluklar meydana gelecektir. Mevcut kaynaklara orantılı bir n¼fus artış hızına sahip ¼lkeler, hem refah d¼zeyi bakımından hem de sosyoekonomik açıdan son derece gelişmiştir. Bu duruma tezat olarak, s¼rekli artan n¼fus, kapalı istihdam kapıları, ¼retimi kısıtlayan fakt¼rler vb.

ülkeyi fakirleştirecek ve gelişmemiş ülkeler sınıfına sokacaktır (Yalçın, 2008: 10). Bu bağlamda ülke içinde az üretim çok tüketim olacağından, hızla artan nüfus sayısını azaltacak politikalar uygulanmalı, ülkedeki birey ya da toplumlara iş olanakları sağlanmalıdır. Aksi takdirde ülkede hırsızlık ve gasp gibi insan hayatını olumsuz etkileyecek davranışlar ortaya çıkması muhtemeldir.

Sosyal Yaşamdan Dışlanma

Sosyal yaşamdan dışlanma olgusu tarihsel bağlamda 1990'larda sıkça kullanılan kavramlar arasındadır. Kavram, bireylerin temel emek gücü piyasasından mahrum olması sonucunda düştükleri dezavantajlı konumu belirtmektedir. Genel anlamda sosyal yaşamdan dışlanma, bireylerin ya da hane halkının toplumsal, politik ve ekonomik haklardan yoksun olmaları anlamına gelmektedir (Yalçın, 2008: 10).

Sosyal yaşamdan dışlanma kavramı ekonomik ve toplumsal durumları birlikte ele almaktadır. Sosyal yaşamdan dışlanan bireyler ya da gruplar yaşamlarını sürdürebilmeleri için yeterli olan gelirden uzak kalır, işleyiş ve üretim pazarına katılmada problemlerle karşılaşır. Bu bağlamda bireyler sosyal dışlanma sonucunda kendisini topluma ait hissetmeyeceği için çaresiz bir vaziyette olacak ve bu durum ona kendi yaşamının sonunu getirme ihtimalini ortaya koyacaktır (Aktan ve Vural, 2002: 10).

Göç

Dünya'nın var oluşundan bu yana toplumlar sürekli olarak göç halindedir. Gerçekleşen bu göçlerin nedenleri arasında; ekonomik sorunlar, fırsat eşitsizliği, kentleşme sorunları, nüfus ve doğal afetler yer almaktadır. Ancak bilim dünyasında araştırmalar, göçün en önemli nedeninin bireylerin ekonomik açmazları olduğunu saptamıştır.

Günümüz dünyasında, bireyler buldukları coğrafyada kendilerine yetmeyecek düzeyde bir gelire sahip oldukları için çareyi başka yer değiştirmek hareketlerinde aramaktadırlar. Buna istinaden Türkiye'de taşrada oluşan eğitim yoksulluğu, yatırım yoksunluğu, doğal afetler, tarımda makineleşmenin getirdiği emek işgücü yoksunluğu bu tür göçlere neden olmaktadır. Bilinçsizce gerçekleştirilen bu göç hareketleri sonucunda bireyler, göç ettikleri bölgede de yoksulluk ile mücadele etmek zorunda kalacaktır. Bu bağlamda yoksulluktan kurtulmak için gerçekleşen bu göç hareketleri, göç edilen yerlerde de nüfusu

artıracağından sonuç değişmeyecek, yoksulluğun yalnızca boyutu ve mekânı değişecektir (Yalçın, 2008: 29).

1.3.3 Siyasal Nedenler

Ülkelerin yoksulluk ile başa çıkabilmeleri için uyguladığı politikalar son derece önem arz etmektedir. Buna istinaden bir ülkenin iktidarı; tarımı destekleyici ve eğitimde istikrar sağlayıcı politikalardan yoksun ise o ülke yoksulluk ile mücadele etmek zorunda kalacaktır.

Yoksulluğun siyasal nedenlerini bahsi geçen bileşenler üzerinden açıklamak yetersiz kalmaktadır. Bunun yanında “sosyal devlet” olarak ifade edilen ülkeler, vatandaşın ekonomik durumunu, sağlık olanaklarını, toplumun sosyal güvenliğini ve huzurunu, asgari geçim düzeyini tesis etmekle yükümlüdür. Bu bağlamda sosyal devlet anlayışı güçsüzü güçlüye karşı koruma görevi icra etmektedir. Ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru neoklasik iktisadın yeniden şekillenmesinden dolayı ortaya çıkan neoliberal politikalar, devletin sosyal devlet anlayışından uzaklaşmasına neden olmuştur. Devletler bu politikaları destekleyerek sadece kendi müdahale alanlarını sınırlandırmakla kalmaz ülke içindeki otoriter karar vericiliğini de giderek kaybeder. Bu düzende daha öncesinde sosyal politika olarak geçen uygulamalar artık yerini sosyal hizmet ve yardımlarla aynı değerde görülmesine neden olmuştur (Aksan, 2015: 92). Bütün bunların sonucunda ise ülkede refah seviyesi gerileyecek, yoksulluk artacak ve toplumsal adalet eşitliği sarsılacaktır.

Sosyal devlet anlayışına sahip ülkelerin başlangıçta neoliberal ekonomi politikalarını benimsemesi, o ülkelere belli bir süre fayda sağlayacaktır. Ancak bir süre sonra bu durum ülkelerin aleyhinde bir seyrediş gösterebilmektedir. Çünkü neoliberal ekonomi politikası özel sektörün piyasaya hâkim olmasını tetikler ve kamusal kesimin hakimiyetinin daralmasına yol açar. Bu bağlamda piyasanın kamunun elinde olması özel sektörün hakimiyetini sonlandıracağı için özel sektör de buna karşı kamusal hakimiyeti sınırlandırıcı önlemler almaktadır.

1.4 Yoksulluğun Sonuçları

Yoksulluğun nedenlerinin ardından doğan sonuçlar mikro ve makro ölçüde ele alındığında aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Odabaşı, 2009: 18).

Yoksulluğun mikro sonuçları;

- Kişinin insani ihtiyaçlarını edinmemesi ve yaşamını sürdürmekte zorlanması
- Temel ihtiyaç ve gereksinimlerin karşılanamaması veya sadece asgari ölçüde karşılanabilmesi sebebi ile eğitim ve sağlık olanaklarından ve sosyal imkânlardan yeterli düzeyde faydalanamama

- Suça yönelimli olma
- Psikolojik bozukluklar
- Hane içi sorunlar, şiddet ya da boşanmalar
- Karakteristik değişim

Yoksulluğun makro sonuçları;

- Toplumda yoksul bir grubun oluşması
- Yoksul grubun sosyal dışlanmaya maruz kalması
- Suç oranlarındaki artış
- Ekonominin gelişmesi potansiyelindeki düşüş
- Çocuk işçiliğinde artış
- Eğitim oranının düşmesi
- Aile merkezli sosyal yapının bozulmasıdır.

Yukarıda bahsedilen sonuçlar çözüm merkezli bir yöntemle incelendiğinde, yoksulluğa sebep olan unsurların, uygun politikalar sayesinde ortadan kalktığı görülecektir (Odabaşı, 2009: 18). Bu bağlamda yoksulluk olgusu toplumda var olan sorunların merkezidir. Makro ve mikro düzeyde sınıflandırdığımız sonuçlar, toplumun ya da hane halkının günümüzde ne denli zor bir yaşam sürdürdüğünü gözler önüne sermektedir.

1.5 Yoksulluk Teorileri

Günümüz dünyasında farklı coğrafyaları ve bölgeleri büyük bir darboğaza sokan yoksulluk olgusunu ortadan kaldırmak için insanlık çeşitli arayışlar içine girmiştir. Bu bağlamda yoksulluk üzerine birtakım teoriler geliştirilmiş ve yoksulluk açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde yoksulluk teorileri incelenmiştir.

1.5.1 İşlevselci Teori

İşlevselcilik toplumun işleyişi ile ilgilenmektedir. İşlevselciler toplumsal yapıyı, benliğini devam ettirebilmek için zorunlulukları yerine getirirken birlikte işleyen, diğer birbirine bağımlı bütün birimlerin birleşimi olarak görürler. İşlevselci teori, sorunun

bireylerden kaynaklandığını öne sürmektedir. Aynı zamanda toplumsal düzenin sağlanması ve sağlıklı sürdürülebilirlik için eşitsizliği zorunlu ve uygun bir süreç olarak değerlendirmektedir (Erdem, 2003: 137).

Yoksul toplumlar ya da bireyler, yetenek ve maharet açısından yoksul olmayan sınıflara göre daha yetersiz ve geridedirler. Bu durum yoksul sınıfının davranışlarında ahlaki açıdan eksiklikleri göz önüne sermektedir. Yoksul bireyler ya da toplumlar çalışmak istemezler, yardım kuruluşlarının sağladığı desteklerle geçimlerini sürdürür ve bu desteklere bağımlı olarak yaşarlar. Bunun aksine yoksul bireyler de kimseye bağımlı kalmadan çalışır, maharetlerini ve yeteneklerini aynı zamanda davranışlarını geliştirirse yoksulluktan sıyrılma ihtimalleri artar. Bu bağlamda yoksulluğun sebebini bireye ya da kişilere bağlayan işlevselci yaklaşım, yoksulluğun toplumsal olarak birleşmeyi sağladığını ve yoksul olmayan bireylerin hayırseverliğe yönelmesi gibi pozitif işlevleri olduğunu da kabul etmektedir (Demirtürk ve diğerleri, 2011'den Aktaran: Kalaycı, 2012: 18).

1.5.2 Karl Marx'a Göre Yoksulluk

Sanayi Devrimi, dünyada ekonomik anlamda farklı sistemlere zemin hazırlamış, feodal üretim anlayışı yerini kapitalist üretim anlayışına bırakmıştır. Bu yeni ekonomik üretim anlayışı, diyalektik rekabet içinde olan iki büyük ve farklı sınıf olarak proletarya ve burjuvaziyi ortaya çıkarmaktadır (Erdendoğdu, 2014: 9).

Karl Marx'a göre yoksulluğun en temel nedeni kapitalist sistemdir. Marx bunun sebebini kapitalizmin, kendi içinde alt sınıfın üst sınıf ile çatışmasına dayandırmaktadır. Bu sınıfsal kutuplaşma neticesinde, işçi sınıfı giderek yoksullaşırken, küçük ölçekli tüccar sınıf ve yarı özerk köylüler ortadan kalkarak proletarya sınıfına dahil olmaktadır. Sanayideki hızlı büyüme ve artan teknolojik gelişmelerin yanında bireylerin kendini geliştirmiş ve daha eğitilmiş bir hale gelmiş olması, işgücünün yenilemiş bir dizayn ile üretimi için ihtiyaç duyulan sermaye ve işgücü maliyetini azaltmaktadır. Bu durum neticesinde ise yoksul olan birey, emekçi kişi olmaktadır (Erdendoğdu, 2014: 9).

Marx kapitalist üretim biçiminde işçi ve burjuvazi sınıflarının eşitsizliğinin temel nedeni olarak özel mülkiyeti görmektedir. Kapitalizmin etkisinde olan burjuvazinin bütün üretim araçlarına sahip olması durumunda işçi sınıfı hayatını devam ettirebilmesi için emeğini üst sınıfa satmak zorundadır. Bu bağlamda üretim araçlarına sahip olmak artık değer de sahibi olunması anlamına gelmektedir. Artık değer savı, bir ürünün üretim fiyatı

ile satış fiyatı arasındaki farkın sonucu olup sermaye sahiplerinin kasasına gitmektedir. Karl Marx bu durumu sömürü olarak ifade etmektedir. Çünkü ürünü ya da değeri yaratan şeyin emek olduğunu savunur, emek-değer teorisini benimseyen bir düşünce yapısına sahiptir. Bu bağlamda Marx üretim süreci neticesinde ortaya çıkan değerın tamamını o değeri yaratan emekçilere gitmesini istemektedir (Tannenbaum ve Schultz, 2011: 352).

Marx artık değerın getirilerinin tamamını emekçilerin almasını istese de kapitalizm hakimiyet egemenliği buna olanak sağlamamaktadır. Çünkü Marx'a göre kapitalizmin sürdürülebilirliği için mülk sahibi, emeğin artık değerine de sahip olmalıdır. Bunun yanı sıra, kapitalizmden önceki üretim şekillerinden ayrı olarak fazladan üretimi içeren özelliği ile de ilişkilidir. Piyasada fazla kar etme arayışı içinde olan şirketler, toplumun ihtiyacından daha fazlasını arz etmektedir. Buna bağlı olarak piyasadaki rekabette bir kriz yaşanılması söz konusu olacaktır (Tannenbaum ve Schultz, 2011).

Marx kapitalist sömürü sisteminde işleyen toplumların, yoksulluk olgusu ile karşılaşılmasının kaçınılmaz olduğunu vurgusunu yaparak, bu sistemi işçi emeğini gerektiğinden daha fazla ve uzun süre çalıştırarak elde edilen artık değerden başka bir şey olmadığını savunmaktadır. Bu bağlamda uzun süre çalıştırılan bireyler ücret artışı talebi verdiğinde, firma dışarda işsiz statüde olan bireyleri ikame olarak gösterir ve çalışanlar işlerinden olmaması için bu duruma boyun eğmek zorunda kalır. Bu bağlamda komünizmin daha iyi bir çözüm olduğunu savunan Karl Marx, kapitalist sistemin bir gün sona ereceğine inanmasına rağmen, komünizmin yoksulluğu tamamen ortadan kaldıracağına ilişkin bir açıklama yapmamıştır (Öktik, 2008: 28).

1.5.3 Max Weber'e Göre Yoksulluk

Toplumsal birlikteliğın ve toplumsal farklılığın varoluşunun en temel nedenlerinden biri tabakalaşma sistemidir. Toplumsal tabakalaşma sistemi, bireylerin veya hane halkının sosyoekonomik düzeni üzerinde son derece etkilidir (Aydın, 2014: 233).

Weber'in tasnifine göre toplumsal sınıf ayrılıkları ve farklı roller sadece sermaye sahipliğinden değil, mal sahipliği ile doğrudan ilişkili olmayan iktisadi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Weber için çağcıl kapitalizm içindeki toplumsal tabakalaşma mekanizması: emekçi sınıflar, küçük ölçekli tüccar sınıf, yarı özerk köylüler, aydınlar topluluğu, mülkiyet ve eğitimin seviyesine göre imtiyazlı bir alan işgal eden ayrı

bir sınıftan oluşmuştur (Erdendoğdu, 2014: 10). Bu bağlamda bireyler mevcut halde edindikleri işlerin özelliğini belirleyen yetenekleri ve nitelikleri bulunmaktadır. Buna örnek olarak; bir sanayideki yönetici statüsünde bulunan bireyler ile işçi statüsünde bulunan bireylerin arasındaki maaş ve saygınlık farkı gösterilebilir. Bunun nedeni yönetici statüsünde bulunan bireylerin aldığı eğitim ve dereceler, onları iş pazarında daha farklı ve değerli kılan becerileridir. Weber'in bu kuramında kişiye başkaları tarafınca eklenen statü, toplumda saygınlık bakımından farklılık yaratmaktadır (Aydın, 2018: 255).

Kendisini liberal anlayış ahlakı içinde gösteren protestan ahlakına göre; devletin topluma refah bir yaşam sunması sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu durumun bir neticesi olarak devlet yalnız ekonomi çevresinin dışında kalmakla kalmaz, toplumsal hayatın işleyişine de karışmaz. Protestan ahlaka göre toplumun refah düzeyi bireylerin refah düzeyinden ileri konumdadır. Weber "fakir olmayı istemek, hasta olmayı istemekle aynı şeydir" der ve bu durumun Tanrı'nın onurunu zedelemekte olduğunu ifade eder. (Taşçı, 2009: 503).

Yoksulluk gerçek anlamda bir toplumsal tabakalaşma sorunudur. Buna istinaden Weber birçok dinde yaşama ölçeğini ve şeklini, ekonomik ahlakını belirleyen ve bir nevi bu unsurların savunmasını yapan sosyal tabakaların oluşumundan bahsetmektedir. Bu nedenle din fark etmeksizin, mensubu olunan dinin temsilciliğini devam ettiren toplumsal tabakadan bahsetmek, dinin tamamıyla o sınıfa bağlı olduğunu ve o oluşumun basit bir işlevi ya da fikri menfaatlerinin bir yansıması olduğu, düşüncesinin kabul edileceğini anlamına gelmemektedir (Ülgener, 1981: 29).

1.5.4 Oscar Lewis'e Göre Yoksulluk

Yoksulluk kimi toplumlarda bir kültür olarak kalmış, kendisini nesilden nesile aktaran bir olgu haline gelmiştir. Bu kültüre sahip toplumlar yoksulluk olgusu ile bütünleşik bir yaşam sürdürdüğü için yoksulluğu sorun olarak nitelendirmezler. Aksine bu toplumlar, yoksulluğu benimseyip alışıl gelmiş bir aidiyet olarak görmektedir (Özdoğan, 2009: 11).

Lewis'de yoksulluğu toplumda bir kültür olarak ailede nesilden nesile aktarılan bir yaşam biçimi olarak belirtmekte; yoksulluk kültürünün varoluşunu ve gelişim sürecinin şu şartlarda gerçekleşeceğini kabul etmektedir:

“1-Para ekonomisi, ücretli işçilik ve kar amacıyla üretim, 2-Sürekli, büyük ölçüde işsizlik, 3- Düşük ücretler, 4-Ya hükümet baskısı ya da isteyerek sosyal, politik ve ekonomik örgütlemenin dar gelirli tabaka için sağlanmaması, 5-Tek taraflı yerine çift taraflı akrabalık sisteminin varlığı, 6-Hakim sınıfta servet birikimine yönelen, alt tabakaya mensup olmanın kişisel yeteneksizlikten ileri geldiğini savunan bir değer yargısı” (Lewis, 1965: 51-52).

Bu şartlar altında oluşan yaşam şekli, bazı yoksul toplumlarda yoksulluk kültürü olarak belirtilmekte ve bu kültürün en sağlıklı bir biçimde incelenmesi köyle ve şehirlerdeki gecekondu mahallelerinde gerçekleştirilebileceği öne sürülmektedir. Bu bağlamda ele alınan şartlar, modern kapitalizmin toplumda işleyen sistemin yerini alması ve kendisini gösterme sürecine işaret etmektedir. Toplumsal hayatta bireylerin karşılıklı ilişkilerini parasal anlayış üzerine kurmaya başlaması ve buna bağlı olarak kişi emeğinin karşılığının ücret olması, geleneksel sosyal yapının temellerini sarsmış, yerine kapitalist sosyal yapının yerleşimini beraberinde getirmiştir (Özdoğan, 2009: 15).

Gelişmiş kapitalist Avrupa ülkelerinin aksine, kapitalizmin henüz yeni yerleştiği coğrafyalardaki sürekli ve fazla işsizlik ve bunun yanında emeğin karşılığının düşük ücretlendirilmesi, sosyal veya toplumsal birleşmenin zayıf olması gibi söz konusu durumlardan bahsedilmektedir. Yoksulluk kültürü, kapitalist düzendeki burjuvazi sınıfının amaçladığı başarıya ulaşması sonucunda, işçi sınıfının buna şahitlik edip başarıya ulaşmanın imkânsız olduğu düşüncesinin yansımasıdır (Özdoğan, 2009).

1.5.5 John Friedmann’a Göre Yoksulluk

Modern kapitalizmin, genel olarak siyasi, ekonomik, hukuki, toplumsal ve kültürel birçok alanı doğrudan etkilediği bilinmektedir. Modern kapitalizmin ya da farklı bir söyleyişle amaçsal-rasyonelliğin sonuçlarını ve etkisini sentezleyen J. Friedmann, bu sistemin genel olarak eleştiren tarafındadır (Çamlı, 2020: 15).

Friedmann’a göre bir toplumun üyeleri olan bireyler, liberal algıya uygun olarak rasyoneldir. Kendi menfaatlerinin doğrultusunda hareket etmeye çalışır, bu yüzden rasyonel eylemler ve tercihler gerçekleştirir. Ancak Friedmann için insanlar kusurlu varlıklardır. Gücü, iktidarı ele geçiren kişi, kendi menfaatleri doğrultusunda çıkarını diğer insanlara dayatmaya çalışacaktır. Bu bağlamda özgürlüğün baş aktörü Friedmann için güç

yoğunlaşmasıdır. Bu durumu engellemek için siyasi ve iktisadi güçlerin bağlantısının kopması, birbirinden ayrılması gerekmektedir (Ataay, 2016:143).

1.5.6 İbn-i Haldun'a Göre Yoksulluk

İnsanoğlu var olduğundan bu yana yaşamlarını sürdürebilmek için üretim eylemlerine katılmak zorundadırlar. İnsanlığın mevcudiyeti ve hayatı idame edebilmesi için ihtiyacı olan bu üretim ilişkisi doğrudan özel mülkiyet kavramının oluşmasına sebep olmuştur. Başlarda, ortak mülkiyet olarak geçen bu kavram, gün geçtikçe bireylerin şahsi özel gayreti şeklinde özel mülkiyet haline dönüşmüştür (Dinler ve Çalışkan, 2019: 425).

Göç etmeyi bir yaşam tarzı haline getiren ve geçimini genel olarak hayvancılık ile sağlayan bedevi toplumlar, iletişimi ve iş bölümünü uygun bir biçimde yapabilirlerse, bu toplumlar giderek hadarileşmeye başlarlar. İyi iletişim ilişkileri ve iş bölümünün neticesi olarak ihtiyaç duyulandan fazla üretim gerçekleşir. Üretilen bu ihtiyaç fazlası ürünleri pazara sürerek kazanç sağlarlar. Bu bağlamda ortaya çıkan kazanç durumu toplumları başka isteklere yöneltmektedir. Öyle ki bu toplumların refahı ne kadar artarsa o kadar tembel hale gelirler ve daha lüks bir hayat yaşamak isterler (Erol, 2012:51).İbni Haldun'a göre mülkiyet olgusunun temeli emektir. Bu görüşe sahip olmasının sebebi dini inancı olmuştur. Haldun'un mülkiyet düşüncesi, toplumların yaşam tarzı ve kültürüne göre farklılık göstermektedir. Buna istinaden İbni Haldun, bir toplum ne kadar refah düzeyi yüksek bir yaşam sürerse, bu refah düzeyinin devlet otoritesi için o kadar risk oluşturacağı kanaatindedir (Dalkılıç, 1998: 72).

İbni Haldun'a göre emek yalnızca bedensel güce dayalı bir eylem değildir, aynı zamanda onun için akıl ve zeka da emeğin bir kısmını oluşturmaktadır. İnsanlar akıl yolu ile yeni kazanımlar elde edebilmektedir. İbni Haldun'a göre insanı hayvanlardan ayıran özelliklerden birisi de alet yapma becerisidir. Akıl ve zekanın emek ile birleşmesi sonucu medeniyetlerin ilerleme süreci kolay olmuştur (Kozak, 1984: 86-87).

İbni Haldun'a göre devletlerin varlığının sebebi, halkın yararına gerekli ve yeterli hizmette bulunmalarıdır. Devletin bu tür hizmetleri zamanında ve hızlı bir şekilde yerine getirebilmesi için "mülkiyet" edinilmesi zorunludur. Devletin gelirleri, ülke nüfusunun ve üretiminin artmasına göre paralel bir ilerleme kaydeder ve bu bağlamda alınan vergiler, devlet kazanımları arasında büyük öneme sahiptir. Devletin iktisadi, sosyal bakımdan

gelişmesi, refah düzeyi yüksek bir yaşamın ve bolluğun varlığı halinde israf da o düzeyde artacağından, devletin otoritesi zayıflar ve bu durumla başa çıkabilmek için devlet vergileri artırmak zorunda kalır (Dalkılıç, 1998).

Tecrübeli tüccarlar; zengin ve fakir halkın muhtaç olduğu ticari mal ve nesnelere diğer bölgelere naklederek satma eyleminde bulunur. Bunun aksine tüccar belli bir sınıfın ihtiyacı olan malları diğer bölgelere ulaştırıp; bu malları herhangi bir sebepten dolayı satamaz ise tüccarın bu eylemden kazanacağı kar eksilmiştir olur. İyi bir ticaretçi, ticari malları naklederken satmak istediği malları, o bölgelerinin halkının ihtiyacı olan cinsten seçer. Çünkü her ticari ürünün pahalısını zenginler ve devlet çalışanları edinebilirler. Toplumda bu statüde insanlar oldukça az bulunmaktadır. Bunun tersine halk kendine ihtiyacı olduğu her türlü orta sınıf malı edinmeye alışmıştır. Bu sebeple ticaretçi kişi diğer bölgelere mal ve eşya götürürken orta sınıf malları tercih etmelidir. Tüccar, satacağı malları götürmek istediği bölgeleri de iyi sentezlemelidir. Bu bağlamda ticaret mallarının ulaşılması uzak olduğu bölgeler, ülkeler, köyler ve ulaşımın kısıtlı olduğu yerler seçilirse tüccarın edeceği kar daha fazla olacaktır. Çünkü mal satın alınmanın, ulaşımın zor olduğu yerlerde, götürülen mal kıymete bineceğinden talep çok olacak ve yüksek fiyattan satılabilecektir. Tüccarlar ulaşımın ve mal satın alınmanın kolay olduğu yerlerde arz fazla olduğundan, malların fiyatını düşürecek ve daha az bir kar elde edecektir. Ticari eylemler, mal ve nesnelere ucuza temin edip yüksek karla satma ve yüksek kazanç etmek olarak nitelendiren İbn-i Haldun, bolluğun ve aşırı fiyat düşüklüğünün üretici ve tüccarlar için kötü olacağını ve bunun getirisinin yoksulluk olduğunu söylemektedir. Farklı meslek gruplarının bu sonuçtan etkilenmeleri ile beraber, vergi kazanımlarının azalacağı, asker ve devlet memurlarının da ekonomik durumlarının bozulacağını ifade etmektedir(İbn-i Haldun, a.g.e., Cilt: II'den Aktaran: Dalkılıç, 1998:88).

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KENT YOKSULLUĞU VE SOSYAL BELEDİYECİLİK

2.1. Dünya'da Yoksulluk ve Sosyal Belediyecilik

Yoksulluk olgusu ile mücadele, tarihten bu zamana kadar olan süreçte bir dünya sorunu haline gelmiştir. Yoksulluğun ortadan kaldırılabilmesi için dünya ülkeleri çeşitli örgütler etrafında bir araya gelip bu soruna karşı çözüm çalışmalarında bulunmuştur. Sarf edilen bu gayretler neticesinde birçok plan ve politika dünya ülkeleri tarafından uygulanmaya başlamıştır. Çalışmanın bu bölümünde yoksulluğun dünyadaki boyutu ve dünyadaki sosyal belediyecilik yaklaşımları incelenmiştir.

2.1.1 Dünyada Yoksulluk

Günümüz dünyasındaki farklı sosyal kesimler, sınıflar, coğrafyalar ve ülkelerde sürekli bir artışla devam eden haksız ve eşitsiz gelir dağılımı yoksulluk oranlarını giderek artırmaktadır. Son zamanlarda gerçekleşen ekonomik küreselleşmenin etkisi ile iktisadi krizlerden, siyasal sarsıntılardan ve tek taraflı yapısal uyum uygulamalarından dolayı gelir bölüşümünün bozulması ve coğrafi eşitsizliklerin önlenemez hale gelmesi ile yoksulluk oranı artmakta, ülkeler arasındaki oluşan ekonomik farklılık daha da genişlemektedir. Bu bağlamda, ülkeler arasındaki ekonomik zenginlik çok farklı boyutlara ulaşmaktadır. Üretim ve tedarik zinciri sektöründe başrol oynayan zengin toplum daha çok zenginleşmektedir. Bu duruma tezat olan fakir halk ise yoksullaşmaya devam etmektedir.

Mevcut dünya düzeninde küresel bir problem olarak kabul görülen yoksulluk olgusu, geçmiş yıllarda farklı tanımlamalarla karşılaşmıştır. Endüstri Devriminden önce yoksulluk olgusu; muhtaçlık ile zemini oluşturulan ve kabul görülmüş toplumsal kuramların oluşturduğu ahlaki ve vicdani bir sorun olarak tanımlanmıştır. Bu zaman diliminde yoksulluk ile savaşmak; dini, vicdani ve ahlaki kıymetler ile insanların birbiriyle yardımlaşması şeklinde bireysel bir özellik taşımaktadır. Yoksulluğun bir problem haline gelmesi ve toplumsal bir boyut kazanması sanayi devrimi ve akabinde gerçekleşen gelişmelerin sonucudur. Bu bağlamda 1760 yılı gerçekleşen ve kapitalist düzen sisteminde

gelişim gösteren sanayi devrimi; emeğin ve işgücünün verimliliğini yüksek düzeyde artırıp, toplumsal üretime ve yeniliklere açılan imkanlara olanak sağlasa da kendisi ile birlikte kentleşme, hızlı nüfus artışı, kalabalık toplum, büyük bir hızla sanayileşen alanların daha karışık emperyalist uygulamalar kabul etmesi ve sanayisi hızla gelişen ülkeler arasında büyük pazar rekabetini de yanında getirerek yoksulluk olgusunu toplumsal bir sorun olarak meydana getirmiştir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 62).

Dünya nüfusunun yüzde yirmisi toplam dünya gelirlerinin yüzde altmıştan daha yüksek miktarını elde etmektedir. Yedi buçuk milyar nüfusa sahip dünyanın 3 milyar kişisi günlük 2,5 dolar yoksulluk sınırının, 1,5 milyarı günde 2 dolar yoksulluk sınırının altında hayatını sürdürmektedir. Gelişmiş zengin ülkelerde 100 çocuk arasında 1'den daha az oranda çocuk beş yaşına erişemezken, gelişmemiş yoksul ülkelerde 100 çocuk arasında 5'ten daha fazla bir rakama ulaşmıştır. Gelişmiş ülkelerde 5 yaşın altında olan çocuk nüfusunun %5'i yetersiz beslenme ile mücadele ederken, gelişmemiş ülkelerde bu oran %50'nin üstünde bir seviyededir (Tosuner, 2007:64).

2020 Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE), küresel yoksulluğun detaylı bir incelemesini yaparak, bireylerin her geçen gün yoksulluğu hangi şekilde tecrübe edindiklerine bakmak için basit parasal önlemlerin ötesine geçmektedir. İnsanların sağlık ve içme suyuna erişebilme durumunu veya eğitim olanaklarından ne derece yararlandığını değerlendirmektedir. Dünyayı sarmış çok boyutlu yoksulluğun kendi doğası ve sınırlılığı konusunda bilgi birikimine sahip yönetici veya politika belirleyiciler, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına doğrudan etki edebilmektedirler (UNDP, 2020: 3).

2019 Küresel Yoksulluk Endeksi raporu için araştırmanın eksenini oldukça geniş tutulmuştur. 5,7 milyar insanın yer aldığı araştırma toplam 101 ülkeyi kapsamaktadır. Bu sayı dünya nüfusunun yüzdesel olarak ifade edildiğinde %76'sıdır. Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi raporu kapsamında yer alan insanlar çoğunlukla sağlık, eğitim ve yaşam refahı alanlarının en az üçte birinde yoksulluk yaşamaktadır. Aynı zamanda Küresel ÇBYE'nin yaşa göre sınıflandırması kitlesel eşitsizlik olduğunu ortaya koymaktadır. Küresel çok boyutlu yoksul çocuk oranı yetişkin yoksul bireylerden daha üst seviyede olup, en büyük yükü küçük yaşta omuzlarında taşımaktadırlar. UNDP, Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi raporu aşağıdaki saptamaları ortaya çıkarmıştır UNDP (2019:2-3).

- Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi açısından yoksul 1,3 milyar kişiden toplam 663 milyonu çocuktur ve 428 milyon kişisi 10 yaşından küçüktür.

- Çocuklarda yoksunluk değeri yetişkin bireylerin iki katıdır. Üç çocuktan en az biri çok boyutlu yoksulken, yetişkin bireylerde bu değer altıda birdir.
- Çocuk bireylerin çok boyutlu yoksul ve tüm alanlardan uzak olma ihtimali yetişkin bireylerden yüksektir. Başka bir deyişle çocuklar yetişkinlere göre daha yoğun yoksulluk potansiyeline sahiptirler.
- Burkino Faso, Çad, Etiyopya, Nijer ve Güney Sudan'da, 10 yaşındaki çocuk bireylerin neredeyse %90'ı çok boyutlu yoksuldur.

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi saptamalarından yola çıkarak, mevcut yoksul bireylerin yoksul sınıfında olmalarının temel nedeni, çocukların kendi ihtiyaçlarını giderecek yaşta ve güçte olmamasının yanında yetişkin bireylerin yetersiz gelir elde ettikleri için hane içinde bulunan çocuk nüfusun ihtiyacını karşılayamamasına bağlanabilir. Bu bağlamda çok boyutlu yoksul çocukların yoksulluktan kurtulabilmesi için haneye gelir sağlayan yetişkin bireylerin yeterli düzeyde gelire sahip olması, politika belirleyicilerinin yoksul kitleye eğitim, sağlık ve sosyal hizmet olanakları gibi yoksulluğu giderecek politikalar oluşturması gerekmektedir. Aksi takdirde çok boyutlu yoksul birey sayısı artacak ve bu durum işin içinden çıkılmaz bir hal alacaktır.

Dünya Bankası

Dünya Bankası, 1945 yılında Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası ismiyle kurulmuş, 1947 yılında Birleşmiş Milletler bünyesi altında özerk bir kuruluş olma niteliği kazanmıştır. Dünya Bankası, ülkelerin belirli alanlarda yenilik sağlamalarına veya yeni projeleri hayata geçirmelerine fayda sağlayabilmek için finansal yardım sağlayarak uzun süreçte ekonomik düzeni ve yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Banka'nın 189 üyesi bulunmakta ve üye olan 11 ülke Banka'nın sermayesinin %55'ine sahiptir. Dünya Bankası İcra Direktörleri Kurulu ve Governörler Kurulu başkanlık aracılığı ile yönetilmektedir. Governörler Kurulu, üye ülkelerin belirlediği birer guvernör ve yardımcısından oluşur ve senede bir kez toplanmaktadır. İcra Direktörleri Kurulu 24 üyeli sürekli karar verici organdır ve görevlendirme süresi 2 yıldır. IMF (2019: 1-2). Dünya Bankası çatısı altında beş ana kurum bulunmaktadır (Halişçelik, 2008: 5-26):

- **Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası:** 1945 yılında kurulmuş olan, az gelişmiş veya gelişmekte olan üye ülkelerin kamusal sektörüne kredi sağlayan kurumdur. Türkiye 1947 yılında bu kuruma dahil olmuştur. Türkiye bu kurumun

3. grubunda yer almakta ve 5 yıl karşılıksız 17 yıla kadar vadeli kredi desteğinden yararlanabilmektedir. Bu pastada Türkiye'nin varlık ve oy etkisi %0,5 seviyesindedir.

- **Uluslararası Kalkınma Birliği:** Kişi başına düşen gelir açısından yoksulluk sınırının altında kalan üye ülkelere kredi sağlamaktadır. Bu kurumun toplam varlığı Dünya Bankası'nın toplam varlığından ayrı tutulduğu için gerçekleştirilen hesaplarda birbirinden bağımsız olarak tutulmaktadır. Dünya Bankası'nın bünyesinde, yoksul ülkelere en önemli katkıyı sağlayan birliktir. Yararlandırılan kredi genel seviyede yüzde sıfır faizli olup 35-40 yıl vadeli olarak sağlanmaktadır. Türkiye bu kuruma 1960 yılında dahil olmuştur; toplam varlık içindeki payı %0,9'dur ve bu kredi fonundan yararlanmamaktadır (IDA, 2017: 111).

- **Uluslararası Mali İşbirliği:** 1956 yılında oluşturulan bir kurumdur. Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin özel sektörüne kredi sağlamak ve bu sektörün gelişimini sağlamayı görev edinmiştir. Türkiye bu kuruma 1956 yılında dahil olmuş ve toplam varlıktaki payı %0,6'dır.

- **Çok Taraflı Yatırımlar Garanti Ajansı:** 1985 yılında oluşturulmuş bir kurumdur. Az gelişmiş ülkelerde gerçekleşse de yabancı yatırımlara, ticari nitelik göstermeyen risklere karşı etkili güvenceler yaratmak amacı ile oluşturulmuş bir kurumdur. Türkiye bu kuruma oluşturulduğundan 3 yıl sonra 1988 yılında dahil olmuştur. Toplam varlık üzerinde 0,4 seviyesinde paya sahiptir.

- **Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi:** 1965 yılında oluşturulmuş bir kurumdur. Arabuluculuk, hakemlik davaları söz konusu olduğunda başrol olan organdır. Anlaşmazlıklar üzerine tahkim yoluna gidilmesi ve "Uzlaşma Panellerine" etkili ve geliştirici kurallar sağlamaktadır. Başka bir deyişle uzlaştırma komisyonu olarak görev yapmaktadır. Türkiye bu kuruma 1987 yılında dahil olmuştur.

Dünya Bankası, Bretton Woods mekanizmasının bir parçasıdır. Bu mekanizma 1944 yılında ABD'nin Bretton Woods kasabasında toplanılan, Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı'nda oluşturulan bir ekonomik sistemdir. Bu bağlamda uluslararası para iade sistemi, gelişmiş ülkeler arasındaki ticaret ve parasal işlemlerde uygulanması ve uyulması gereken kuralları belirleyici görevini üstlenmektedir. Bu sistem, ilk kez özerk ulus-devletlerin birbirleri ile ortak finansal bir düzen içinde anlaşmaları sağlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Milletlerarası para mekanizmasının nizamını belirleyen bu anlaşma, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) oluşmasına karar kılmıştır. Bu kurumlar

Bretton Woods anlaşmasının, yeterli sayıda ülke tarafından imzalanmasıyla 1946 yılında faaliyete geçmiştir (Tireli, 2009: 109).

Dünyada küreselleşmenin hızlı bir şekilde yaygınlaşması ve genişlemesinde önemli pay sahibi olan Bretton Woods kuruluşu IMF'nin, kuruluşundaki temel amaç; milletlerarası sistemde finansal düzeni korumak ve bu oluşumda ortaya çıkabilecek düzensizliklerin önüne geçilmesini sağlamak olarak belirlenmişti. Ayrıca Dünya Bankası'nın görevi de kalkınma politikalarını sağlamak ve geliştirmekte olan devletlerin kalkınma politikalarını finansal açıdan desteklemektir (Tireli, 2009: 109). Bu kurumlar, 1990 yılının sonrasında odak noktasını yapısal uyum politikalarının yoksulluk üzerindeki etkisini incelemeye ve oluşan bu yoksulluğa karşı mücadele politikalarını geliştirmeye ve yenilemeye yöneltmiştir (Özkan, 2004:27).

Kuramsal açıdan bu dönüşüm, ekonomide planlama ve devlet uygulamalarının yerini piyasaya, kalkınma ve endüstrileşme ifadesinin, istikrar ve yapısal uyum ifadesine dönüşmesi ile sonuçlanmıştır. Bunun yanı sıra uluslararası işleyişte bu değişimin etkisini artıran farklı olgularda ortaya çıkmıştır. Sovyet tehdidinin ortadan kalkması, bu olgular arasında önemli bir konuma sahiptir. Bu bağlamda Sovyet tehdidinin sonra ermesinin ardından artık gelişmiş zengin ülkelerin, az gelişmiş yoksul ülkeleri finanse etmelerine gerek kalmayacaktır. Ana hedeflerin ve planların yönelimi artık istikrar ve yapısal uyum şeklinde belirlendiği bir ekonomik sistemde, her şey pazar (piyasa) eliyle belirlenirken, küreselleşme olgusunun hayata geçirilmesi, Dünya Bankası ve IMF denetiminde 1980'li yıllardan bu yana uygulamaya koyulan "Yapısal Uyum Politikaları" ile sağlanmıştır. Bireysel ekonomi odaklı bu politikaları devreye koyan geliştirmekte veya gelişmemiş olan ülkeler, yapısal uyum politikaları çatısı altında hızlı bir şekilde küresel ekonomiye dahil olmuş, küreselleşme yoluna girmişlerdir (Aktaş, 2007: 24).

Birleşmiş Milletler

Günümüz dünyasında hem evrensel hem de her türlü toplumsal meselede yetkili örgüt olan Birleşmiş Milletlerden (BM) önce aynı yetki ve özelliklere sahip başka bir örgüt bulunmaktaydı. Bu örgüt Milletler Cemiyeti adı altında Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulmuş bir örgüttür. Dünyada huzur, güvenlik, adalet ve insani hakların savunuculuğunu rol edinen Milletler Cemiyeti örgütü günümüz BM gibi otoriter ve etkili olamamıştır.

Bilinmektedir ki bu örgüt İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına bile engel olamamıştır. (Sur, 2013: 2536).

Birleşmiş Milletler, 24 Ekim 1945 yılında kurulmuş dünya sulhunu, güvenliğini sağlamak ve ülkeler arasında iktisadi, sosyal, toplumsal ve kültürel birliği sağlamak amacı ile oluşturulan milletlerarası bir örgüttür. Bu örgüt kendini ifade ederken “adalet ve güvenlik, iktisadi kalkınma ve toplumsal eşitlik” gibi kavramları ülkeler arasında bütün milletlere benimsetmeyi amaç edinmiş küresel bir örgüt olarak tanımlamaktadır. Uluslararası diplomaside, güç kullanılmasını evrensel bağlamda ilk kez yasaklayan antlaşma Birleşmiş Milletler sözleşmesidir (Sur, 2013: 2538). Türkiye'nin de kurucu ülkeler arasında bulunduğu örgütün, oluşturulduğu yıllarda 51 olan üye sayısı, son olarak Güney Sudan'ında dahil olması ile beraber 193'e ulaşmıştır. Örgütün her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği toplantılar, komuta ve yönetim merkezi olan ABD'nin New York eyaletindeki genel merkezde gerçekleşmektedir (Çalık, 2015: 1093).

Birleşmiş Milletler, ilk olarak İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda savaşın kazanımı olan ülkelerin işbirliği ile, devletler arasındaki diplomatik anlaşmazlıkları çözümleyerek ileriki safhada yaşanması muhtemel, ülkelerin kendi güvenliklerini tehlikeye atabilecek bir savaşı engelleyebilmek amacı ile ortaya sunulmuştur. Kuruluşun bu amacı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi çatısı altında temsil edilmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, alınan kararları veto edebilecek beş devletten oluşmaktadır; Bu devletler ABD, Rusya, İngiltere, Çin ve Fransa'dır (Çalık, 2015: 1100). Bu bağlamda Güvenlik Konseyi, dünyada sürdürülebilir barış ve güvenliğin sağlanması açısından 2 farklı yetkiye sahiptir. İlk kıstas, Konsey'in milletlerarası barış ve güvenliğin tehlike arz etmesi, bozulması veya bir hareketlilik eyleminin gerçekleşmesi durumlarında uyulması zorunlu karar alma yetkisidir. İkinci kıstas ise, oluşan uyuşmazlıkların sulh ile çözümlenmesi için sağlanan öneri kararı verme yetkisidir (Sur, 2013: 2543).

Birleşmiş Milletlerin Yoksulluğa Karşı Mücadelesi

20. yüzyılın son çeyreğinde milletlerarası gündeme giren yoksulluk ile mücadele olgusunda, Birleşmiş Milletler'in önemi büyüktür. Oysa, ilk zamanlarda bu hal sürekli artan yoksullaşmaya karşı bir tepki, bir ayağa kalkış olmaktan öteye geçememiştir. BM Genel Kurulu, 1992 yılında “17 Ekim” tarihini “Dünya Yoksullukla Mücadele Günü” olarak ilan etmiştir. Ardından 1996'da “Yoksulluğun Yok Edilmesi Ulusal Yılı”, 1997 ile 2006 yılları

arasında ise “Yoksulluğun Yok Edilmesi Birinci On Yılı” olarak kabul etmiştir (Özdek, 2002:2).

Yoksulluğa karşı mücadelenin kalkınma gündemine katılmasında, Birleşmiş Milletlerin Kopenhag’da 1995 yılında gerçekleştirilen “Toplumsal Kalkınma Dünya Zirvesi” temel hazırlayıcı bir rol oynamıştır. Bu durum üzerine toplanan Dünya Zirvesi, yoksulluğu engellemeyi, insanlığın ahlakı, toplumsal, siyasi ve iktisadi bir zorunluluk olarak kabul etmiştir. Lakin, bu zorunluluk serbest pazar düşüncesinin bir kısmı olarak öngörülmüştür. Ancak zirvede hem global piyasa mekanizması politika olarak kabul edilirken, hem de yoksulluğun sürekli olarak arttığı saptaması bir zıtlık doğurmuştur. Zirvenin toplanmasındaki temel amaç toplumsal adalet ve kalkınmanın sağlanmasına, zengin sınıf ve yoksul sınıf arasındaki uçurumun ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar üretilmiş ve bu üretilen politikalar içinde gelişmiş zengin ülkelerden, gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelere aktarılacak resmi yardımların dışında somut ve etkili politikalara ulaşamamıştır. Bu yardım transferinin içeriğini gelişmiş ülkelerin milli gelirinden gelişmemiş ülkelere aktarılan %0,7’lik pay oluşturmaktadır. Başka bir deyişle bu durum yoksulluk ile mücadele eyleminin sadece belge niteliğinde kalacağı anlamına gelmektedir. Bu bağlamda 1970’li yıllardan itibaren ABD ve gelişmiş ülkeler resmi kalkınma yardımlarını bir gönüllülük arzusuna dayandırmamaktadır. Bu sebeptendir ki zirveden çıkan politikalar yoksulluğu önlemede yetersiz kalacak ve bu politikalara alternatif politikalar üretilmesi gerekecektir. Ne var ki ABD, zirveden çıkan bu sözleşme belgesine muhalefet şerhi eklemeyi es geçmemiştir. Bu durumdan yola çıkarak 20. yüzyılın sonlarında gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ülkelere sağladığı kalkınma yardımlarının geçmiş yıllara göre azaldığı söylenebilir (Özdek, 2002: 2).

21 Eylül 200 tarihinde görüşülen tedbir ve önerilere ilişkin raporda aşağıda belirtilen konulara değinilmiştir (Atılğan, 2004: 140-141).

- 1990’ların ortasında, günde 1 doların altında gelire sahip bireylerin sayısı ve bu bireylerin toplam nüfusa oranı baz alınarak ciddi düşüşler gerçekleşmiştir. Dünya’yı saran küresel ekonomik kriz, 1990’ların sonuna doğru bu oranın tekrardan yükselişine sebep olmuştur.

- 1970-2000 yılları arasında sosyal gelişim göstergeleri gelişme kaydetmiştir. Birçok devlet; okuma-yazma, uzun yaşam süresi, okumalık oranını artırma ve temel toplumsal

hizmetlere ulaşmada iyileşmeler kaydetmişlerdir. Ancak yine de bunlarla birlikte henüz eğitim imkanlarına erişememe ve temel toplumsal hizmetlere ulaşımındaki hakkaniyetsizlik ve eşitsizlik sürmektedir.

- Gelişmekte olan devletlerde, okula giden bireyler eğitimin kalitesizliği ile karşılaşmakta, 110 milyon çocuk ise ilkokula bile gidememektedir. Zengin ve yoksul ülkeler arasında eğitime erişebilme seviyelerinde oldukça fazla farklılık vardır. Afrika ülkelerinde eğitim yaşına ulaşan çocukların üçte biri, hiçbir şekilde eğitim olanaklarından yararlanamamaktadır.

- 1990-1997 yılları arasında bebek ölümlerinde önemli düşüş sağlanmıştır. Ancak bu bağlamda zengin ülkelere kıyasla 5 yaşına gelmeden ölen nüfus sayısı yoksul ülkelerde daha fazladır. Yoksul ülkelerde kötü beslenme durumu oldukça fazla olduğu için, bulaşıcı hastalıklardan etkilenme oranı da fazla olmaktadır.

- AIDS virüsü yoksul ülkelerde oldukça yaygın bir hastalıktır. Gelişmekte olan ülkelerde HIV virüsünden etkilenen birey sayısı günden güne azalırken, yoksul ülkelerde bu sayı ya yerinde saymakta ya da artmaktadır.

- Afrika ülkelerinde iktisadi büyüme durağandır. Devletçi ekonomi politikalarından piyasa ekonomisine yönelen eski Sosyalist devletlerde yayılmış toplumsal güvenlik politikaları ortadan kalkmış ve onları ikame edebilecek bir düzenleme yapılmamıştır. Enflasyon nedeniyle artan ekonomik sorunlar, bireyleri yoksulluğun odak noktası haline getirmiştir.

- Küreselleşmenin getirileri devletler arası paylaşımında eşit dağıtılmamıştır. Bu bağlamda devletler arasındaki fark daha da açılmıştır. 1990'ların sonuna doğru zengin ülkelerde yaşamlarını sürdüren bireylerin onda ikisi, dünyada Gayri Safi Milli Hasıla'nın %86'sına, dünya ihracat pazarlarının %82'sine, yabancı yatırımların %68'ine, telekomünikasyon hatlarının %74'üne sahiptirler.

- Ekonomik düzenin az gelişmiş, iyi planlanmamış ve hassas olduğu devletlerde, ekonomik liberalleşme; gelir düzeyini ve istihdamın sürdürülebilirliğini azaltmıştır.

- Emekçi maliyetlerinin azaltılması isteği sebebiyle, gelişmekte olan ülkelerde, enformel sektör ve çalışan bireyler için güvensizlik artmıştır. Kimi devletlerde de sosyal huzuru bozacak gelir ve güç uyumsuzluğu gerçekleşmiştir.

Görülmektedir ki başlangıçta bir mücadele vizyonu ile gerçekleştirilmeye çalışılan yoksullukla mücadele etme hedeflerinin, Birleşmiş Milletler tarafından yoksulluğun

yalnızca varlığının kabul edilmesinden, yoksullukla mücadele edebilecek elle tutulur bir politika üretmemesinden öteye gidememiştir. Aslında, dünyada yoksul milleti zengin millete muhtaç eden şeyin kapitalizm sistemi olduğu gerçeği bu noktada da anlaşılmaktadır. Kapitalizmin doğduğu ülkeler zamanla sermaye gücünü elde ederek, sermaye ve ekonomik olarak düşük ancak emeğin yoğun olduğu ülkeleri kendi kapitalist sistemlerinin parçası haline getirip, üretim aşamasında değerlendirmektedir. Bu durumda emeğin yoğun olduğu ülkeleri, kapitalizmin içerisinde erimesine neden olmaktadır.

1980 Öncesi Dünya’da Yoksulluk

Küreselleşme ve toplumsal politikalara yönelik fikirler, genel anlamda küreselleşmenin sosyal devletlerin bünyesinde gösterilen eylemlerde birleşmektedir. Küreselleşme, piyasa düzeni üzerinde müdahalelerde bulunarak ülkelerin toplumsal yapısı ve normlarını etkilemektedirler. Bu bağlamda kapitalizm sistemi küresel bir sistem olarak kabul edilse de ülkelerin karar verici ve uygulayıcı organlarının mevcut küresel ekonomiye dayalı sistemlerinin dış etkenler tarafından sömürüldüğü hipotezleri bulunmaktadır. Aynı şekilde küresel güçlerin, sosyal devletlere ait tarihsel uygulamaları ve yerel iktisadi altyapıyı zedelediğini söylemektedirler (Strange, 1997’den Aktaran: Tireli, 2009:68).

Şirketler ekonomik dalgalanmalardan kaynaklı sorunlar çıktığında bazı radikal kararlar alabilmektedir. Oluşan iktisadi sorunlar şirketleri yüksek maliyetli ülkelere düşük maliyetli ülkelere itebilmektedir. Bu durum neticesinde ise şirketler veya kurumlar terk ettikleri ülkelerde ciddi düzeylerde istihdam açığına sebep olmaktadır. İstihdamın eksik olması durumunda da finansal sorunlarla birlikte ülke içinde yoksulluk belirtileri de filizlenmeye başlamaktadır (Şenkal, 1995: 314).

Küreselleşmenin yoksulluk üzerinde negatif etkisi olduğu görüşünde olan sosyal bilimciler, 1945-1975 dönemini refah devletlerinin sosyal politika açısından daha baskın ve yayılcı bir izlenim verdiğini kabul etmektedirler. Bu dönemde karma ekonomi politikaları egemen olmuş ve birçok ülkede, yenilikçi eşit paylaşımı hâkim kılacak refah devlet uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca uygulanan bu yenilikçi politikalar, ülkelerde giderek artış seyreden kamu harcamalarına sebep olmuştur. Bu bağlamda 1973 ekonomik krizi sonrası yaşanan verimlilik oranının düşük seyretmesi, işsizlik oranlarındaki artış, enflasyon

seviyelerinin tavan yapması ve gelir seviyelerinde yaşanan düşüşler, ülkelerde neoliberal politikaların uygulanmasını hâkim kılmıştır (Aktaş, 2007: 28).

1970’li yılların sonuna doğru yaşanan toplumsal gelişmeler, sosyal devletlerin iktisadi, siyasi ve düşünce yapılarını fark edilir şekilde değiştirmiştir. Bu değişimlerin başında sosyalist olgunun çökmesi, liberal düşüncenin yükselmesi ekonominin küresel bir yapıya dönüşmesi ve ulus-devletin öznel olarak düşüşü gibi durumlar gelmektedir. Bu faktörlerin her biri, sosyal devletler için gerekli hususlardır. Bu bağlamda oluşan durumlar II. Dünya Savaşı’ndan bu zamana toplumsal politikalar ve toplumsal refah alanlarında temel ideoloji ve görüşlerden kimilerinin değişmek zorunda olduğunu göstermektedir. (Özdemir, 2004: 62).

Sistemlerin boyut değiştirmesi refah devletlerde refah kapitalizmi, istikrarlı ve dengeli bir sosyal alan oluşumunun sağlanmasında aktif ve başarılı rol almıştır.

Dünya Bankası, yapısal olarak devletlerin, ekonomilere müdahale eylemine karşı bir tutum izlemektedir. Buna ikame olarak gösterilen eylemler ise özel teşebbüs ve özel yatırım hususlarıdır. Ekonominin gelişmesini ve yükselişini, serbest pazar sistemi çerçevesinde yabancı yatırım ve üreticinin iş birliği sayesinde sağlayabileceği görüşündedir (Nakiboğlu, 2004’den Aktaran: Küçük, 2019: 6). Bu bağlamda kapitalizmin küresel bir hal alması gerektiği görüşünde olan Dünya Bankası, ülke ekonomilerinin “serbest piyasa” ve “yabancı yatırım” olgularının sağlanması ile kalkınacağı savını yaymaktadır.

Dünya Bankası ülkelerde yoksulluğun azaltılması yönünde birçok farklı politikaları öne sürmüştür. 1960’lı yıllarda, üretimi baz alan projelerin yanında altyapı programlarına hizmet ve kaynak sağlayan Dünya Bankası, 1970’li yıllarda kentten uzaklaşarak kırsal alanların kalkındırılması projelerine yönelmiştir (Yüce ve Özbek, 2006: 1-20).

1980 Dünya Kalkınma Raporu

1950-1970’li yıllar arasında gelişmekte olan ülkelerde hane başına düşen milli gelir artarken, gelişmemiş ülkelerde bu gelir artışı düşük seviyede kalmıştır. Mutlak yoksulluk seviyelerinin düşük oranda seyretmesinin temel nedeni nüfus artış hızını takip eden yoksul birey sayısının da aynı oranda artmış olmasıdır. 1970’li yıllarda iktisadi kalkınmanın yalnız başına yoksulluğu beklenildiği gibi engellemediği görülünce, Uluslararası Çalışma Örgütü

(ILO) ve Dünya Bankası gibi örgütler, dört farklı bütünleyici bir yol üzerine kitlenmiştir: İşgücü ve istihdamı artırmak, temel gereksinimleri sağlamak ve gelir eşitsizliği durumunu düşük seviyelere indirmek (World Bank, 1980: 32-35).

Bir devletin vatandaşlarına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ile yoksulluğun boyutları arasındaki kuvvetli denge, yoksulluk olgusunun ortadan kalkması çözümünü ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu durum böyle görünse de gerçekleştirilen çalışmalar kalkınma ile yoksulluk olgusu ile mücadele arasındaki bağıntıyı onaylamamaktadır. İktisadi kalkınma sentezlenirken üç ana noktanın baz alınması oldukça önemlidir. İlk olarak, devletlerin birbirleriyle kıyaslanması durumunda yoksulluk olgusu ile bireylere düşen GSYİH arasındaki bağıntının kusursuz görünmediği ve GSMH seviyeleri birbiriyle aynı olan devletlerde de yoksulluk seviyelerinin farklı görülebileceği durumudur. İkinci olarak, belli bir süreç içerisinde devletlerdeki farklılıklara bakıldığında kalkınma ile yoksulluk olgusu arasındaki ilişkinin mutlak olmadığıdır. Üçüncü ve son olarak iktisadi kalkınma ile yoksulluk olgusunun arasındaki ilişkinin çift yönlü olması durumudur (World Bank, 1980: 35-36).

1980 Dünya Bankası Raporu'nda iktisadi kalkınmanın ana etmenleri dört başlık ekseninde toplanmıştır: Doğal kaynaklar, yatırım ve üretim araçları, nüfus ve insan kaynakları. Doğal kaynakların ülkelerde gelir seviyesi veya gelirin artması ile ilişkili olmadığı ancak doğal kaynaklar ve gelir hususları arasındaki bağlantının birim alanda yaşayan kişilerin fazlalığından etkilendiği kabul edilmektedir. Bu durumun yanı sıra üretim araçlarının birikimi, iktisadi kalkınmanın en önemli ve ihtiyaç olan bölümüdür. İnovasyon ve yapısal farklılaşmanın temel bölümü yatırımı ve sermayeyi gerekli kılmaktır (World Bank, 1980: 36-37).

İnsan kaynakları kalkınmanın etmenlerinden bir tanesidir. Bir devletin birey niteliğinin başarı ve kalkınma üzerinde azımsanmayacak derecede etkisi bulunmaktadır. Bireyler yatırım, inovasyon ve diğer imkanlar için karar ve düşüncelerin temelini oluşturmaktadır. Kurallı eğitimin iktisadi kalkınmaya artışı birçok araştırmada yerini bulmuştur. Bu araştırmalar neticesinde eğitim seviyesi yüksek olan gelişmiş devletlerde kalkınmanın daha sürdürülebilir ve hızlı, üretim araçlarının daha üst seviyelerinde olduğu görülmektedir. Nüfus artış seviyesinin iktisadi kalkınma ekseninde iki yönlü etkisi bulunmaktadır. Birçok devlette nüfus politikalarının yanlış uygulanması sonucunda artan

nüfus yoğunluğu, yoksulluk olgusunun devam etmesine sebebiyet vermektedir. İşgücünün hızlı gelişmesi bireylere düşen gelirin büyümesinin önünü açmaktadır. Ancak nüfusun kalabalık olduğu bazı gelişmekte olan devletlerde nüfusun artması yavaşlatılarak daha hızlı kalkınma gerçekleştirilebilir (World Bank, 1980: 37). Aşağıda bulunan hususlar bu düşünceyi destekler niteliktedir:

- Düşük doğum seviyeleri genç ve üretimden uzak nüfus oranını azaltacaktır.
- İşgücünün yavaş ilerlemesi, işgücü sağlayıcılarına düşen sermaye durumu için daha düşük yatırımların varlığını sağlayacaktır.
- İnsan kaynakları daha verimli hale gelebilmesi için geliştirilebilir.

1980 Raporu, yoksulluk olgusu ile mücadelede kalkınmanın temel faktör olmasına rağmen tek başına etkili olamadığını kabul etmektedir. Kaynakların eşit dağılımı ve yoksulluk olgusu ile mücadelede devlet iktidarlarına büyük sorumluluklar düşmektedir. İktidar güçleri, yenilikçi birçok reformlar sayesinde yoksul toplumların gelirini artırmaktadır (World Bank, 1980: 37).

Eğitimin yoksulluk ile mücadelede çok önemli bir husus olduğu kabul edilmektedir. Ülkelerde eğitim imkanlarının yetersiz oluşu, bireyleri doğrudan etkilediği için eğitimsiz nüfus çoğalmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde unvan sahibi işgücü nüfusu sorunu sebebiyle orta ve yüksek öğrenim gelişme ve kalkınma açısından da sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bireylere nitelik kazandıran meslek-içi eğitimler yaygınlaştırılmalı akabinde eğitim ve öğrenimin maliyetini azaltacak politikalar üretilmelidir (World Bank, 1980: 46-53).

Sağlık göstergeleri, DB’de yaşam beklentisi ve ölüm oranı olarak kabul edilmektedir. Geliri az olan ülkelerde ortalama yaşam beklentisi 50 yıl iken; bazı ülkelerde söz konusu beklenti 45 yılın altına kadar düşebilmektedir. Bu durumda olan ülkelerde çocukların %17’si 5 yaşından önce ölmektedir. Yüksek ölüm oranları yüksek doğum oranları ile bütünleştiğinde, gelişmekte olan devletlerdeki ölüm oranlarının büyük çoğunluğu 5 yaş altı çocuklarda olduğu görülmektedir. Yoksul insanların barındıkları alanlar oldukça sağlıksız olduğu için salgınlardan kolayca etkilenmektedir. Gelişmekte olan devletlerde nitelikli sağlık personeli sorunu olduğu için sağlık hizmetleri de yetersiz kalmaktadır. Bu duruma çözüm olarak üretilen politikalardan biri olan gezici sağlık birimleri de yeterli düzeyde hizmet verememektedir. Devletler, sağlık hizmetlerini geliştirmek amacıyla etkili politikalar

üretmelidir. Aksi takdirde gelişmemiş ülkelerin sağlıkla ilgili mevcut problemleri devam edecektir. (World Bank, 1980: 53- 64).

Hükümetler sağlık ve eğitim hizmetlerinde çok önemli sorumluluklar almaktadır. Sosyal politikaların son derece etkin olabilmesi için devletlerin kendi yönetim sistemleri içerisinde doğru oluşumu ve dengeyi sağlamaları gerekmektedir. Yoksul toplumlar buldukları alanlarda bazen, hizmet olmasına rağmen bu hizmetlerden yararlanamamaktadır. Bunun temel sebepleri arasında ise hizmete ulaşımın yetersiz olması, hizmetlerin uzak olması veya bireylerin hizmetlerden habersiz olması durumlarıdır.

1980 Sonrası Dünyada Yoksulluk

1980'li yıllardan itibaren dünya ülkelerinde artan liberalleşme uygulamaları, ekonominin kamusal temele dayalı olduğu ülkeler tarafından da benimsenmiştir. Bu durum 1990'lı yıllarda da küreselleşme ve uluslararası ortak ekonomik sistemler söylemlerinin gündeme yerleşmesine olanak sağlamıştır. Küreselleşme olgusu birçok fikir ayrılıklarına sebep olmuştur. Kimi toplumlar küreselleşmeyi insanlığın üretebildiği en iyi sistem olarak yorumlarken, kimileri ise küreselleşmede, emperyalizm çadırı içinde duran, sömürgeciliğin yeni hal almış biçimi olarak bahsetmektedir (Şahin, 2005: 124-125).

1980'li yılların başlarında birçok gelişmekte olan devletler, sürekli artan borçlar ve ülkeye giren dövizlerin az olması sonucunda ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Dünya Bankası bu durumun dengeli bir hal alabilmesi için yoksulluğu arka plana alıp, ekonomide makro ölçeklere dayalı denge politikalarını öne plana çıkarmıştır. Bu duruma dayanarak ülkelerde piyasanın etkinliğinin artırılması, kamunun ekonomiye müdahalesini azaltacak liberal politikalar sağlaması gibi durumlar devletlerin ekonomisini dengede tutacak hususlardır (Öztürk ve Çetin, 2009: 2685).

1980'li yıllarda yoksulluk olgusu ile mücadeleyi arka planda tutan Dünya Bankası, 1990'lı yıllarda tekrardan yoksulluk ile mücadeleye yönelmiştir. Özellikle yoksulluğun önlenmesi için 1990 Dünya Kalkınma Raporu hazırlanmıştır. Bu kapsamda raporun yoksulluk olgusu ile mücadelede vurguladığı temel hususlar; iktisadi kalkınma, beşerî sermaye, iktisadi denge, borçlar ve erişim konuları şeklindedir (Uzun, 2003: 159-160).

1990 Dünya Kalkınma Raporu

1980’li yılların başında dünyada meydana gelen iktisadi kriz, işsizliğin artmasına sebep olmuştur. Küresel iktisadi kriz ile başa çıkabilmek için sağlanan katı para politikaları birçok bireyin, yoksul bireylere yönelik program ve uygulamaların etki derecesini sorgulamalarına neden olmuştur. 1990 Dünya Kalkınma Raporu 21. yüzyıla geçişte gerçekleştirilecek etkili uygulama ve politikalardan oluşmaktadır. Bu politikalar iki temel hususu içermektedir. İlk olarak, yoksul toplumların elinde bulunan temel güç olan emeğin; etkin kullanımını sağlamak, ikincil olarak ise sağlık, beslenme, barınma ve eğitim gibi zorunlu toplumsal hizmetleri gerçekleştirmektir. Rapor yoksulluk olgusunu, bireylerin minimum düzeyde yaşam standardını yakalayabilme yoksunluğu olarak ifade etmektedir (World Bank, 1990: 7-15).

Devletlerin kendi içinde belirli ölçütlere göre belirlediği yoksulluk sınırı mevcutken, devletler arası kıyaslamalar için ortak bir yoksulluk sınırı lazım gelmektedir. Bu bağlamda Dünya Bankası iki farklı yoksulluk sınırından söz etmektedir. 1985 yılı alım gücü seviyesine göre yıllık birey başına 275\$ ve 370\$ şeklinde iki ayrı yoksulluk sınırı belirlenmiştir. Belirlenen bu sınırlar düşük ortalama gelire sahip devletler için gerçekleştirilen uygulamaların yoksulluk sınırını oluşturmaktadır. 370\$ yoksulluk sınırına göre gelişmekte olan devletlerdeki yoksul birey sayısı 1,115 milyondur. Bir başka deyişle bu sayı gelişmekte olan devletlerin nüfusunun üçte birini temsil etmektedir. Nüfusun %18’i ise aşırı yoksuldur. Bu toplumların yıllık tüketimleri, düşük yoksulluk sınırının yani 270\$’ın altındadır. Toplam yoksulluk açığı, üst yoksulluk sınırına göre gelişmekte olan devletlerin bütün tüketimlerinin %3’ü oranındadır. Alt yoksulluk sınırına göre ise bu seviye yalnızca %1 dolaylarındadır (World Bank, 1990: 28).

Yoksul toplumların gelir seviyelerini artırmak için ülke iktidarlarının iki seçeneği bulunmaktadır. Bu seçenekler toprağın yeniden paylaşımı ve yoksul bireylerin sermayelerinde ilerleme sağlayacak kamusal yatırımları çoğaltmaktır. Toprak paylaşımı, toprağın bol verim sağlaması için kalkınmaya teşvik edebilmektedir. Sağlık ve eğitim hizmetlerinin kalitesini artırmak, kalkınmaya artı yönde etki edebileceği gibi, bu hizmetlerden sağlanan yüksek vergiler kalkınmaya eksi yönde etki edebilmektedir (World Bank, 1990: 52-53).

Yoksul bireylere ait varlıkların etkin ve verimli kullanımı sağlamayı amaç edinecek ve buna istinaden toprağa, finans sağlayıcılara ve üretim faaliyetlerine katılabilme

unsurlarına erişebilmeyi kolaylaştıracak politikalar üzerinde çalışılmaktadır. Devletlerin tecrübelerine dayanarak kırsal gelişimin sağlanabilmesi için tarımsal verginin kaldırılması, kırsal altyapıyı geliştirecek uygulamaları teşvik etmek, yenilik sağlayan hizmetlerin küçük çiftçilerin erişimine açılması gerekmektedir. Bu durumun yanı sıra iktidarlar, kentsel alanlarda istihdam ve işgücü seviyelerini dengede tutacak ve buna altyapı sağlayacak uygulamaları da sağlayabilmektedir (World Bank, 1990: 56).

Kentsel alanlarda işgücüne olan talep durumları, iktidarların mal ve sermaye pazarları uygulamalarına ve işgücü alanına bağlıdır. Ülke iktidarlarının işgücü ve sermaye pazarlarına karışması söz konusu olduğunda işgücü yoksunluğunu şiddetlenmektedir. Sosyal güvenlik vergisi ve yüksek ücretler usule uygun sektörlerde işgücü maliyetlerini yukarıya doğru tırmandırmaktadır. Bu durumun yanı sıra sanayiye olan güven ve sanayinin yaygın kullanımı emek olgusunu azaltmakta ve bireyleri kayıt dışı istihdama yöneltmektedir. İhracat ve ithalatın bütünleşmesi sonucunda devletler endüstriyel kalkınmayı sağlayarak, emeğin yoğun bir şekilde kullanılmasının önünü açmakta ve işgücü durumuna talepleri, arz ile desteklemektedir (World Bank, 1990: 61-62).

Eğitim, sağlık ve beslenme koşullarının iyileşmesi, yoksulluk ile mücadeleyi olumlu etkilemektedir. Ancak yalnızca sosyal hizmetlere olan yatırımlar yoksulluk olgusu ile baş edemeyecektir. Bu bağlamda toplumsal hizmetler son derece özenle incelenip kaliteyi ve verimliliği sağlayacak, yoksul toplumların lehine sonuçlar getirecek çözümler üretmelidir. Devletlerin büyük krizlerden kendini koruyabilmesi için sağlık sektörüne büyük yatırımlar ve politikalar uygulaması gerekmektedir. Bu bağlamda devletler sağlık alanında kamusal bir güç olarak görülmektedir. Devletlerin asıl görevi ise kamusal sağlık sorumluluklarını büyük özveriyle ve bilinçli bir şekilde yürütebilmesidir. Ayrıca devletler özel sağlık sektörlerini de desteklemekte, onların sağlayamayacağı hizmetleri sağlayabilmektedir. Eğitim faktörü yoksul toplumların işgücüne katılma yeteneğini ve gelirlerini artırmaktadır. Temelden eğitim toprak üretkenliğini sağlamakta ve yeni istihdam imkanlarını ortaya çıkarmaktadır. Ebeveynlerin eğitim almaları 5 yaş altı çocuklarda ölüm seviyelerini azımsanmayacak derecede aşağıya çekmektedir. Bunun yanı sıra kadınların eğitim almaları henüz gelişmekte olan ülkelerin ve gelişmemiş düşük gelirli ülkelerin nüfus artış hızını düşürmektedir (World Bank, 1990: 84-85).

1990 Raporu, dünyada ülke endüstrilerinin ve emeğin yoğun olduğu, istihdamın artışı sağlayacak etkin kalkınma ve temel eğitim, sağlık hizmetleri ve aile planlaması gibi unsurları içinde barındıran sistematik düzeni, yoksulluk olgusu ile mücadelede etkin durumlar olarak görmektedir.

2.1.2 Sosyal Belediyeciliğin Dünya’da Gelişimi

Sosyal belediyecilik olgusu “sosyal devlet” anlayışı temellerinde yatan bir husustur. Yerel yönetimlerin, sanayi devriminden İkinci Dünya Savaşı’na kadar olan süreçte sosyal politika eksenindeki uğraşları 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar yoksulluk olgusu üzerinde olmuştur. Bu zaman diliminden sonra özellikle iki savaş dönemi arasındaki toplumsal imkansızlıklar yerel yönetimlere daha büyük roller yüklemiştir. Bu nedenle refah devlet anlayışının uygulamaları hızlanmıştır (Ersöz, 2005: 768).

Dünya savaşlarının akabinde sosyal devletin ilerleme kaydetmesiyle aynı doğrultuda olan mahalli idareler, merkezi idareler aracılığıyla ulusal sınırdaki programlanan toplumsal politikaların yerel seviyede uygulamaya geçirilmesinde önemli roller üstlenmiştir. Refah uygulamaları ulusal bazda var olmasına rağmen, uygulamaların hayata geçirilmesi ve yerel seviyede karşılanması, bölgelerin demografik yapısına ve hizmet ihtiyaçlarına bağlı olarak sağlanmıştır. Birçok Avrupa devletinde yerelleşme uygulamaları mahalli idarelerin yetki ve sorumluluk açısından daha fazla rol üstlenmelerini sağlamış ve bu bağlamda mahalli idareler sosyal politikaların en önemli uygulayıcısı haline gelmişlerdir (Ersöz, 2011:74).

1980’li yıllardan sonra refah devlet yaklaşımının ekseninde sosyal belediyecilik yaklaşımında da bir değişim yaşanmıştır. 1980’li yıllara kadar olan süreçte mahalli idareler eğitim, sağlık, toplumsal hizmetler gibi unsurları doğrudan üretmek halka arz ederken, 1980 sonrasında bu toplumsal hizmetlerin finansmanı ve satın alımını gerçekleştiren bir yapıya dönüşmüştür (Ersöz, 2005: 772).

1980’li yıllardan sonra mahalli idarelerin kazandığı ve üstlendiği sorumluluklar artmıştır. Hayatlarını kent alanlarında geçiren işsiz insanlar, yaşlılar, evsizler, yoksul kişiler, hastalar ve engelliler gibi bir kısım halk toplumla iç içe giremediği için bu duruma geleneksel belediyecilik anlayışı yetersiz kalmıştır. Bu sebeple artık geleneksel klasik belediyecilik yerini toplumun refahına, hizmetlerin kalitesini artıracak politikaları ön koşul olarak benimseyen sosyal belediyecilik anlayışına bırakmıştır (Çelik, 2004: 3).

Sosyal devlet anlayışı Avrupa ülkelerinde temelleri sağlam atılmış bir biçimde yer almaktadır. Fakat refah devleti politikalarının ülkeler arasında birçok farklılık içerdiği bilinmektedir. Bu bağlamda sosyal uygulamaların düzenlenmesi her ülkenin kendi dinamikleri içinde gerçekleşse de bazı ülkelerde birçok ortak özellik göstermiş ve günümüz sosyal modelleri meydana getirmiştir. Avrupa ülkelerinin hayata geçirmiş olduğu 4 farklı refah mekanizması mevcuttur (Şenkal ve Sarıpek, 2007: 155-156):

- Katılımlı Refah Modeli: Fransa
- Beveridge Tarzı Model: İngiltere
- Bismarck Tarzı Model: Almanya
- İskandinav Tarzı Modeli: İsveç

Katılımlı Refah modelinde, toplumsal sorumluluklar genellikle aile baz alınarak sağlanmaktadır. Beveridge modelinde, toplumsal hizmetler ve sosyal yardımlar yalnızca bu hizmetlere ihtiyacı olan kişilere sağlanmaktadır. Bismarck modelinde toplumsal hizmetler, yalnızca emek pazarında olan ve geçmişte bu piyasada var olan bireylere sağlanmaktadır. İskandinav Refah modelinde ise tüm sosyal hizmetler kişi ayırt edilmeksizin herkese sağlanmaktadır (Koç, 2014:12).

Avrupa’da sosyal belediyecilik faaliyetleri kapsamındaki hizmetler, aşağıda detaylı bir şekilde sıralanmıştır: (Es, 2007’den Aktaran: Şataf ve Mermer, 2017: 16)

- Yerel toplumsal ve kültürel hizmetler: Bakım hizmetleri, barınma ve sağlık hizmet merkezlerinin sağlanması, yaşlı ve engelli hizmetleri, çocukları ve ailelerin güvenliğinin tahsisi gibi hizmetlerin yer aldığı gruptur.
- Yerel ekonomik kalkınma: İstihdam sağlayıcıların gereksinim duyduğu nitelikli işçilerin, gelişimini sağlayacak eğitim desteklerinin gerçekleştirilmesi
- Diğer hizmet alanları: Geleneklerin ve kültürlerin korunması, halkın güvenliği, sosyal yardımlar, ulaşım, danışmanlık hizmetleri, bilgilendirme hizmetleri, madde kullanımına karşı birimlerin kurulması, rehberlik hizmetleri, iş olanağı sağlama, sağlık konularında bilgilendirme ve göçmenleri bağlayan hizmetlerin yer aldığı gruptur.

2.2. Türkiye’de Kentsel Yoksulluk ve Sosyal Belediyecilik

Yoksulluk olgusunun, toplumları ve bireyleri doğrudan etkilediğinden bahsetmiştik. Devletler, yoksulluk ile mücadele için çeşitli politikalar ve uygulamaları eyleme geçirerek bu sorunun çözümü için hareket etmektedirler. Yoksulluğun ortadan kaldırılabilmesi için merkezi yönetimlerin yanında yerel yönetimlere de önemli roller düşmektedir. Nitekim mahalli idare kararları o coğrafyanın toplumsal durumunu ifade etmektedir. Çalışmanın bu başlığında Türkiye’nin kentsel yoksulluk bağlamındaki tarihsel durumu ve bu olgu ile mücadele için geliştirilen sosyal belediyecilik politikalarının uygulanışı, sonuçları ve verimliliği incelenmiştir.

2.2.1 Türkiye’de Kent Yoksulluğuna Tarihsel Bakış

Türkiye’de 20. yüzyılın son 50 yıllık zaman dilimi gösterdikleri nitelikler açısından 1960-1979 ve 1980-2000 yılları arasında iki farklı döneme ayrılmaktadır. Bu iki dönemde de yaşanan askeri darbeler, demokrasinin ve hukukun üstünlüğü ilkesinin zedelenmesine sebep olmuştur. Bu dönemlerde siyasi düzenin yeniden inşa edilmesinin yanında, yeni ekonomik düzen tahsisi de sağlanmaya çalışılmıştır. Söz konusu bu dönemlerde yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlar sadece devlet egemenliğini değil, milletin refah düzeyini de etkilemiştir. Düzenli işlemeyen merkezi hiyerarşi ve yerel yönetimlerin sistematik durgunluğu, kentlere oldukça zarar vermektedir. Bu bağlamda oluşan kentsel yoksulluk olgusu, kentlerin geleceği için tehdit unsuru olarak günümüzde de önemini korumaktadır (Kule ve Es, 2005: 265-266).

1980 Öncesinde Kent Yoksulluğu

Kentsel yoksulluk Endüstri Devrimi’nden sonra meydana çıkmış, kentleşmenin de beraberinde getirdiği bir sorundur. Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren kendini gösteren ve zamanla farklı dinamiklere göre varlığını sürdüren, göç dalgalarıyla orantılı olarak meydana çıkan kentsel yoksulluk olgusu, zaman geçtikçe büyük bir sorun haline gelmiştir. Genel çerçevede bakıldığında gecekondular mahallelerinde rastlanan kentsel yoksulluk sorunu, birçok büyük kentlerde, yeni kentsel yoksulluk tanımlamasına dönüşmektedir (Abay, 2004: 522). Kentsel yoksulluk olgusu, küreselleşme süreçlerinin de etkisi ile farklı bölgelerde üzerinde tartışılan bir kavramdır. Kent yoksulları; yetersiz gelir, ulaşım, eğitim, sağlık imkanlarına erişememe, yaşamsal kalite düşüklüğü gibi unsurların neticesinde, kendilerine

yetemeyen ve kentin yapısına ayak uyduramayan dezavantajlı bir grup olarak ortaya çıkmaktadır. Yaşam için gerekli ihtiyaçlardan bile yoksun toplumlar aleni bir şekilde sosyal, iktisadi, siyasi ve kültürel sorunun ana kaynağı haline gelmektedirler. Türkiye’de kentsel yoksulluğun birçok farklı boyutuna rastlanılmaktadır (Dündar, 2011: 120). Daha önce de belirtildiği gibi yetersiz gelir, sağlık olanaklarının yetersizliği, eğitim öğrenim oranlarının düşüklüğü, istihdamın az olması, barınma ve toplumsal birleşme sorunları kentsel yoksulluk olgusunun en temel sebeplerindedir. Bu duruma istinaden kentsel yoksulluk sorunu, yoksul bireyleri psikolojik sorunlara, suç olaylarına karışmaya, aile içi sosyal şiddet gibi pek çok sosyal sorunlara da itebilmektedir.

1980 öncesi kenar mahalle olarak adlandırılan gecekonduların ana özelliği, köy alanlarından kentsel alanlara göç eden bireylerin kentin içinde yer alan devlet arazilerine kendi çabalarıyla barınacakları bir yapı oluşturabilmeleridir. Bu dönem gecekonduları, kırsaldan kentlere göç eden toplumlar için etkili bir katkı sağlamış, kent alanlarında ilk tecrübelerini kazandıkları, kentsel alanda ilk eylemi gerçekleştirdikleri bir alan haline dönüşmüştür. Gecekonduların bu dönemde kentsel alanlarda uyumlu yapılar olarak görülmesinin sebebi, kırsal alan ve kentsel alanların toprak ve sahiplik yapısından kaynaklanmaktadır. Kırsal alanlarda küçük oranlı mülkiyetin etkin olması neticesinde, kentlere yeni yerleşen göçmenler, kırsal alanlarda sahip oldukları mülkiyetlerinin hepsini elden çıkarmamış olarak kentlere gelebilmişlerdir. Kırsal alanlardaki küçük mülkiyetin farklı bir neticesi ise “aşamalı göçe” temel hazırlamasıdır. Kırsal alanlardaki başarılı ve sağlam ilişkiler, kent yoksullarının refah seviyelerinin iyileşmesinin belirleyicisi olmuştur. Arazi işgali, kente yeni göç edenler ile devletin hazinesine ait toprakların, barınma ortamına dönüşmesi demektir. Bu bağlamda kent alanlarına yeni göç eden kitleler, kendilerinden önce kentlere göç eden kitlelerin tecrübelerinden oldukça yararlanmışlardır. Bu dönemde göçmenlerin oluşturduğu kuvvetli iletişimin varlığı, onların dayanışmacı niteliklerini ön planda tutmaktadır. Temelleri sağlam atılmış bu iletişim ilişkilerinin kente yeni gelenlere adapte olabilmeleri için önem arz eden barınma ve işgücü pazarlarının kapılarını aramakla birlikte, iletişim ilişkilerinin düzeyine göre bireylere yükselebilen imkanları da sağlamaktaydı. Bu bağlamda kentlere önceden göç eden göçmenler, yeni gelecek olanlara kentlerde zemin hazırlamışlardır. Belli bir süre sonrasında kentlerde yaşanan olumsuzluklar ve refah düzeylerinin azalış göstermesi sonucunda, kentlerde yaşayan göçmenlerin iletişim bağlarını zayıflatmıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 115-118).

1980 öncesinde Türkiye'nin kentleşmesinde merkezi yönetim, kentleşme fonuna herhangi bir kaynak sağlamamasının yanında kentleşmenin sistematik bir düzen içerisinde girmesinde de herhangi bir rol üstlenmemiştir. Ülke yönetiminin ve burjuvazinin dahil olmadığı kentsel alanlar küçük işletmecilerin ve sermayenin işleyişine bırakılmıştır. Kentlerin hızlı gelişimi sayesinde oluşan rant durumları, devlet eliyle dağıtılmıştır. Bu bağlamda hızlı kentleşmede, kentsel rantların bölüşümüne devletin aracılık etmesi önemli bir husustur. Bu duruma, kendi gelirini kendisi sağlayan, kaynak üretebilen kentleşme biçimi denmektedir. Aslında bu sistem kentleşmenin, kentlerin hızlı gelişiminin ardından ortaya çıkan rantların, toplumun geniş sınıflarına bölüşülmesi vasıtasıyla finanse edilmesidir. Bu bağlamda Türkiye'de kentleşmenin ilk döneminde, kentsel yoksulların büyük oranda kazanımları olmuştur. (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 121).

1980 öncesi dönemde, yoksulluk olgusu ile mücadelede sıklıkla geniş çaplı önlemler ve yaklaşımlar meydana getirilmesi gerekmektedir. Fakat Türkiye gibi ülkelerde, yoksullukla mücadelede daha dar bir bakış açısıyla çözümler meydana getirilmektedir. Nitekim mahalli idarelerin ve sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkardığı sorunların çözümüne karşı gösterilen önerilerin açık bir şekilde dikkate alınmadığı bir dönemden geçilmiştir. (Kesgin, 2012:178).

1980 Sonrası Kent Yoksulluğu

Türkiye'de adaletsiz gelir dağılımı ve yoksulluk, işçi ve işveren arasındaki ilişkilerin yeniden yapılanması, bireysel politikaların devreye girmesi sonucunda daha hissedilebilir şekilde artmıştır. Yeni bireysel politikalar ile yürürlüğe konulan iktisadi oluşumun yoksullaşma eksenindeki etkisini iki farklı yönde sentezlemek mümkündür. Bunlardan ilki, işçi kesiminin örgütsel birleşiminin zayıflatılması ve emek hakkını veya ücretleri negatif yönde etkilemesidir. İkincisi ise devletin elinde kaynak olarak bulunan kamusal harcamaların sınırlandırılmasıdır (Kaygalak, 2001: 128). Bu dönemde yaşanan bu olumsuz gelişmeler yoksulluk sorununun etki alanını genişletmiştir.

1980'lere kadar olan dönemde yaşanan kentsel yoksulluk sorunu, genel anlamda iktisadi gelir eşitsizliğini indirgeyen uygulamalarla, geleneksel bağlarla ve yardımlaşma ile çözülmekteydi. Tarımsal destek uygulamaları, sağlık ve öğrenim hizmetleri, sivil toplum kuruluşlarının söz sahipliği kentlerde oluşan gecekondulaşma, sorun çözmeye yönelik politikaların önderlik ettiği yüksek ücret uygulaması vasıtasıyla adaletsiz gelir dağılımının

önüne geçilmişti. 1980 döneminden sonra görülmeye başlanan makro iktisadi dengesizlikler sebebiyle, bireylerin reel gelirlerinin artmaması ve hatta enflasyonun beraberinde getirdiği reel gelirin artmasını engelleyen faktörler, ekonomideki gelir dağılımını olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde Türkiye’deki gelir dağılımı sorunu, iktisadi unsurlar çerçevesinde değil siyasi unsurların rant aktarımına dönüştürdüğü bir mekanizma haline gelmiştir. Öyle ki destek ödemeleri ve teşvikler, siyasi bir mekanizmanın aracı olarak rant şekline dönüşmüştür. Kamu müdahaleleri, para piyasasının verimli bir biçimde işleyişini sağlayamamasına, tarımsal sektörden sanayi sektörüne geçişin önünde bir engel olarak kalmıştır. Bu duruma ek olarak piyasada az yatırımcının ve girişimcinin olması bu süreçte negatif yönde etki eden bir diğer unsurdur (Altay, 2005’den Aktaran: Yılmaz, 2020: 40). Bu bağlamda iktisadi dengesizlikler ve gelir dağılımının eşit paylaşılması kentsel yoksulluk ile mücadele içinde uygulanan politikaların önünü kesmiştir.

1980 yılı kentsel alanlara göç eden kitleler kentin yeni yoksullarını temsil etmektedirler. 1980 öncesi dönemde gerçekleşen göçler ile bu dönemde yaşanan zorunlu göçler arasında, büyük oranda farklılıklar bulunmaktadır. 1980 öncesi yaşanan göçlerde, temelleri sağlam dayanışma ağına bağlı, kentin olanaklarına uyum sağlayabilme ve kendilerinden sonra göç edeceklerine uygun ortam hazırlayabilmede güçlük çekilmemekteydi. 1980 sonrası dönemde kentte barınma ortamı sunmada ve iş ağlarına erişmede büyük öneme sahip geleneksel iletişim ilişkileri, artık seçici ve itici güç olmaya başlamıştır. Bu bağlamda zorunlu göç neticesinde gelen kitleler, daha önceki göçmenlerin konumuna göre daha fazla olumsuz koşullarla karşılaşmış ve kendilerine herhangi bir destek bulamamıştır. Göçmen kitlelerin kırsal alanlarla olan bağı zaman içinde kopmuş ve göç ettikleri kentsel alanlar da geçim ve yaşamın zor bir durum olmasından dolayı; nakdi destek araçlarından uzak kalmışlardır (Erder, 1996: 305). İktisadi koşullar, toplumsal dışlanma ile karşı karşıya kalan yeni yoksul kitlelerin toplumsal birlik yapısına engel olmaktadır. Önceki dönemlerde göçmenlerin yaşadığı işsizlik ve güvencesiz istihdam gibi olumsuzluklar geçici olgular olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde ise kapitalizmin etkinliğini artırması, yoksulların göz ardı edilmesine ve istihdam olanaklarından yeterli düzeyde yararlanamamasına neden olmuştur. (Buğra ve Keyder, 2003’ten Aktaran: Güneş, 2009: 456).

1990'lı Yıllarda Kent Yoksulluğu

1990'lı yıllarda Türkiye'de kentsel yoksulluk sorunu ele alındığında, birden fazla etkenin yoksulluk olgusunu tetiklediği görülmektedir. Kentsel yoksulluk sorunu bu yıllarda değişken bir yapıya sahiptir ve her coğrafyada farklı bir şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Çünkü bu sorun, her coğrafyanın farklı sosyal, iktisadi, siyasi ve kültürel nitelikleri aracılığı ile şekillendirilen bir olgudur (Karayılmaz, 2019:33).

1990'lı yıllarda devlet eliyle yürütülen çalışmalarda, Türkiye'de bulunan kentsel yoksulluğun sadece kent yoksullarını ilgilendiren konularda değil, toplumun bütün sınıflarına hitap eden siyasi ve müdahaleci içeriklerden oluşmaktadır. Vergi işleyişindeki eşitsizlik sebebiyle, enformel ekonominin yüksek seviyelere ulaştığı bu dönem, ekonomisi iyi gelişmiş ülkeler açısından tam tersi bir hali göstermekle birlikte devletin siyasi bakımdan zor bir süreç yaşamasına sebep olmuştur. Bu yıllarda istihdam açısından bakıldığında işgücü payının sadece %48'i formel sektörde bulunurken arda kalan %52'lik kısmın ise enformel sektörde yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda kentsel yoksullukla mücadele edecek politika ve uygulamaların, enformel ekonomiyi minimum seviyelere çekmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca bilinmektedir ki enformel sektörün varlığı, yoksulluk ve kentsel yoksulluğa paralel bir olgu olmasına dayanmaktadır (Dansuk, 1997: 27).

1990'lı dönemlerde kentsel rantın bölüşülmesi kriterlerini sağlayan kurallar yeniden düzenlenmiştir. Bir tarafta önceki dönemde farklı bağlarla varlığını sürdüren kent yoksulları, kooperatifler vasıtasıyla kentteki bölüşüm kargaşasına dahil olan orta sınıflar ve diğer tarafta ise kentin en özel yerlerinde büyük güvenlik ağlarıyla korunan üst sınıflar yer edinmeye başlamıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005: 127).

2000 ve 2010'lu Yıllarda Kent Yoksulluğu

2000'li yıllar, kentsel yoksulluk olgusunun, kapitalizm ve küreselleşme süreçlerinin de yarattığı sınıfsal eşitsizliklerin yoğun olarak hissedildiği bir dönemdir. Öyle ki her kentte farklı niteliklerle görünen kentsel yoksulluk olgusu, bu dönemde sadece Türkiye'de değil tüm dünyada kendisini göstermeyi başarmıştır. Bu bağlamda geçmiş dönemlerde de oldukça yoğun hissedilen kentsel yoksulluk sorunu bu dönemde yine varlığını sürdürmüş ancak diğer dönemlere kıyasla, bu sorunla mücadele de gelişim gösterilmiştir. Türkiye'de 2000'li

yıllarda kentsel yoksulluk sorunuyla yerel yönetimlerin mücadelesi gözle görülür derecede artmıştır (Özel, 2015: 61).

2000’li yıllarda geçmiş dönemlere kıyasla mahalli idarelerin, özellikle belediyelerin gelirlerinin arttığı bilinmektedir. Bir taraftan eğitim, kültür ve nüfusun artmasıyla kentsel ve toplumsal hizmet ihtiyaçları artmış, diğer yandan da devletin yaşadığı iktisadi buhranlar ve göç hareketleri ile beraber toplumsal politikalar önem arz eden bir hale gelmiştir. Belediyeler, kent yoksullarının ihtiyaç talepleri doğrultusunda artan gelirlerinden toplumsal hizmet ve sosyal dayanışma uygulamalarına sağlanacak pay oranlarını artırmıştır. Toplumsal yardımlar, önceki dönemlerde en başta yoksul, evsiz, yaşlı ve özürlü kimselere yapılmaktaydı. Ancak bu dönemlerde sağlanan hizmetlerin alanı genişlemiş olup, nitelik bakımından artmıştır. Bu dönemde toplumların refahını düzeltme gayretinde olacak olan

<i>Yöntem</i>	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,07	0,25	0,06
Gıda + gıda dışı yoksulluk	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	16,36	9,38	8,86
Kişi başı günlük 1\$ altı	0,03	0,01	0,01	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2,15\$ altı	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04
Kişi başı günlük 4,3\$ altı	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96
Harcama esaslı göreceli yoksulluk	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	8,38	8,01	6,59

sosyal politikalar, belediyelerin farklı birimleri tarafından sağlanmıştır (Uçaktürk ve Özkan, 2011: 7). Bu bağlamda gerçekleştirilen sosyal politika ve hizmetlerin verimliliği ve kalitesi gelişen şartlara göre şekillendiği söylenebilir.

Tablo 1

Türkiye’de 2002-2009 Yılları Arasındaki Fert Yoksulluk Oranı

Kaynak: (Yoksulluk Verileri TÜİK, 2010)

TÜİK, Türkiye’de yoksulluğun boyutunu göstermesi bakımından önem taşıyan Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi’ni ilk olarak 1987 yılında yapmıştır. 2002 yılından itibaren düzenli olarak gerçekleştirilen anket sonuçları ile yoksulluk sınırı ve seviyesi ortaya konulmuştur. TÜİK bu araştırmaların sonucunda yoksulluk seviyelerini

kırsal alan ve kentsel alan biçiminde sınıflandırarak açıklamaya başlamıştır. Gerçekleştirilen bu araştırmalar ülkemizin kentsel yoksulluk bazında diğer ülkelere göre konumunu belirlemiş ve kentsel yoksulluk bakımından kendinden daha iyi durumda olan ülkelerin uyguladığı politikaların, ülkemiz açısından örnek alınabilmesinin yolunu açmıştır (Özdemir ve İslamoğlu, 2017: 250).

Tablo 2.3'deki verilerin sağladığı yoksulluk sınırları uluslararası çapta kabul edilen miktarlar ölçeğinde belirlenmiştir. Tablo 2.3'e göre kentsel bölgelerdeki gıda yoksunluğu 2002 yılında %0,92'lik bir düzeyde seyrederken 2009 yılı itibari ile %0,06 düzeylerine kadar gerilemiştir. Gıda dışı yoksulluk seviyelerinin de dahil olmasıyla elde edilen seviyelerin ise çift haneden tek haneli sayılara indiği söylenebilir. Tabloya göre her geçen yıla göre azalan bir potansiyel seyretse de 2009 yılından itibaren %8,66'lık oran, yüksek bir düzeyi belirtmektedir. 2005 yılından itibaren günlük 1\$ sınırında hiçbir bireyin olmaması, tabloda pozitif yönlü bir gösterge olarak belirtilebilir. Dünya bankasının Türkiye ve Doğu Avrupa ülkelerine belirlediği 4,3\$'lık sınıra denk gelen yıllar değerlendirildiğinde ise önemli derecede bir azalışın yaşandığı saptanmaktadır. 2002 yılında %24,92'lik bir oranı seyreden negatif yönelim, yedi yıllık süreçte %1'in altına inmesi ülkemiz için olumlu bir etki yaratmıştır. Göreli yoksulluk seviyelerinin ise yıllara göre hareketli bir seyir izlediği görülmektedir. Bu bağlamda yaşanan hareketlilik sonucu kısmi bir düşüş gerçekleşse de yeterli düzeyde değildir.

Kentsel yoksulluk olgusu, geçmiş dönemlerde olduğu gibi 2010'lu yıllarda da büyük bir sorun olarak gündemde kalmaya devam etmiştir. Her dönemde olduğu gibi bu yıllarda da kentsel yoksulluk, kapitalizm ve küreselleşme süreçlerinin de etkileri ile ülkelerin farklı coğrafyalarında farklı niteliklerle karşımıza çıkmaktadır. 2010'lu yıllarda Türkiye'de geçmiş yıllara nazaran göç hareketleri devam etmiş ancak söz konusu dönemlere kıyasla kırsal alanlardan kentsel alanlara gerçekleşen nüfus hareketlerinde azalma olmuştur. Bu dönem Türkiye'de göç hareketlerine paralel olarak artış seyreden kentsel yoksulluk sorununun, istihdam imkanlarının yetersiz olması ve buna bağlı olarak yaşanan işsizlik sorununu da tetiklediği görülmektedir.

Türkiye'de istihdam ve iktisadi büyüme aynı doğrultuda ilerlememektedir. İstihdam olgusunun iktisadi büyümeye kıyasla daha düşük seviyelerde gerçekleşmesinin en temel sebeplerinden birisi üretim ve yatırım yoksunluğudur. Bilinmektedir ki istihdamın önünün

açılmasını sağlayacak en önemli şart üretimdir. Türkiye’de geçmiş yıllara nazaran bu dönemde üretim ve yatırım düzeyleri açısından artış görüldüğü söylenebilir. Ancak yine de mevcut düzey istihdam sorununu ortadan kaldırmak için yetersiz durumdadır. Türkiye’de tarım alanında bilinen istihdam olanaklarının azalışı ve işsiz kalan bireyler için herhangi istihdam alanının yaratılmamış olması da bireyleri kentsel yoksulluğa sürükleyen nedenlerdir. Ayrıca Türkiye’de işsizliğin önüne geçilebilmesi için çok verimli planların olmayışı, eğitim mekanizmasının bireyleri ihtiyaçlar doğrultusunda yetiştirememesi sebebiyle bu dönemde çoğu birey statü sahibi işsiz konumunda yer almıştır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 28). Bu bağlamda yaşanan kentsel yoksulluk sorunu bireyleri kendi alanlarının dışına farklı sektörlerle yöneltmiştir.

İşgücü eksikliğindeki artış ve ücretlerdeki azalış, genel yoksulluğun artışı neticesini doğurmaktadır. Neoliberal ekonominin yarattığı bu durum dünyada sınıfsal eşitsizliklere sebep olmakta, yoksulun yoksulluktan kurtulamaması, zenginlerin sermayesini artırması düzeni ile bizi karşı karşıya bırakmaktadır (Şahinoğlu, 2020: 34). Kentsel yoksulluğun göç hareketleri sonucu artış göstermesi durumunda yaşanan olumsuzluklar, tam tersi durumda yoksulluğun azalış göstermesine de yol açabilmektedir.

TÜİK’in 2010-2015 dönemleri arasında gerçekleştirdiği “Fert Yoksulluk” oranları bilgisi aşağıdaki tabloda yer almaktadır;

Tablo 4

Türkiye’de 2010-2015 Yılları Arasındaki Fert Yoksulluk Oranı

Yöntem	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gıda yoksulluğu (Açlık)	-	-	-	-	-	-
Yoksulluk (Gıda + gıda dışı)	-	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 1 \$ altı	-	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2,15 \$ altı	0,21	0,14	0,06	0,06	0,03	0,06
Kişi başı günlük 4,30 \$ altı	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62	1,58
Harcama esaslı görece yoksulluk	-	-	-	-	-	-

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Tablo 2.4’e göre kentsel alanlardaki gıda yoksulluğu, gıda dışı yoksulluk, günlük 1\$ altı ve harcama esaslı görece yoksulluk yöntem sınırlarının 2010-2015 yılları arasında

görülmeyişi saptanmıştır. Günlük 2.15\$ altı sınırının 2010 yılından 2015 yılına kadar olan süreçte giderek azaldığı ve çift haneli sayılardan tek haneli sayılara düştüğü söylenebilir. Günlük 4,30\$ altı yöntem sınırı oranlarının da 2010'dan 2015'e azalan bir seyir izlediğı görülmektedir. 2002-2009 yılları arasındaki Tablo 2.3'te yer alan günlük 4,30\$ altı oranlarındaki yüksekliğin, 2010-2015 yılları arasında büyük ölçekte düştüğü görülmektedir. 2010-2015 yılları arasında gerçekleştirilen çalışma verilerinin, 2002-2009 dönemi arasındaki veriler arasında büyük farklar olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Kentsel bakımdan yoksulluktan tamamen sıyrılamasa da bu dönemde gerçekleştirilen uygulamaların, uluslararası yoksulluk sınırları kriterlerinin oranlarını azaltma da işe yaramıştır.

2.2.2 Türkiye'de Sosyal Belediyeciliğin Yasal Çerçevesi

Türkiye Cumhuriyeti 1982 anayasasının 2. maddesinde geçen "Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir" ifadesi ile sosyal devlet niteliğine hukuksal dayanak oluşturmaktadır.

Mahalli idareler Türkiye'de 1982 anayasasının 123 ve 127. maddelerince oluşturulmuştur. Anayasa'nın 123. maddesi idarenin bütünlüğünü düzenlemekte ve merkezden yönetim ile yerinden yönetim ilkelerine vurgu yapmaktadır. 127. Madde ise mahalli idarelerin kurulması seçimler ve yönetsel vesayetin hangi durumlarda devreye gireceğini belirtmektedir (Karayılmaz, 2019:58).

Türkiye'de yerelleşme adına artan taleplerden dolayı yasal çerçevede birçok düzenleme yapılmıştır. "Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004), Belediye Kanunu (2005), İl Özel İdaresi Kanunu (2005), Mahalli İdare Birlikleri Kanunu (2005), İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Sağlanması Hakkında Kanun (2008)" gibi düzenlemeler mahalli idarelerin yeniden yapılandırılmasına hizmet etmektedir. Bu kanunlar mahalli idarelere yeni sorumluluklar ve anlamlar yüklemiştir. Bu bağlamda sosyal devletin yerel birimlere tanıdığı sorumluluk ve anlamlar çerçevesinde sosyal belediyeciliğin yasal dayanağının belirlenebilmesi için 5216 Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 Belediye Kanunu ve 5302 İl Özel İdaresi Kanununun incelenmesi gerekmektedir (Pektaş, 2010: 12-13).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

Sosyal belediyecilik kapsamında 5216 sayılı kanunun Büyükşehir Belediyelerine tanıdığı yetki ve görevleri aşağıdaki maddelerde yer almaktadır.

- Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödül vermek (Md. 7/m).

- Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak (Md. 7/n).

- Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapmak (Md. 7/v).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda, 18. maddede Büyükşehir Belediye başkanına tanınan yetki ve sorumluluklar bulunmaktadır. 18. madde “Bütçede yoksul ve muhtaçlar için belirlenen ödeneği kullanmak, dezavantajlılar ile ilgili ekinliklere destek olmak üzere özürsüz birim merkezlerini oluşturmak” (5216 Sayılı Kanun, Md. 18) hususunu belirterek, başkanlara sosyal belediyecilik olgusu kapsamında toplumsal hizmet ve yardımlar bünyesindeki sorumlulukları yüklemiştir.

Kanunun, Büyükşehir Belediyelerinin giderlerinin belirtildiği 24. Maddesinde “Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürsüzlere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar” ifadesi sosyal belediyecilik kapsamında gider olarak kabul edilmiştir (5216 Sayılı Kanun, Md. 24).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda belirtilen bu maddeler sosyal hizmet ve yardımların belediye bünyesindeki kapsamını belirtmektedir. Bu bağlamda oluşumu yasal

bir düzene dayanan sosyal belediyecilik olgusu, büyükşehirlerde yaşayan bireylerin refahı için gerekli faaliyetler bütünüdür.

5393 Sayılı Belediye Kanunu

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun içeriğinde, sosyal belediyecilik kapsamında hukuki altyapıyı sağlayacak birçok ifadeye yer verilmiştir. Kanun'un belediyelere sağladığı hüküm ve genel yetkiler, belediyelerin sosyal belediyecilik anlayışına uyum sağlaması açısından son derece önem arz etmektedir (Çelik, 2014: 7-8).

5393 Sayılı Belediye Kanunu, belediyeleri bölgede yaşayan vatandaşların temel ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla oluşturulan, karar organları belde de yaşayan vatandaşlar tarafından seçilen, iktisadi ve idari özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun belediyelere sosyal belediyecilik anlayışı üzerine belirlediği kanun maddeleri aşağıda sırasıyla yer almaktadır:

- Herkes yaşamını sürdürdüğü yerin hemşerisidir. Hemşeriler belediyelerin sağladığı yardımlarından faydalanabilme hakları mevcuttur. Yardımların insan onurunu kırmayacak biçimde yapılması zorunludur (md 13/1).
- Belediye, bireylerin arasındaki sosyal ve kültürel iletişim bağlarının geliştirilebilmesi ve kültürel aidiyetlerin korunması kapsamında ihtiyaç duyulan çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurum niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, sendikaların ve uzman kişilerin dahil olmasını sağlayacak önemler alınmaktadır (md 13/3).
- Belediyeler (mahalli müşterek nitelikte olmak koşuluyla), nikah, sosyal hizmet ve sosyal yardım, deneyim ve meslek kazandırma; ticareti ve ekonomiyi daha iyi seviyelere getirmek için hizmetler yapar ya da yaptırmakla görevlidirler (md 14/a).
- Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için barınma evleri açmak zorundadır (md 14/a).
- Gerekğinde, sporu ön plana çıkarmak gayesiyle genç bireylere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine aynı ve nakdî yardım yapar ve yeterli desteği sağlar, her türlü amatör spor müsabakaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı karşılaşmalarda üstün performans gösteren veya derece yapan öğrencileri, sporcuları, teknik yöneticileri ve antrenörleri belediye meclisi kararıyla ödüllendirebilir. Belediyeler bizzat gıda bankacılığı yapabilmektedir (md 14/b).

- Belediyeler faaliyetlerinde yaşlı, dezavantajlı, yoksullar ve dūřkūnlerin durumlarına gōre planlar uygulamaktadır (md 14/b).
- Belediye ve baęlı idareler, meclis kararıyla ibadet yerlerine, eęitim kurumlarına, yurtlara, okul pansiyonlarına ve hastanelere indirimli ūcretle ya da ūcretsiz olarak içme ve kullanma suyu verebilmektedir (md 15).
- Belediyeler, yoksul, dar gelirli, dezavantajlı, muhtaç ve evsizlere sosyal hizmet ve sosyal yardımlar hususunda būgede ūdenek belirtmek ve bu būçeden harcama yapabilmektedirler (md 60/i).
- Belediyeler mūcavir alan sınırları içinde, konut sahibi olmayan bireylere ve doęal afetlere maruz kalan dar gelirlilere arsa tahsisi yapabilmektedirler (md 69/3).
- Belediye; saęlık, eęitim, spor, evre, sosyal hizmet ve sosyal yardım, kūtūphane, park, trafik ve kūltūr faaliyetleriyle yařlılara, kadın ve çocuklara, dezavantajlılara, yoksul ve kimsesizlere yōnelik uygulamaların gerçekleřtirilmesinde beldede iletiřim ve katılımı saęlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimlilięi saęlamak gayesiyle gōnūllū kiřilerin dahil olmasına yōnelik programlar uygulayabilmektedir (md 77/1).

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

Sosyal belediyecilik kapsamında, 5393 ve 5216 sayılı Belediye ve Būyūkřehir Belediyesi kanunları gibi 5302 sayılı İl Őzel İdaresi Kanunu'nda da sosyal hizmet ve yardımlar ile ilgili hukuksal bir iřleyiř vardır. İl Őzel İdarelerinin il içinde ve il dıřında iki farklı gōrevi bulunmaktadır. Bu baęlamda il ūzel idareleri mahalli mūřterek ūzellikte olmak ūartıyla (md 6):

- İl sınırları içerisinde; yoksul ailelere mikro kredi verilmesi, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar, yetiştirme yurtları ve ocuk yurtları, ilk ve orta ūęretim kurumlarının binaların inşası, arsa edinimi, bakım ve onarım ile ilgili gereksinimlerin karşılanması ile ilgili faaliyetler,
- İl sınırları dıřında; içme suyu, yol, katı atık, kanalizasyon, saęlık hizmetleri ve kurtarma, evre, kūltūr, turizm sektōrūnū destekleyici faaliyetler; ormanlık alanların desteklenmesi, park, bahçe ve aęaçlandırmaya iliřkin faaliyetleri gerçekleřtirmek ile yetkili ve sorumlu kılınmıřtır. Aynı zamanda yoksul, dūřkūnler, evsiz ve muhtaçlara yapılacak sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar (md. 43/h), il ūzel idaresinin būesinde gider olarak

kabul edilmesi, faaliyette muhtaç ve dar gelirliler için ayrılan bütçeyi kullanma yetkileri valiye verilmiştir (md. 30/n).

2.2.3 Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

Refah devletin, kamusal hizmetlerin yürütülememesi, vatandaş beklentilerinin karşılanamaması, hizmet kalitesinin yeterli olmaması gibi birçok sorun yaşaması ile başlayan yerleşme yönelimleri belediyelerin gözle görünür hale gelen yoksulluk sorununa karşı tutumlarını son derece değiştirmiştir. Geçmiş dönemlerde belediyeler, yoksulluk olgusuna çok fazla ilgili olmaması ve sosyal alanda oluşabilecek manevi yoksunluklarında dahil olmasıyla sorununun geniş bir hal almasına sebep olmuştur. Bu bağlamda kentsel yoksulluk sorunu ile mücadelede kapsam azımsanmayacak derece genişlemiştir (Yersiz, 2018: 71).

Sosyal belediyecilik faaliyetleri ülkemiz, belediyelerin sağladığı temel hizmetlerden biridir. Sağlanan bu hizmetler o bölgede yaşayan nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan yoksul, kimsesiz, düşkün ve dar gelirli bireyler için büyük önem arz etmektedir. Bireylerin bu hizmetlerden faydalanabilmesi için ilk müracaat etmeleri gereken yer kamu kurumu belediyelerdir. Belediyeler, vatandaşların hizmet beklentilerini karşılayacak temel yönetim birimidir. Dolayısıyla da vatandaşlar sosyal hizmetleri ilk olarak belediyelerden talep etmektedir (Keskin, 2012: 163). Bu doğrultuda belediyenin; kimsesiz, yoksul, dar gelirli, engelli, düşkün ve yaşlılar için sağladığı sosyal belediyecilik etrafındaki uygulamaların önde gelenleri aşağıda maddeler halinde verilmiştir (Pektaş, 2010: 15):

- Ana-çocuk sağlığı merkezi, gezici sağlık otobüsleri, sağlık merkezleri, tanı merkezlerini kurmak
- Çevresel ortamı düzenlenen ucuz konut sahalarını sağlamak
- Kimsesizlere, evsizlere, sokakta kalan ya da düşkün olan bireylere barınma hizmeti sağlamak
- Dezavantajlıların, kadınların, genç kitlelerin sosyalleşmesi için dayanışma ve psikolojik yardım ortamlarını hazırlamak
- Hastanelerin etrafında refakatçilere misafirhaneler oluşturmak
- İhtiyaç sahiplerine yaşam için temel yardımları yapmak
- İhtiyaç sahipleri için hayır kurumları ve aşevleri kurmak

- İstihdam merkezi kurarak personel arayışında olan işverenler ile iş arayanları birleştirerek işlerini kolaylaştırmak
- Kendi işini kurmak isteyen genç ve kadınlara yönelik rehberlik imkanı sağlamak, teçhizat ve makine yardımı sağlamak
- Sahipsiz çocuklara yönelik kreş ve çocuk yurtları yapmak
- Kültür, sanat, spor tesisleri açarak, kütüphane, sinema, tiyatro ve kültür eğitim destekleri sağlamak
- Hasta olan muhtaç kimselere bedelsiz tedavi imkânı sağlamak
- Yetenek, sanat ve meslek edindirme kursları (BELMEK, İSMEK vb.) açmak
- Madde bağımlıları, sokakta yaşayan çocuklar için koruma, meslek kazandırma ve iyileştirme hedefli merkezler (İSMEM vb.) oluşturmak
- Sivil toplum kuruluşları, kitle örgütleri, toplumsal gruplara rehberlik hizmeti sağlamak, dayanışma ve yardımlaşmanın gelişmesini sağlamak
- Giyim ve gıda bankaları, uygun satış mağazaları, ekmek fırınları açarak makul fiyatta ekmek satışı yapmak
- Yaşlılar ve sokaklara düşen bireylere yönelik düşkünler yurdu, rehabilitasyon merkezleri, huzur evleri açmak ve evde yaşayan bireylere evlerinde bakım uygulamalarını sunmak.

Yaşlılara Yönelik Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

Sosyal belediyeciliğin yaşlılar için önemi oldukça büyüktür. Yaşlı bireylere odaklı faaliyetlerin değer kazanması ve yaşlıların refah düzeylerinin dengede tutulması için sosyal belediyecilik faaliyetleri zorunludur. Ayrıca yaşlı vatandaşların bakım giderlerinin olması ekonomik bağımlılığa sebep olmaktadır (Taşçı, 2010: 181). Bu bağlamda yaşlılara yönelik hizmet harcamalarının fazla olması, devletin ekonomik açmazlar yaşamasına sebep olmaktadır. Bu durumun hafifletilmesi için yerel yönetimler çözüm arayışına girmiştir. Belediyeler sorunları daha aza indirmek amacıyla evde bakım uygulamaları, ulaşım hizmetleri gibi farklı birçok hizmetler sağlamaktadırlar (Ersöz, 2011: 170).

Yaşlı kitlelerin maddi ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla uygulanan faaliyetler, hem toplumsal sorunların çözüme kavuşması için hem de bu sorunların önlenmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Yaşlı lokalleri, bakım evleri, kurum ve evde bakım hizmetleri bu uygulamalara örnek niteliğindedir (Şengün, 2019: 102). Ayrıca

belediyeler, sosyal hizmetler müdürlüklerine, yaşlı bakım merkezleri ve huzurevleri için arsa tahsisinde bulunabilir (Çiçek, 2012: 104).

Çocuklara Yönelik Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun'u madde 7/v bendinde belirtilen büyükşehir belediyelerinin sorumluluklarından birisi; çocuklar ile ilgili sosyal ve kültürel açıdan tüm hizmetleri yürütmek, gelişimini sağlamak ve bu maksatla sosyal alanlar yaratmaktır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun madde 14/a bendine göre, nüfusu 100.000'den fazla olan belediyelerde belediye karar mekanizmaları tarafından kadın ve çocukların barınabilmesi için sığınma evleri açılmalıdır. Ayrıca bu kanunun b bendinde; belediyeler okul öncesi kurumların kurulmasına karar verebilir, merkezi yönetim ile beraber tüm okulların restorasyonunu, inşaatını gerçekleştirebilir ve tüm araç ve gereç ihtiyaçlarının karşılanması için harekete geçebilir ifadesi bulunmaktadır.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun madde 6/a bendinde, il özel idarelerinin, faaliyeti göstereceği il sınırında yetiştirme yurtları ve çocuk barınma yuvaları ile ilk öğretim ve orta öğretim kurumlarının arsa sorununu çözme, binaların inşası, restorasyon ve bakımlarının sağlanmasıyla birlikte diğer ihtiyaçlarının giderilmesi açısından, uygulanacak faaliyetleri yürütme sorumluluğu bulunmaktadır.

Çocukların içinde olduğu toplumun aidiyetlerini benimsemeleri, daha güvenli ve iyi bir gelecek için planlar yapabilmeleri, çocukların yaşadığı veya yaşayabileceği tehditlere çözüm üretebilmeleri, taleplerini ifade edebilmek için çocuk meclisleri oluşturulmuştur.

Bu bağlamda belediyelerin çocuklar ile ilgili faaliyetleri aşağıda sıralanmıştır;

- Beslenmeyle ilgili düzenleyici uygulamaların belirlenmesi,
- Çocuklara karşı istismarın önüne geçilmesi,
- Çocuklara spor alanlarına teşvik edici faaliyetler sunmak,
- Eğitimden uzak kalmış çocuklara yardımlar yapmak,
- Okullara erişimi olmayan çocukları okullara kazandırmak,
- Sokaklarda çalışarak hayatını sürdüren çocukları ve aileleri eğitmek,
- Çocukların fiziksel ve zihinsel açıdan gelişimlerine yardımcı olmak,

- Sinema ve tiyatro, kitap okuma saatleri gibi sosyal etkinlikler düzenlemek,
- Gelecekte sağlıklı bireyler oluşması için gezici sağlık birimlerini oluşturmak,
- Psiko-sosyal gereksinimlerin giderilmesi olarak belirlenmiştir.

Bütün bu hizmetlerin dışında, 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre 100.000 nüfusu geçen yerleşim yerlerinde çocukların dış tehditlerden korunabilmesi amacıyla çocuk koruma evlerinin kurulması zorunlu kılınmıştır.

Gençlere Yönelik Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

Türkiye genç nüfus oranının yüksek olduğu bir ülke olarak bilinmektedir. TÜİK, 2018 Genç Nüfus verilerine göre nüfusun %23,4'lük bölümü 0-14, %67,8'lik bölümü ise 15-64 yaş aralığından oluşmaktadır. Bu duruma bağlı olarak ülkedeki genç kitlelerin becerileri odaklı geliştirilmeleri ve negatif davranışlardan uzak tutulmaları için sosyalleştirilmeleri gereklidir (Şengün, 2019: 100).

Belediyeler bu durumun farkında olarak, sosyal belediyecilik adına gerçekleştirilecek uygulamaları belirlerken, gençleri göz önüne alarak planlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda belediyeler öğrenciler ile ilgili eğitim uygulamalarının daha verimli olabilmesi için geliştirilebilir ve etkin politikaları benimsemektedir. Öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesi için sağlanan kredi ve burs destekleri, kültürel alanlarda etkinliklerin organize edilmesi, meslek kazandırma kurslarının kurulması ve özel eğitim ofislerinin temin edilmesi gibi uygulamalar bu politikalara örneklerdir (Yelboğa, 2017: 413-432).

Yoksullara Yönelik Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

Yoksulluk olgusu yönetim birimlerinin ve toplumun göz ardı edemeyeceği boyutta zamanla belirgin hale gelmiş ve büyük bir soruna dönüşmüştür. Bu bağlamda etkilediği alanın büyüklüğü ve toplumun refahını tehdit eden yoksulluk olgusuna karşı, mahalli idareler, sosyal belediyecilik uygulamaları ile mücadele etmektedir (Kesgin, 2012: 177).

Yoksulluğun indirgenmesinde mahalli idarelerin uygulamalarda bulunması, yapıcı ve verimli kararlar doğrultusunda ilerlemesi, kendi varoluşları ile yakından ilgilidir. Mahalli idareler, iktisadi açıdan kalkınıp, eşitsizlikleri minimize ederek yerel demokrasiye pozitif yönde kazanımlar sağlayabilir (Smith 1996'dan Aktaran: Şengün, 2019: 105).

Yoksul bireylerin kaynaklara erişememesi, kendilerini gösterememesi, toplumda düşkün ve zayıf durumda bulunmalarından dolayı sosyal hayata katılmama gibi sorunların mahalli idareler tarafından gündeme taşınması daha uygun ve kolaydır. Bu gibi sorunların etkin planlar ile ivedilikle çözüme kavuşturulması, yoksul bireylerin yönetim birimlerine olan güvenini de artıracaktır. Belediyeler hizmetleri yasal dayanaklarla çizilmiş, yoksullara yönelik geçim sorununu çözmek için birçok faaliyette bulunmaktadırlar (Altın, 2007: 167). Ayrıca bu kanunun 14.maddesinde belediyelerin görevleri yer almaktadır. Daha öncesinde de belirtildiği gibi belediyeler “Gıda bankacılığı yapabilir” ifadesi ile gıda, yakacak ve temizlik ürünleri yardımlarını sağlayacak kapsamlı bir mekanizmadır; gıda bankacılığı ile çöp olması muhtemel malzemelerin yoksul bireylere ulaştırılması amaçlanmaktadır (Karayılmaz, 2019: 68).

Engellilere Yönelik Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

Belediyelerin kentsel yoksulluk olgusu ile mücadelesi sosyal belediyecilik açısından sağlıktan eğitime, konuttan kültürel ve sportif etkinliklere kadar uzanan bütünsel bir yaklaşımı içermektedir. Bu faaliyetler doğrultusunda belediyeler, toplumun birliği ve daha birbirine adapte olabilmesi için kent yoksulu bireylerin dışında engelli grup merkezli birçok uygulamaların sağlanması görevini de üstlenmiş bulunmaktadır (Yersiz, 2018: 71-72). Bu bağlamda belediyelerin hizmetlerini gerçekleştirdiği bir diğer alanda dezavantajlı gruplar bulunmaktadır. Engelli bireylere sağlanan hizmetler, bireylerin sorunu çözüme odaklıdır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nda dezavantajlı gruplara da dikkat çekilmektedir. Ayrıca 2005 yılında dezavantajlı grupların yaşadığı sorunların çözümleri için 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kanun sayesinde dezavantajlı grupların sorunları, ilk kez sosyal politika çerçevesinde değerlendirilmiş ve bunun neticesinde de sorunlara kalıcı çözümler getirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de dezavantajlı gruplar için sağlanan hizmetler, toplumda sosyo-kültürel birliğin sağlanması ve engelsiz bir yaşamın yaratılmasını amaçlar niteliktedir (Seyyar, 2008: 81).

Türkiye’de belediyelerin dezavantajlı gruplar için sağladığı hizmetler aşağıda sıralanmıştır (Ersöz, 2011: 176):

- Evde bakım olanakları sağlamak,
- Engelli ve rehabilitasyon merkezleri tesis etmek,

- Nakit destek yardımları yapmak,
- Eğitim ve kültürel alanlarda uygulamalar sunmak,
- İşsizlere iş olanakları yaratmak,
- Rehberlik desteği sağlamaktır.

Kadınlara Yönelik Sosyal Belediyecilik Uygulamaları

1982 Anayasası'nın 42. maddesinde yer alan aile ve kadının korunması ifadesi ile kadınların toplumdaki yerinde dikkat çekilmiştir. Büyükşehir belediyelerinde bulunan Aile ve Kadın Şube müdürlükleri vasıtasıyla birtakım görevler icra edilmektedir (Yıldırım ve Göktürk, 2008: 249).

Sosyal belediyeciliğin yasal çerçevesi konusunda bahsedilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda madde 7'de yer alan hükümler, kadınların toplumda her türlü kültürel ve sosyal faaliyetleri yerine getirmek ve gelişimini sağlamak amacıyla toplumsal tesisler açma, yetenek ve mesleki gelişim kazandırma alanları kurma, bu faaliyetleri gerçekleştirirken üniversitelerden, sivil toplum örgütlerinden, sendikalardan ve kamu kurum ve kuruluşlarından yararlanma biçimindeki ifadesiyle kadınlar merkezli olarak sosyal çerçevedeki hizmetleri büyükşehir belediyelerinin görev ve sorumlulukları arasında kabul etmiştir (Yersiz, 2018: 96).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesi çeşitli dezavantajlı gruplarla birlikte kadınları konu almıştır. Buna göre "Büyükşehir belediyeleri ve nüfus sayısı 50.000'i geçen belediyeler, çocuk ve kadın bireyler için sığınma evleri açar" ibaresi kadınları korumaya yönelik düzenlemelerden bir tanesidir. Bu kanun çocuk ve kadınların korunmasındaki yasal dayanağı oluşturmaktadır (Varol, 2019:43).

Sosyal belediyecilik çerçevesinde belediyelerin kadınlar için sağladığı hizmetler aşağıdaki gibidir:

- Meslek kazandırma alanlarının açılması,
- Lokaller kurulması,
- Kadın meclisleri vasıtasıyla kararlarda etkin olmanın sağlanması,
- Spor etkinliklerin düzenlenmesi,

- Kültürel ve sanatsal organizasyonların gerçekleştirilmesi şeklindedir.

2.2.4 Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Karşılaşılan Sorunlar

Sosyal belediyecilik faaliyetleri, toplumun refahını, sosyal aidiyet duygusunu ve toplumsal adaleti tesis etmeye yardımcı olan bir unsurdur. Ancak sosyal belediyecilik faaliyetleri gerçekleştirilirken birçok sorunla da mücadele edilebilmektedir. Gerçek şudur ki sosyal belediyecilik hizmetleri sonucu meydana çıkan sorunlar, aslında belediyelerinin kökeninde saklı sorunlardır (Şengün, 2019: 30).

Kamusal yararı sağlamayı amaç edinen sosyal politikalar için iktisadi açıdan gelişmiş ülkelerde sosyal ilerlemeler ile meydana çıkan, devletin kendi kurum ve kuruluşlarının dışındaki sivil toplum örgütleri ile birlikte hareket ederek önlemler almaktadır. Ekonomik yönden yetersiz olan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise bu önlemleri kamu yönetiminin alması gerekmektedir. Bu bağlamda ülkemizde sosyal politikalar çerçevesinde alınacak önlem ve tedbirler kamu yönetimi esasına dayanmaktadır (Seyyar, 2008: 37). Bu doğrultuda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, ekonomik ve sosyal politikalar açısından gelişmiş ülkeleri örnek alması gerekmektedir. Yani ülkemizde de sosyal politikalar çerçevesinde alınacak tüm karar ve tedbirlerin, sendikalar ve sivil toplum örgütleri ile dayanışmacı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu husus sağlandığı takdirde uygulanacak hizmetlerin verimliliği artacak, oluşabilecek sorunların üstesinden gelebilmek kolay hale gelecektir.

Türkiye’de belediyeler toplumsal hizmetler açısından oldukça geniş yetki ve sorumluluklara sahiptir ancak bu doğrultuda istenilen düzeylerde hizmet sağlanamamaktadır. Bu durumun nedenlerinin altında toplumsal hizmetlerin getirdiği yararların kabullenilemeyişi ve iktisadi olanakların yetersiz oluşu yatmaktadır (Keleş, 2008: 109).

Bu doğrultuda mahalli idarelerin yetki ve sorumluluklarının artmasıyla birlikte ekonomik kaynaklarında aynı oranda artırılması gerekmektedir. Ülkemizde 6360 sayılı Kanun ile mahalli idarelerin payı %5’ten %6’ya yükseltilmiştir. Ancak bu orandaki artış mahalli idarelerin sosyal hizmetler yönündeki uygulamalarına yetersiz kalmayı sürdürmektedir. Bu durumun devam etmesi, mahalli idarelerin merkezi yönetime bağlılığının da devam etmesine neden olmaktadır (Yılmaztürk ve Güler, 2017: 16).

Belediyelerin sosyal politikalar alanındaki harcamaları merkezi yönetimin sosyal politikalar alanındaki harcamalarının yalnızca %1'ine denk gelmektedir. Aynı zamanda belediyelerin bu doğrultuda harcadığı miktarların oranı GSYH'nin %0,1'ine denk gelmektedir. Bu yüzdesel verilerin neticesinde belediyelerin, sosyal özellik açısından yetersizliği ve sosyal belediyeçilik hedeflerinden oldukça uzak oldukları anlaşılmaktadır (Koç ve Ökmen, 2015: 71).

Sosyal belediyeçilik ile ilgili faaliyetlerde henüz belirgin kurallar bulunmadığından, denetleme mekanizması etkin görülmemekte veya denetimlerde standart oluşturulamamaktadır. Bu bağlamda tarafsızlık, nesnellik, şeffaflık ve açıklık ilkelerinin sadece kuramsal çerçevede kalması, günlük hayata ve düzene dahil olmayışı, toplumsal adaletsizliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda, belediyelerin kendi seçmenlerine özel yakınlık sunması, tanıdık, akrabalık veya hemşericilik bağlılıkları kapsamında gerçekleştirilen sosyal nitelikteki hizmetler kamu oluşumlarının itibarını zedelemektedir. Belediyeler ve merkezi idarelerin arasındaki sosyal uygulamalarda yetki ve Sorumlulukların paylaşılmasında karmaşıklık söz konusudur. Bu bağlamda hizmet sınıflarının belirgin bir şekilde oluşturulamaması, kurumda bulunan çalışanların yetki ve sorumluluklarının birbiriyle çatışmasına sebep olmaktadır (Kesgin, 2008: 146-150).

Sosyal belediyeçilik çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalar sosyo-kültürel ve fiziki açıdan bütüncül olmalıdır. Bu doğrultuda sosyal belediyeçilik kapsamında pedagojik ve toplumsal açıdan yoksun olunmasının sebebi, sosyal hizmetlerin yalnızca maddi desteklerden ibaret görülüyor olmasıdır. Ayrıca kültürel kayboluş, yabancılaşma ve şiddet unsurlarını içeren sosyal risklere karşıda etkili politikalar üretilerek uygulamaya geçilmesi gerekmektedir (Seyyar, 2008: 41).

Sosyal belediyeçilik hizmetleri, bu hizmetlere ihtiyacı olan birey ve kitleler için hayati öneme sahiptir. Hizmetlerin tarafsız, şeffaf, adalet ve eşitlik ilkelerini esas alarak uygulanması toplumda refahı getirecektir. Ülkemizde sosyal politikaların yükümlülüğünü yalnızca kamu yönetiminde değil sivil toplum örgütleri ve sendikalar ile iş birliği halinde yürütülmelidir. Bu yönde kararlar alındığında toplumun refah düzeyi artacak, mahalli idarelerin merkezi otorite ile yaşadığı iktisadi krizler sona erecektir. Sonuç olarak sosyal belediyeçilik kapsamında yaşanan ve yaşanabilecek sorunları en aza indirmek

gerekmektedir. Dolayısı ile söz konusu hizmetlerin kalıcı ve hızlı çözüm araçları şeklinde kabul edilmesi son derece önem arz etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAHALLİ İDARELERİN KENTSEL YOKSULLUK İLE

MÜCADELESİ BAĞLAMINDA ÇANAKKALE İLİ

3.1. Çanakkale İli

Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan, Asya ile Avrupa arasında eşsiz bir konumda bulunan Çanakkale ili asırlar boyunca Roma İmparatorluğu gibi toplumların himayesinde bulunmuştur. Bir dönem farklı imparatorlukların hâkim olduğu bu coğrafya, hem mimari açıdan hem de tarihsel açıdan oldukça zengin ve ender şehirlere aittir. Çanakkale, Asya yakasındaki Biga yarımadasının ve Avrupa yakasındaki Gelibolu Yarımadasının bütünüdür.

Çanakkale ilinde toplam 541.548 nüfus bulunmakta ve yüzölçümü 9,817 km² içinde merkez dahil 12 ilçeden oluşmaktadır. Çanakkale'de erkek nüfusu %50,13 ile, kadın nüfusundan fazladır. Çanakkale ili hem bulunduğu coğrafi konum dolayısıyla hem de içinde barındırdığı imkanları ile göç alıp verebilmektedir (Çanakkale'de Demografik Yapı, 2020). TÜİK 2021 verilerine göre Çanakkale ilinin aldığı göç sayısı verdiği göç sayısından fazladır.

3.1.1. Çanakkale'nin Ekonomik Yapısı ve Sayısal Veriler

Çanakkale ilinin ekonomideki yerinin büyük bir bölümü tarımsal faaliyetlere bağlıdır. Turizm, balıkçılık, imalat sanayi ve ormancılığın tarıma kıyasla yeni gelişmekte olduğu bilinmektedir. Tarımsal faaliyetleri ile Çanakkale ili ülke ekonomisine katkı sağlamakla birlikte, tarımsal kolda Türkiye'de çeşitli tarım ürünlerinin üretilmesinde ilk sıralarda yer almaktadır (Çanakkale'de Tarım, 2018). Ayçiçeği üretiminde Türkiye'de ikinci sırada yer alan Çanakkale; buğday, arpa, yulaf, tütün ve baklagiller sınıfında da üretimde bulunmaktadır (Çanakkale'de Tarım, 2019).

Çanakkale halkının kırsal kesimde bulunan kısmının, tarımın yanında hayvancılık ile de büyük oranda uğraş verdiği bilinmektedir. Çanakkale'de 2020 yılı itibarıyla 784.664 Küçükbaş hayvan, 221.235 Büyükbaş hayvan ve 7,030.701 kümes hayvanı bulunmaktadır. Hayvancılıkta süt üretiminin yeri önemli bir paya sahip olup, 2019 yılında 355.123 ton süt üretimini gerçekleştirmiştir (Çanakkale'de Hayvancılık Wikipeidi, 2019).

Çanakkale ili içinde 2019 yılı itibari ile Türkiye sanayisinde ilk 500’de yer alan 4 tesisi barındırmaktadır. Bunlar; İçdaş Çelik, Akçansa, İçdaş Elektrik ve Doğtaş tesisleridir. 2018 yılında Kaleseramik tesisi 2019 yılı itibari ile ilk 500’ün dışında kalmıştır. 2021 yılı itibari ile 64 parselden oluşan Çanakkale Organize Sanayi Bölgesi’nin 46 parseli yatırımcılara tahsis edilmiş olup, 13 parseli de inşaat ve proje aşamasında bulunan firmalara bırakmıştır. Çanakkale Organize Sanayi Bölgesi’nde bulunan 46 faal firmanın 2021 yılı itibariyle 600 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Çanakkale’nin hem yüz ölçümü hem de nüfus olarak en kalabalık ilçesi Biga’da bulunan Biga Organize Sanayi Bölgesi 53 parselden oluşmakta ve 41 parseli aktif firmalara tahsis edilmiştir. Henüz inşaat halinde olan 7 firma bulunmaktadır. Faal şekilde işleyen firmaların Biga Organize Sanayi Bölgesinde yarattığı istihdam sayısı 1200 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 3

İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı ve İşsizlik

İSTİHDAM EDİLENLERİN DAĞILIMLARI	2018	2019	81 İlerdeki Sıralaması
TARIM	28.50	27.60	11
SANAYİ	21.70	19.40	14
HİZMETLER	49.80	53.10	11
TR22 BALIKESİR ÇANAKKALE	2018	2019	81 İlerdeki Sıralaması
İşsizlik Oranı (%)	5.70	8.30	23
İşgücüne Katılma Oranı (%)	49.10	48.30	21
İstihdam Oranı (%)	46.30	44.30	17
İŞ-KUR VERİLERİ	2019	2020	2021
Kayıtlı İşsiz Sayısı	21.280	25.474	19.914
İşgücü Sayısı	36.949	43.784	36.665
İşe Yerleştirmeler	Kamu Sektörü 94 Özel Sektör 5.562	Kamu Sektörü 77 Özel Sektör 8389	Kamu Sektörü 18 Özel Sektör 2877

Kaynak: (Verilerle Çanakkale, 2019).

Tablo 3.1’e göre Çanakkale ilinde istihdam edilenlerin sektörel dağılımları tarım, sanayi ve hizmetler olarak sınıflara ayrılmıştır. 2019 yılında tarımın istihdamdaki payı 2018’e göre %0,90 düşerek %27,60 seviyesine gerilemiştir. Çanakkale ilinin tarım

alanındaki istihdamı 81 il sıralamasında 11’de yer almaktadır. 2018 yılında sanayi kolunda istihdam edilenlerin %21,70 olduğu saptanmıştır. Çanakkale ilinin sanayideki istihdamı 2019 yılında %2,30 düşerek %19,40 seviyesine gerilemiştir ve 81 il sıralamasındaki yeri 14’tür. İstihdamın hizmetler kolundaki verileri incelendiğinde 2018’de nüfusun %49,80’i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bu pay 2019 yılında %3,30 artarak %53,30 seviyelerine yükselmiştir. Çanakkale’de hizmet sektöründe çalışanların 81 il sıralamasındaki yeri 11’dir. Bu bağlamda 2019 yılındaki tarım ve sanayi istihdamının düşüşü, bireyleri hizmet sektörüne yöneltmiştir. Tablo 3.1’de yer alan TR22 (Balıkesir-Çanakkale) bölgesinde 2018 yılında %5,70’lik bir seviyede bulunan işsizlik oranı 2019 yılında %2,60 artış göstererek %8,30 seviyesine çıkmıştır. Bölgenin 81 ildeki işsizlik oranı sıralaması 23’tür. 2018 yılında %49,10 seviyesinde olan işgücüne katılma oranı %0,80 düşerek 2019 yılında %48,30 seviyesine çıkmıştır. Tabloya göre Çanakkale ilinde işgücüne katılma oranının 81 ildeki sıralaması 21’dir. 2018 yılında %46,30 seviyesinde olan istihdam oranı %2 düşerek 2019 yılında %44,30 seviyesine gerilemiştir. İstihdam oranının 81 ildeki sıralaması 17’dir. Tablo 3.1’e göre Çanakkale ilinde 2018 ve 2019 yılları arasında işsizlik artmış, istihdam oranı azalmış ve işgücü kaybı yaşanmıştır. Çanakkale ilinde 2019 yılında işkura kayıtlı işsiz sayısı 21.280 kişiden 2020 yılında 25.474 kişiye yükselmiştir. Bu verilerde ciddi bir düşüş yaşanarak, 2021 yılında iş-kura kayıtlı işsiz sayısı 19.914 kişiye gerilemiştir. 2019 yılında iş-kura kayıtlı işgücü sayısı 36.949 kişiden 2020 yılında 43.784’e yükselmiştir. Bu bağlamda 2020 yılında iş-kura kayıtlı işsiz sayısı artarken kayıtlı işgücü sayısı da artmıştır. 2021 yılında ise kayıtlı işgücü sayısı 2019 ve 2020 yıllarının ardında kalarak 36.665 kişiye düşmüştür. 2019 yılında kamu sektörüne işe girişleri sağlanmış 94 kişi bulunmaktadır. 2020 yılında bu sayı 77 kişiye gerilemiştir. 2021 yılı esas alındığında kamu sektörüne yerleştirmeler oldukça azalmış 18 kişi seviyesine kadar gerilemiştir. Kamu sektörünün yanında 2019 yılında özel sektöre işe yerleştirilen kişi sayısı 5.562’dir. Bu sayı 2020 yılında 8.389 kişiye yükselmiştir. Ancak salgın hastalık gibi çeşitli olumsuzluklar sebebiyle Çanakkale’de 2021 yılı işe yerleştirmeleri sayısı 2.895’e kadar gerilemiştir. Bu veriler ışığında görülmektedir ki oluşan işsizlik sorunu Çanakkale’de devamlılığını göstermektedir. Bu durum da Çanakkale’de yaşanabilecek kentsel yoksullukları doğurabilmektedir.

3.2. Yöntem ve Teknik

Bu başlık altında ilk olarak çalışmanın problemi, amacı, çalışmanın problemine bağlı sorular, hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından araştırmanın yöntemi ve soruları baz alınarak

araştırmanın deseninden bahsedilmiş ve desenin hangi sebeple tercih edildiği açıklanmıştır. Son olarak veri toplama yöntemi bilgisi verilmiş, kullanılan kodlar ve temalar açıklanmış görseller ile desteklenmiştir.

3.2.1. Problem ve Araştırma Soruları

Dünya üzerinde ve Türkiye dâhilinde kentlerdeki yoğun nüfus artışları beraberinde belli başlı sorunlar da getirmektedir. Yaşanan göç ve beraberindeki nüfus artışının ortaya çıkardığı ulaşım, sağlık, yapı, konut, işsizlik ve çevre alanlarındaki sorunlar görülmektedir. Yerel yönetim kaynaklarının sınırlı olması ve uygun kriterlerde kullanma gereksinimi şehir yönetimlerini çeşitli yollara başvurmasını zorlamaktadır. Yaşanılan sorunlar göz önünde alındığında literatürde yer alan Kent Yoksulluğunun önüne geçilmeye çalışılması araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın problemi “mahalli idareler kentsel yoksulluk ile nasıl mücadele etmektedir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu probleme yerel bazda karar alıcı nitelikte olan belediye meclis temsilcileri ile cevap aranmıştır.

Araştırmanın problemi çerçevesinde, 1. Belediye meclis temsilcilerinin yoksulluk bilinci seviyeleri ne düzeydedir?, 2. Belediye meclis temsilcilerinin kent yoksulluğuna karşı tutumları siyasi düşüncelerine göre farklılık göstermekte midir?, 3. Belediye meclisi tarafından alınan kararlar kentsel yoksulluğu ortadan kaldıracak nitelikte sürdürülebilir midir? sorularına cevap aranmıştır.

3.2.2 Amaç ve Önem

Hızlı nüfus artışı ülkeyi kalkındırmada önemli bir etkiye sahip iken yerel bakımdan olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. İnsanlar, yaşamları boyunca eğitim, sağlık, yapı, istihdam gibi birçok istekte bulunmuşlardır. Bu bağlamda yetkililer bu ihtiyaçları gidermek için yeni çözümler arayışlarına gitmişlerdir. Yerel halkın refah içinde bulunduğu şehirde yaşaması için yerel yöneticilerin sürdürülebilir projeler üretilip uygulamaya koyması gerekmektedir. Bu noktada kent yoksulluğu ile mücadele konusu yerel halkın refah seviyesini artırmayı amaçlamaktadır. Yerel yönetimlerin temel organı olan belediyelerin, kent yoksulluğu ile mücadelesindeki etkisi çalışmanın esas amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın önemi, ülkemizde kent yoksulluğu bulunan şehirlerde yerel yöneticiler ile yoksul halk arasında bir köprü oluşturmaktır. Aynı zamanda benzer konuda çalışma yapacak araştırmacılara da bir kaynak ve veri bakımından önemli olacağı görülmektedir.

3.2.3 Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma kapsamına Çanakkale ili ve ilçe belediyeleri girmektedir. Ancak zaman, mekân ve maddi yetersizlikler sebebiyle araştırma Çanakkale merkez ilçe belediyesi meclis temsilcileri ile sınırlı tutulmuştur. Bu bağlamda Çanakkale ili merkez belediyesinde meclisi oluşturan 31 meclis temsilcisi ile iletişime geçilmek istenmiş ama yalnızca 8 meclis temsilcisi görüşmeyi kabul etmiştir. İletişime geçilip görüşmeyi kabul eden 8 meclis temsilcisinin siyasi fikirlerine göre ayrımları 3 Cumhuriyet Halk Partisi, 3 Adalet ve Kalkınma Partisi, 1 Milliyetçi Hareket Partisi ve 1 İyi Parti şeklindedir. Araştırma ekseninde görüşme sağlanan katılımcıların 3'ü kadın 5'i erkektir. Katılımcıların 5'i lisans, 1'i yüksek lisans ve 1'i lise mezunudur. Katılımcıların yaş ortalaması 40'tır.

3.2.4 Desen

Türkiye'de kentsel yoksulluk ile mücadele merkezi yönetim dışında yerel yönetimler tarafından da mücadele edilen bir sorun olduğu için araştırma örnek olay deseni şeklinde tasarlanmıştır. Örnek olay deseni öğeler derinlemesine irdelenerek tanımlanmaktadır. Örnek olay çalışması ile önemli bir süreçte değişim arz eden kurumların, vatandaşların ve toplulukların bu süreçte ne gibi sorunlar ile karşılaştığı ne derecede nasıl etkilendiği ve değişim sürecinin aşamaları incelenmektedir (Saruhan ve Özdemirci, 2016: 365). Bunun yanında örnek olay çalışmaları kentler, topluluklar, işletmeler gibi birimleri kapsamaktadır. Bu bağlamda örnek olay çalışmaları tek ögeli ve çok ögeli olarak ikiye ayrılmaktadır. Tek ögeli örnek olay yalnızca bir konuyu hedef almaktadır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015: 301-313). Bu araştırmada yalnızca Çanakkale Belediyesini ele aldığı için tek ögeli örnek olay çalışması gerçekleştirilmiştir.

3.2.5 Veri Toplama Yöntemi ve Analiz Tekniği

Araştırma verilerine erişimde görüşme yönteminden faydalanılmıştır. Görüşme yöntemi, yetkili kişilerin bizzat düşünce ve fikirlerine ulaşmada büyük etki sağladığı için araştırmada verilerin sonuçlarında pozitif ve tutarlı bir görünüm sağlamaktadır. Araştırmada özenle ve belirli sıraya konulmuş 8 açık uçlu soru içeren görüşme formu kullanılmıştır. Alan

araştırmasına geçilmeden önce 3 kişi ile ön görüşme yapılmış, açık uçlu soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Bütün katılımcılara sorular aynı şekilde ve sırada sorulmuştur. Bu bağlamda araştırma soruları, katılımcıları herhangi bir etki ve baskı altına almamış olup, objektif olmalarını sağlamıştır.

Görüşmeler katılımcıların bir kısmı ile zaman ve mekân sorunundan dolayı telefon vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Diğer katılımcılara ise eposta yoluyla ulaşılmıştır. Dolayısıyla katılımcılar görüşme formlarını hiçbir baskı altında hissetmeden cevaplayabilmişlerdir. Cevaplanan görüşme formları Microsoft Office Word dosyasında derlenmiştir.

Araştırmada ulaşılan veriler ilk olarak nitel içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz şekli; yoruma açık, ulaşılan verilerde neyin anlatılmak istendiğini, anafikrin ne olduğunu bulmaya çalışan ve tümevarımsal verilerin analiz edilmesini sağlayan bir yöntemdir (Güler vd., 2015: 331; Bilgin, 2014: 2). Verilerin analizi sağlandığı sırada asıl amaç, toplanan verilerde birbirine benzeyen kavram ve ifadeleri aynı tema altında toplamaktır. Bu bağlamda oluşturulan temalar okuyucuyu konu hakkında aydınlatabilecek ve anlamasını kolaylaştıracaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242).

Kodlama şeklinin seçiminde klasik içerik analizi kullanılmıştır. Bütün temalar verilerin işlendiği sırada belirlenmiştir. Veriler MAXQDA Pro 22 (deneme sürümü) programı ile analiz edilmiştir. İçerik analizlerinde cümle ve kelimeler baz alınarak kodlanmıştır. Verilerin sayısal ve oransal şekillerini ortaya koymada içerik analizi tekniklerinden biri olan frekans analizi yönteminden faydalanılmıştır (Güler vd., 2015: 344; Bilgin, 2014: 18).

3.3 Bulgular

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler, bireysel ve farklı siyasi görüşleri temsil eden siyasi partiler şeklinde gruplandırılarak iki farklı şekilde kodlanmıştır. Dolayısıyla görüşme sağlanan belediye meclis üyelerinin genel olarak hangi tema üzerinde daha çok durduğu ve hangi temaların kodlandığı saptanmıştır. Bunun yanında her bir grup için tek vaka modeli uygulanarak kod haritaları oluşturulmuştur. Bu sayede tüm katılımcıların görüş ve fikirlerini analiz etme fırsatı bulunmuştur.

Görüşmede sekiz adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Bu soruların tema şekli aşağıda tabloda verilmiştir;

Tablo 4

Görüşme Soruları ve Oluşturulan Temaların İçeriği

SORULAR/TEMALAR	İÇERİK
YOKSULLUK BİLİNCİ	Katılımcılara yoksulluk hakkında ne bildikleri sorulmuştur
POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASI	Katılımcılara politikaların nasıl oluşturulduğu sorulmuştur
MÜCADELE ZORLUKLARI	Katılımcılara kent yoksulluğu ile mücadelede karşılaşılan zorluklar nelerdir diye sorulmuştur
POLİTİKALARIN KALICILIĞI	Uygulamaya konulan politikaların kalıcılığı sorulmuştur
MÜCADELEYE KATILIM	Kent yoksulluğu ile mücadelede paydaş katılımının ne düzeyde olduğu sorulmuştur
BÜTÇE DURUMU	Kent yoksulluğu ile mücadelede bütçenin yeterli olup olmadığı sorulmuştur
POLİTİKALARIN YETERLİLİĞİ	Oluşturulan politikaların kent için yeterli olup olmadığı sorulmuştur
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	Katılımcıların kent yoksulluğuna karşı üretebilecekleri çözüm önerileri sorulmuştur

Maxqda programında gösterebilmek amacıyla her temaya alt kodlar oluşturulmuştur. Bütün kodlarda, alt kodlarda ve ait oldukları temalarda aynı renk seçilerek gösterilmiştir. Aşağıdaki tabloda tema ve kodların bulunduğu kod sistemi bulunmaktadır.

Tablo 5

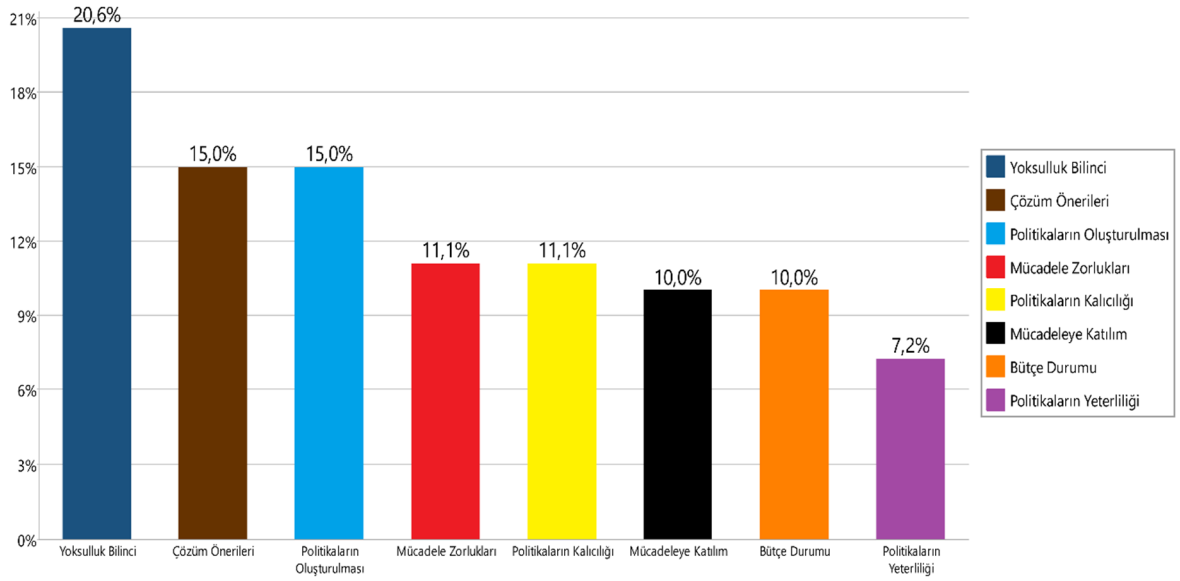
. Kod Sistemi

Kod Sistemi	
Yok	Yoksulluk Bilinci
Yok	Sosyal Yardımlaşma
Yok	Alım Gücü
Yok	Yeterli
Yok	Yetersiz
Yok	İstihdam
Yok	Nüfus
Yok	Beslenme
Yok	Barınma
Yok	Kıyafet
Yok	Mücadele Zorlukları
Yok	Etkisizlik
Yok	Adaletsizlik
Yok	İmar
Yok	İstihdam
Yok	Nüfus
Yok	Yatırım Azlığı
Yok	Mücadeleye Katılım
Yok	Birlik Yoksunluğu
Yok	Birlikte Çalışılmamalı
Yok	Birlikte Çalışılmalı
Yok	Bilimsel Vizyon
Yok	Bilgi Yok
Yok	Bilgi Var
Yok	Ekonomik Destek Yetersizliği
Yok	Sosyo-Kültürel
Yok	Bütçe Durumu
Yok	Popülist Yaklaşım
Yok	Yetersizdir
Yok	Yeni Kaynaklar Yaratılması
Yok	Yönetimsel Giderler
Yok	Halk Kart
Yok	Yeterlidir
Yok	Politikaların Oluşturulması
Yok	Yatırımların Uygulanması
Yok	Bilinçli Politika
Yok	Farkındalık
Yok	Sorumluluk
Yok	Mecliste Yetersiz Kalınması
Yok	Yoksul Temsilciler
Yok	Politikaların Kalıcılığı
Yok	Siyasi İhtiyaç
Yok	Süreklilik Takibi
Yok	Yapmıyorum
Yok	Yapıyorum
Yok	Kararsız
Yok	Kalıcı Değildir
Yok	Kalıcıdır
Yok	Politikaların Yeterliliği
Yok	Merkezi İdare
Yok	Genel Bütçe
Yok	Yetersizdir
Yok	Yeni Gelişim Alanları
Yok	İstihdam
Yok	Kararsız
Yok	Yeterlidir
Yok	Çözüm Önerileri
Yok	Sosyal Belediyecilik
Yok	Sürdürülebilir Olunması
Yok	Paydaş Katılımı
Yok	Siyasi Partiler Birliği
Yok	Bilimsel Vizyon
Yok	İstihdam Alanlarının Oluşturulması
Yok	Yönetişim

3.3.1. Temalara İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Frekans analizi tekniği ile temaların ne sıklıkla üzerinde durulduğu ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle katılımcıların hangi konulara ağırlık verdiği grafiğe aktarılmaktadır. Bu çerçevede belediye meclis üyelerinin hem bireysel hem de siyasi ittifak grupları şeklindeki ifade sıklıkları grafik olarak gösterilmiştir. Bunun yanı sıra katılımcılar tek bir belge olarak değerlendirilip analize konulmuştur.

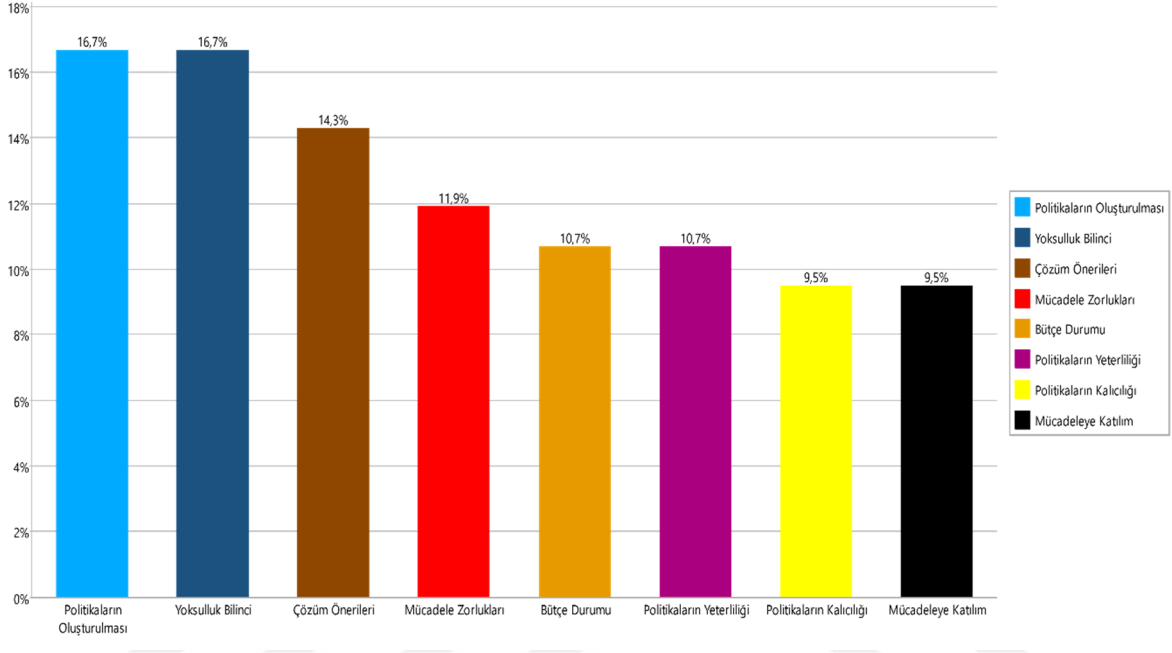
Grafikler oluşturulurken görüşme sorularından yola çıkarak oluşturulan temalar grafiğin sağ tarafında minyatür tablo şeklinde verilmiştir. Tablodaki tüm temalar renklendirilmiştir. Bu sayede grafiklerde okuyucuyu görsel karmaşadan uzak tutması sağlanmıştır. Grafik sütunlarının üzerinde bulunan yüzdeler ise grafiğin ait olduğu katılımcının cevapladığı oranı göstermektedir.

Grafik 1 Belediye Meclis Üyelerinin Temalara İlişkin İfade Sıklığı

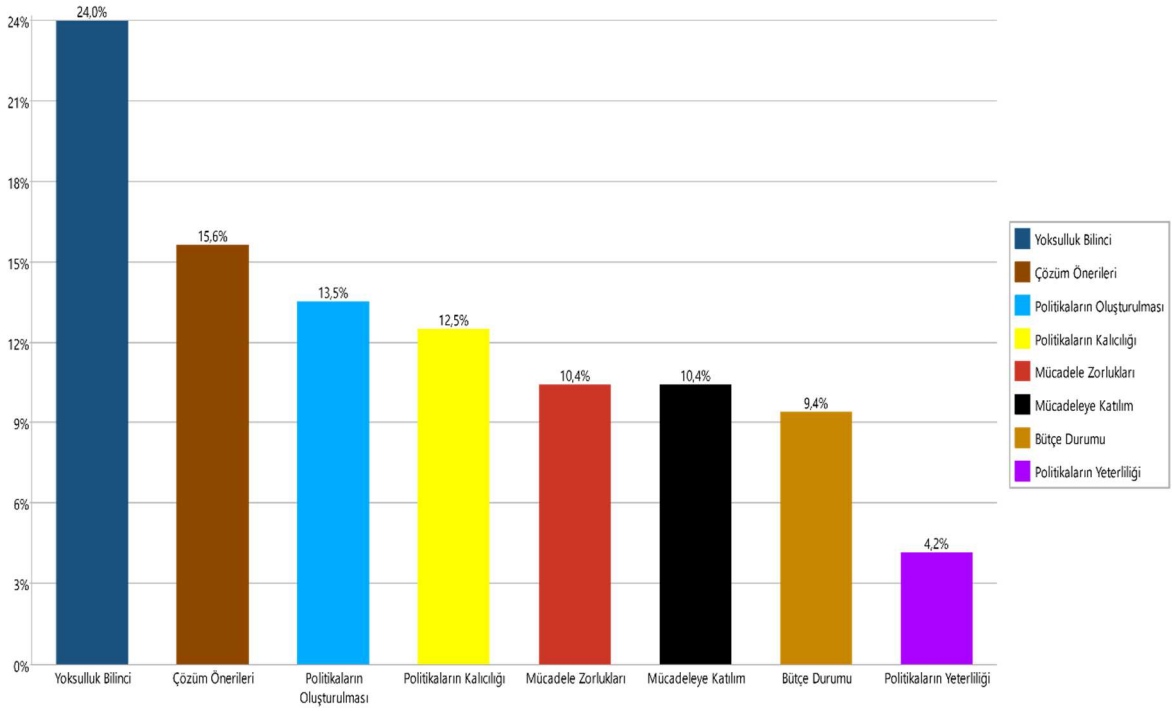
Grafik 1’de yoksulluk bilinci, politikaların oluşturulması, mücadele zorlukları, politikaların kalıcılığı, mücadeleye katılım, bütçe durumu, politikaların yeterliliği ve çözüm önerileri temaları kodlanmıştır. Katılımcıların sorulara verdikleri cevapların temaları kodlama sıklığı frekans analizi seçeneği uygulanarak sağlanmıştır. Buna göre, belediye meclis üyelerinin en çok (%20,6) yoksulluk bilinci teması üzerinde durarak, araştırma hakkında yoksulluk bilincinin ne düzeyde olduğu sorusu üzerinde durdukları saptanmaktadır. Yoksulluk bilinci temasını, çözüm önerileri ve politikaların oluşturulması

temaları (%15,0) izlemektedir. Ardından mücadele zorlukları ve politikaların kalıcılığı temaları (11,1) sıklığı gelmektedir. Mücadeleye katılım ve bütçe durumu temaları (10,0) sondan bir önceki sırada yer almaktadır. Belediye meclis üyelerinin en az yoğunlaştıkları tema politikaların yeterliliği temasıdır. Politikaların yeterliliği temasının kodlanma sıklığı (%7,2)'dir.

Grafik 2 Cumhuriyet İttifakı Temalara İlişkin İfade Sıklığı

Grafik 2’de yoksulluk bilinci, politikaların oluşturulması, mücadele zorlukları, politikaların kalıcılığı, mücadeleye katılım, bütçe durumu, politikaların yeterliliği ve çözüm önerileri temaları kodlanmıştır. Görüşme yöntemi ile ulaşılan cumhuriyet ittifakı temsilcilerinin temaları kodlama sıklığı frekans analizi seçeneği uygulanarak sağlanmıştır. Buna göre, cumhuriyet ittifakı temsilcilerinin en çok (16,7) politikaların oluşturulması ve yoksulluk bilinci temalarını kodlayarak, araştırma hakkında politikaların oluşturulması ve yoksulluk bilinci soruları üzerinde durdukları görülmektedir. Bu temaları, (14,3) ile çözüm önerileri takip etmektedir. Ardından (11,9) ile mücadele zorlukları teması gelmektedir. Bütçe durumu ve politikaların yeterliliği temaları (10,7) aynı oranda olup sondan bir önceki sırada bulunmaktadır. Politikaların kalıcılığı ve mücadeleye katılım temaları (%9,5) cumhuriyet ittifakının temsilcileri tarafından üzerinde en az durulan temalardır.

Grafik 3 Millet İttifakı Temalara İlişkin İfade Sıklığı

Grafik 3’de yoksulluk bilinci, politikaların oluşturulması, mücadele zorlukları, politikaların kalıcılığı, mücadeleye katılım, bütçe durumu, politikaların yeterliliği ve çözüm önerileri temaları kodlanmıştır. Görüşme yöntemi ile ulaşılan millet ittifakı temsilcilerinin temaları kodlama sıklığı frekans analizi seçeneği uygulanarak sağlanmıştır. Buna göre millet ittifakı temsilcilerinin en çok (%24,0) yoksulluk bilinci temasını kodlayarak, araştırma hakkında yoksulluk bilincinin ne düzeyde olduğu sorusu üzerinde durdukları saptanmıştır. Bu temayı, (%15,6) ile çözüm önerileri teması takip etmektedir. Politikaların oluşturulması teması (%13,5) ile sıklık grafiğinde üçüncü sırada yer almaktadır. Ardından (%12,5) ile politikaların kalıcılığı teması gelmektedir. Mücadele zorlukları ve mücadeleye katılım temaları (%10,4) aynı oranda olup grafikte beşinci sırada yer almaktadır. Bütçe durumu teması (%9,4) ile sondan bir önceki sırada yer almaktadır. Politikaların yeterliliği teması (4,2) millet ittifakının temsilcileri tarafından üzerinde en az durulduğu temadır.

3.3.2. Temaların Alt Kodlarla İlişkisi

Araştırma çevresinde yapılan görüşmelerde, katılımcılara sorulan sorular MAXQDA Analytics Pro 22 programına tema olarak işlenmiştir. Kod Matris Tarayıcısından yararlanarak temalarda bulunan alt kodların ifade sıklığı saptanmıştır. Görüşme formunda

yer alan sorular temaları belirtmektedir. Bu soruların temalara aktarılmasında en büyük etken yapılan analizlerin karışık görünümün önüne geçmektir.

Yoksulluk bilinci, mücadele zorlukları, mücadeleye katılım, bütçe durumu, politikaların oluşturulması, politikaların kalıcılığı, politikaların yeterliliği ve çözüm önerileri soruları belirten temalardır. Bütün temaların altına temaları detaylandırarak kodlar eklenmiştir. Yoksulluk bilinci teması, sosyal yardımlaşma, alım gücü, istihdam, nüfus, beslenme, barınma, kıyafet kodlarıyla; mücadele zorlukları teması, etkisizlik, adaletsizlik, imar, istihdam, nüfus, yatırım kodlarıyla; mücadeleye katılım teması, birlik yoksunluğu, bilimsel vizyon, ekonomik destek yetersizliği, sosyo-kültürel kodlarıyla; bütçe durumu teması, popülist yaklaşım, yetersizdir, yeterlidir kodlarıyla; politikaların oluşturulması teması, yatırımların uygulanması, farkındalık, sorumluluk, mecliste yetersiz kalınması, yoksul temsilciler kodlarıyla; politikaların kalıcılığı, siyasi ihtiyaç, süreklilik takibi, kararsız, kalıcı değildir, kalıcıdır kodlarıyla; politikaların yeterliliği teması, merkezi idare, yetersizdir, kararsız, yeterlidir kodlarıyla; çözüm önerileri teması, sosyal belediyecilik, sürdürülebilir olunması, bilimsel vizyon, istihdam alanlarının oluşturulması ve yönetim olarak kodlanmıştır. Bunun yanında cevabı mühim olan bazı kodların detaylandırılması gerektiği için bazı kodlar alt kodlarla desteklenmiştir. Kodlara karşılık gelen bölümde yer alan renkli karelerin küçüklüğü ve büyüklüğü aynı bölümdeki kodların işaretlenme sıklığını ifade etmektedir. Karelerin büyüklüğü o kodun sık oranda kodlandığını belirtmektedir. Bunun aksine karelerin küçüklüğü ise o kodun daha az oranda kodlandığını belirtmektedir.

Tablo 6

Görüşmelerin Ortak Kodlanması

Kod Sistemi	Belediye Meclis Üyeleri	TOPLAM
Yoksulluk Bilinci		0
Sosyal Yardımlaşma		3
Alım Gücü		3
Yeterli		0
Yetersiz		4
İstihdam		4
Nüfus		4
Beslenme		7
Barınma		6
Kıyafet		5
Mücadele Zorlukları		0
Etkisizlik		5
Adaletsizlik		3
İmar		2
İstihdam		1
Nüfus		3
Yatırım Azlığı		6
Mücadeleye Katılım		0
Birlik Yoksunluğu		3
Birlikte Çalışılmamalı		0
Birlikte Çalışılmalı		6
Bilimsel Vizyon		2
Bilgim Yok		1
Bilgim Var		0
Ekonomik Destek Yetersizliği		4
Sosyo-Kültürel		2
Bütçe Durumu		0
Popülist Yaklaşım		1
Yetersizdir		8
Yeni Kaynaklar Yaratılması		2
Yönetimsel Giderler		4
Halk Kart		2
Yeterlidir		0
Politikaların Oluşturulması		1
Yatırımların Uygulanması		3
Bilinçli Politika		5
Farkındalık		7
Sorumluluk		6
Mecliste Yetersiz Kalınması		3
Yoksul Temsilciler		1
Politikaların Kalıcılığı		0
Siyasi İhtiyaç		1
Süreklilik Takibi		4
Yapmıyorum		2
Yapıyorum		5
Kararsız		1
Kalıcı Değildir		4
Kalıcıdır		3
Politikaların Yeterliliği		1
Merkezi İdare		1
Genel Bütçe		1
Yetersizdir		7
Yeni Gelişim Alanları		1
İstihdam		1
Kararsız		1
Yeterlidir		0
Çözüm Önerileri		0
Sosyal Belediyecilik		4
Sürdürülebilir Olunması		3
Paydaş Katılımı		5
Siyasi Partiler Birliği		1
Bilimsel Vizyon		3
İstihdam Alanlarının Oluşturulması		6
Yönetişim		3
TOPLAM	175	175

. Tablo 6’da katılımcılarla yapılan görüşmeler, tek bir belge kullanılarak kod matris tarayıcısında analize tabi tutulmuştur.

Tablo 6 incelendiğinde sırasıyla, yoksulluk bilinci temasında belsneme kodunun 7 defa barınma kodunun 6 defa, mücadele zorlukları temasında yatırım azlığı 6 defa ve etkisizlik 5 defa kodlanmıştır. Mücadeleye katılım temasında, en çok ekonomik destek yetersizliği 4 defa kodlanmış olup, birlikte çalışılmalı alt kodu 6 defa kodlanmıştır. Bütçe durumu temasında, yetersiz kodu 8 defa ve yönetsel giderler alt kodu 4 defa kodlanmıştır. Politikaların oluşturulması temasında, farkındalık kodu 7 defa, sorumluluk kodu 6 defa ve bilinçli politika alt kodu 5 defa kodlanmıştır. Politikaların kalıcılığı temasında, kalıcı değildir kodu 4 defa, süreklilik takibi kodu 4 defa ve yapıyorum alt kodu 5 defa kodlanmıştır. Politika yeterliliği temasında, yetersizdir kodu 7 defa kodlanmıştır. Çözüm önerileri temasında, istihdam alanlarının oluşturulması kodu 6 defa, paydaş katılımı alt kodu 5 defa kodlanmıştır. Tablo 6’da görülmekte olan veriler, belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerde oluşturulan temaların alt kodlarının ifade sıklıklarını göstermektedir.

Tablo 7

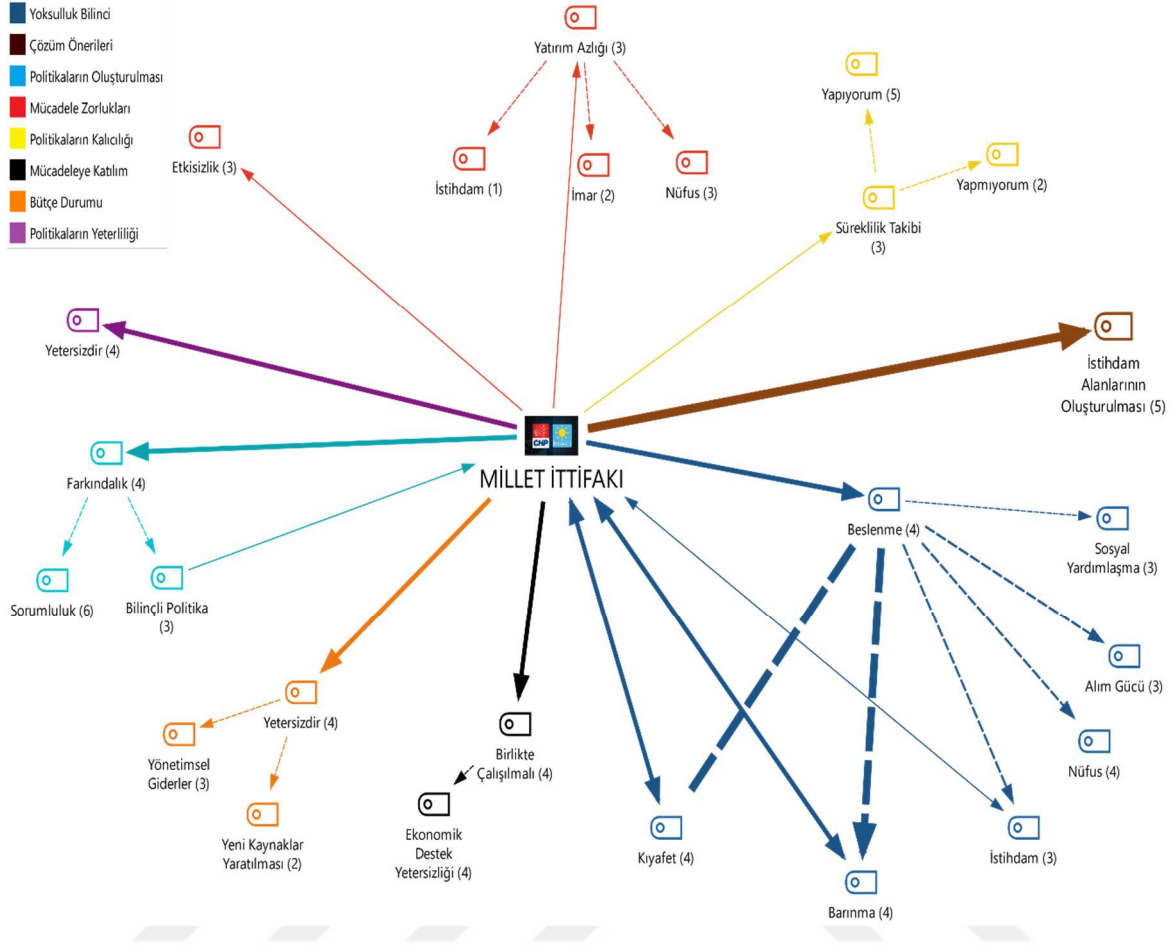
Görüşmelerin Ayrı Ayrı Kodlanması

Kod Sistemi	İYİ PARTİ	CHP3	CHP2	CHP1	AKP3	AKP2	AKP1	MHP1	TOPLAM
Yoksulluk Bilinci									0
Sosyal Yardımlaşma									3
Alım Gücü									3
Yeterli									0
Yetersiz									4
İstihdam									5
Nüfus									4
Beslenme									7
Barınma									6
Kıyafet									5
Mücadele Zorlukları									0
Etkisizlik									5
Adaletsizlik									3
İmar									2
İstihdam									1
Nüfus									3
Yatırım Azlığı									6
Mücadeleye Katılım									0
Birlik Yoksunluğu									3
Birlikte Çalışılmamalı									0
Birlikte Çalışılmalı									6
Bilimsel Vizyon									2
Bilgim Yok									1
Bilgim Var									0
Ekonomik Destek Yetersizliği									4
Sosyo-Kültürel									2
Bütçe Durumu									0
Popülist Yaklaşım									1
Yetersizdir									8
Yeni Kaynaklar Yaratılması									2
Yönetimsel Giderler									5
Halk Kart									2
Yeterlidir									0
Politikaların Oluşturulması									1
Yatırımların Uygulanması									3
Bilinçli Politika									6
Farkındalık									7
Sorumluluk									6
Mecliste Yetersiz Kalınması									3
Yoksul Temsilciler									1
Politikaların Kalıcılığı									0
Siyasi İhtiyaç									1
Süreklilik Takibi									4
Yapmıyorum									2
Yapıyorum									5
Kararsız									1
Kalıcı Değildir									4
Kalıcıdır									3
Politikaların Yeterliliği									1
Merkezi İdare									1
Genel Bütçe									1
Yetersizdir									7
Yeni Gelişim Alanları									1
İstihdam									1
Kararsız									1
Yeterlidir									0
Çözüm Önerileri									0
Sosyal Belediyecilik									4
Sürdürülebilir Olunması									3
Paydaş Katılımı									5
Siyasi Partiler Birliği									1
Bilimsel Vizyon									3
İstihdam Alanlarının Oluşturulması									8
Yönetişim									3
Σ TOPLAM	31	20	21	24	23	19	21	21	180

Tablo 7’de tüm görüşme formları birbirinden bağımsız kodlanmıştır. Yoksulluk bilinci temasına beslenme kodunun ağırlıklı olarak verildiği gözlemlenmektedir. Mücadele zorlukları temasında yatırım azlığı ve etkisizlik koduna ağırlık verildiği görülmektedir. Mücadeleye katılım temasında, ekonomik destek yetersizliği koduna ve birlikte çalışılmalı alt koduna, diğer kodlara göre daha sık yer verilmiştir. Bütçe durumu temasında yetersizdir ve yeterlidir kodları arasında yetersizdir kodu daha ağırlıklı olup ardından yönetsel giderler alt kodu sıklığı gelmektedir. Politikaların oluşturulması temasında farkındalık kodu ağırlıklı olarak kodlanmışken peşinden sorumluluk kodu ve bilinçli politika alt kodu gelmektedir. Politikaların kalıcılığı temasında yapıyorum ve yapmıyorum alt kodlarının arasında yapıyorum alt kodunun ağırlıklı kodlandığı görülmektedir ve kalıcı değildir kodu da sıklıkla işaretlenmiş kodlardandır. Politikaların yeterliliği temasında yetersizdir kodu ağırlıklı kodlanmıştır. Çözüm önerileri temasında istihdam alanları oluşturulması kodu ağırlıklıdır ve paydaş katılımı alt kodu da sıklıkla seçilmiştir. Bu bağlamda ağırlıklı kodlanan alt kodlar verilerde ifade sıklığını belirtmektedir.

3.3.3. Görüşmelerin Haritalandırılarak Gösterilmesi

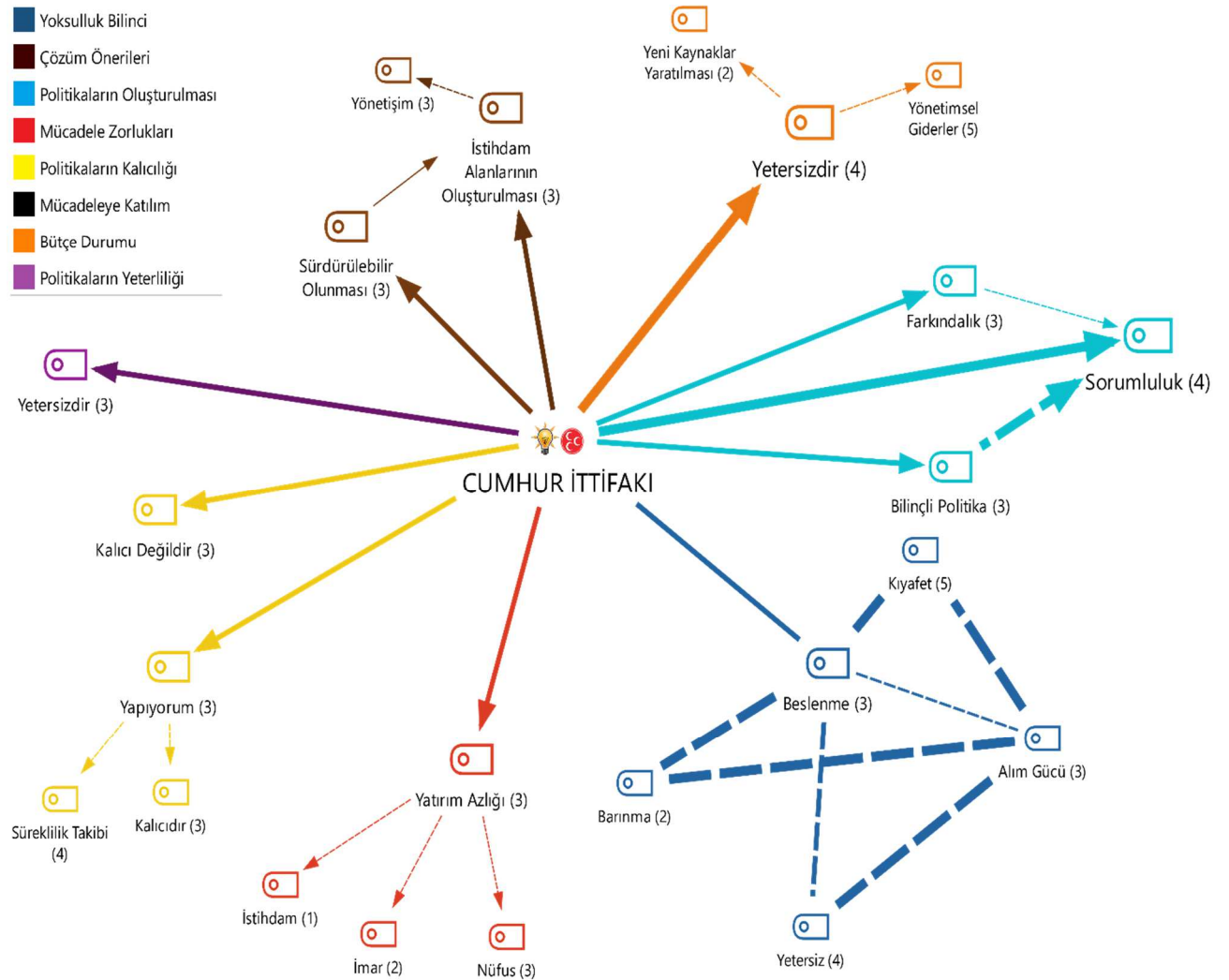
Tek vaka modeli araştırmada belgelerin analizlerini sunmaktadır. Çıkan analizler katılımcıların yanıtları hakkında anlamsal bir ilişki kurarak zihin haritalarını oluşturmaktadır. Belgeler, millet ittifakı ve cumhur ittifakı olmak üzere 2 ayrı grup kodlanmıştır. Şekillerin merkezinde bulunan simgeler katılımcı grupları temsil etmektedir. Şekillerde bulunan minyatür tablolar haritada yer alan kodların temalarını renklendirilmiş olarak içermektedir. Dolayısıyla bu sayede haritalandırma üzerinde okuyucunun renklerden anlamsal bağlantıları ayırt edebilmesi sağlanmıştır. Şekillerde bulunan çizgilerin kalınlığı ve inceliği kodlanma sayısını belirtmektedir.

Şekil 1. Millet İttifakı İle Yapılan Görüşmenin Tek Vaka Modeli

Şekil 1’de Millet İttifakı temsilcileri ile gerçekleştirilen görüşmeler için temaların kod ve alt kodlarla bağlantısını göstermektedir. Bu bağlamda yoksulluk bilinci temasında temsilcilerin yoksulluğu insan hayatı için gerekli olan ihtiyaçlar (beslenme, barınma ve kıyafet) kodlanmıştır. Bunun yanı sıra yoksulluk bilinci temasında katılımcıların; nüfus, alım gücü ve sosyal yardımlaşmayı da vurguladığı görülmektedir. Katılımcılar politikaların oluşturulması temasında 4 defa kodlama ile farkındalık kodunu ön plana çıkartmıştır. Farkındalık kodunun alt kodlarını sorumluluk ve bilinçli politika oluşturmaktadır. Buradan politikaların oluşturulmasında, bilinçli politika seyrinde farkındalık ve sorumluluğun ön planda tutulması gerektiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların mücadele zorlukları temasında, etkisizlik ve yatırım azlığı kodlarını ön planda tuttuğu görülmektedir. Bu bağlamda şekle göre yatırımın azlığı durumunun, artan nüfusa göre istihdam ve imar gibi sorunları da beraberinde getirdiği anlaşılmaktadır. Politikaların kalıcılığı temasında katılımcılar, süreklilik takibini genel olarak yaptığını belirtmiştir. Mücadeleye katılım temasında

katılımcılar birlikte çalışılmalı kodunu 4 defa kodlayarak paydaş katılımını ön planda tuttuğu görülmektedir. Bunun sebebi ise ekonomik destek yetersizliğine bağlandığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar bütçe durumu temasında yetersizdir kodunu 4 defa kodlamıştır. Temelinde yatan sebepler arasında yönetsel giderlerin fazla olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu durum da yeni kaynaklar yaratılması arayışı içine girilmesi gerektiğini desteklemektedir. Katılımcılar politikaların yeterliliği temasında yetersizdir kodunu 4 defa kodlayarak, bu konuda yetersiz kaldığını ifade etmektedir. Son olarak çözüm önerileri temasında katılımcılar en çok istihdam alanlarının oluşturulmasını kodlamıştır. Bu bağlamda katılımcılara göre yoksulluğun önüne geçebilmenin en önemli çözüm yolu yeterli istihdamın oluşturulmasına bağlıdır.

Şekil 2. Cumhuriyet İttifakı İle Yapılan Görüşmelerin Tek Vaka Modeli

Şekil 2’de Cumhuriyet İttifakı temsilcileri ile gerçekleştirilen görüşmeler için temaların kod ve alt kodlarla bağlantısını göstermektedir. Yoksulluk bilinci temasını katılımcılar beslenme olarak kodlamıştır. Şekilden anlaşılacağı üzere beslenme kodunun; kıyafet, barınma ve alım gücü alt kodları ile bağlantısı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda alımgücünün yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Politikaların oluşturulması teması şekle göre yorumlandığında; sorumluluk bilincinde olmak ve bilinçli politikalar oluşturmak politikaların oluşturulmasında izlenmesi gereken süreçlerdir. Şekle göre bu süreçlerin temelinde farkındalık durumunun etkisi anlaşılmaktadır. Katılımcılar mücadele zorlukları temasında yatırım azlığını kodlayarak nüfusa göre yetersiz kaldığını belirtmiştir. Politikaların kalıcılığı temasında kalıcı ve kalıcı değildir eşit sayıda kodlanmıştır. Kalıcıdır diyen katılımcılar politikalarını takibini yaptığını belirtmektedir. Bu durum da tutarlı olduğunu göstermektedir. Bütçe durumu ve politikaların yeterliliği temaları katılımcılar tarafından yetersiz olarak kodlanmıştır. Çözüm önerileri temasında istihdam alanlarının oluşturulması ve sürdürülebilir politikaların olması kodları arasında bir bağlantı görülmektedir. Bu kodlar yönetim alt kodu ile desteklenmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada Çanakkale Belediyesi'nin kent yoksulluğu sorunu ile mücadelesi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda araştırma; "Çanakkale Belediyesi'nin kent yoksulluğu ile mücadelede tek başına yeterli olmayacağı" önermesine dayandırılmıştır.

İnsanlık tarihi kadar eski bir zamana ait olan yoksulluk kavramı günümüzde de varlığını göstermektedir. Bu sorunla mücadele için hem ulusal hem yerel düzeyde birçok politikalar üretilmektedir. Ancak ne yazık ki yoksulluğun ortadan kalkması sağlanamamıştır. Endüstri devriminden önce yoksulluk sorunu merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin dışında komşuluk, akrabalık ve ailenin destekleri ile çözülmeye çalışılmaktaydı. Ancak modern dönemde, artan nüfusunda etkisiyle bu mücadelede etkili rol oynaması gereken taraf devlet oldu. Yoksulluğun ortadan kalkmamasının nedenlerinden birisi de devletin ürettiği ancak sürdürülebilir olmayan sosyal politikalarıdır. Bir ülkede refah seviyesinin yüksek olması ve yoksulluğun en aza indirgenmiş olması, o ülkede eğitimin, adaletin, liyakatin ve ülke kaynaklarının eşit paylaşılmasına paralel bir durumdur.

Yoksulluk olgusunun günümüzde ortadan kaldırılması için gösterilen çaba yalnızca ulus içinde gerçekleştirilen gayretlerden oluşmamaktadır. Bütün bu gayretlerin yanında uluslararası kuruluşların ve gelişmiş ülkelerin destekleri de vardır. Dolayısıyla yoksulluk sorunu devlet sınırları içinden taşarak küresel boyutlara ulaşabilmektedir. Bu bağlamda ülke içinde yaşanan yoksulluk durumunun çözümü veya en aza indirilmesi için merkezi yönetim, yerinden yönetim birimlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının ortak hareket etmesi ve fikir birliği sağlaması bir koşuldur.

Türkiye genelinde yoksulluk ile mücadelede 1980'li yıllarda önemli bir adım atılmış Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu kurulmuştur. Türkiye'de her ilçede bulunan bu birimler halen aktif görevlerini yürütmektedir. Bakıma muhtaç ve ihtiyaç sahibi ailelerin başvurusunu alıp incelendikten sonra yardımlar bireylere ulaştırılmaktadır. Bunun yanında sivil toplum kuruluşlarının da yoksul aile ve bireylere ayni ve nakdi destek sağlamaktadır. Bu yardım ve desteklerin var oluşu yoksullar açısından iyi bir durumdur, ancak yardımların sürekli aynı kişilere transferi diğer yoksul bireylerden bihaber olmaya sebep olmaktadır. Bu da kaynakların israfını beraberinde getirmekte ve yeni kitlelere ulaşılmasına engel olmaktadır. Bu durum şöyle engellenebilir; ilk başta yardım sağlanan bireylerin takibi iyice

yapılmalı yoksul durumdan kurtuldukları sırada o kişiye sağlanan sosyal yardımlar kesilmelidir. Aksi takdirde yardımlara alışan halk, verilecek hiçbir desteği geri çevirmeyecektir.

Çanakkale ili hem turizm hem de tarımsal açıdan zengin bir şehirdir. Bulunduğu konum itibari ile göç vermeye meyilli bir yapıya sahip olsa da aynı zamanda göçte almaktadır. Sanayi şehri görüntüsünden uzak durması Çanakkale ilinin dezavantajıdır. Dışarıdan Çanakkale'ye göç eden insanlar ağırlıklı olarak eğitim için gelmektedir. Şehrin nüfusu iş olanaklarına göre fazladır. Nüfusa yetemeyen istihdam olanakları, Çanakkale ilinde kent yoksulluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunun üstesinden gelemeyen bireyler ilk olarak devlete koşmaktadır. Merkezi yönetim politikalarının yoksulluk için yeterli olmadığı yerlerde yerel düzeyde sağlanan politikalar kendini göstermektedir. Çanakkale Belediyesi kent yoksulluğu ile mücadelede etkin bir rol oynamak istese de bunu başaramamaktadır. Bu durumun temel nedenini araştırmanın gönüllü katılımcıları olan belediye meclis üyeleri bütçe ve istihdam alanlarının eksikliğine bağlamaktadır.

Araştırma kapsamında Çanakkale Belediyesi'nin yoksulluk ile mücadelesinde karar alıcı taraflar olan, belediye meclis üyelerinin yoksulluk bilinci düzeyleri mikro ölçektedir. Bu da kentsel yoksulluk ile mücadeleye etkin ve verimli politikaların üretilmesinde engel teşkil eden bir durumdur. Kentsel yoksulluk yalnızca bir grup yoksul insanın paraya ulaşamama durumu değildir. Eğitim, sağlık, imar, altyapı ve içme suyu gibi eksiklikler kentsel yoksulluğa dahildir.

Bu çalışmada “Çanakkale Belediyesi'nin kent yoksulluğu ile mücadelede tek başına yeterli olamayacağı” önermesi çalışmanın sonunda karşılık bulmuştur. Kent yoksulluğu ile mücadelede etkin ve başarılı olmak için birtakım önerilerde bulunulabilir:

- Yoksulluk ile verimli bir şekilde mücadele edilebilmesi için ülkede ekonomik büyüme gerçekleşmelidir.
- Yoksulluğa sebep olan durumlar belirlenerek önlem alınmalıdır.
- İsrafın her türüsünden kaçınılmalı, kaçınıldığı takdirde oluşacak fırsatlar iyi değerlendirilmelidir.
- Köyden kentlere olan göçlerin önüne geçilmelidir. Köy halkını tatmin edici politikalar sağlanmalıdır.

- Merkezi ve yerel yönetimler yoksulluk ile mücadeleye gönüllü olan sivil toplum kuruluşlarını desteklemelidir.
- Halihazırda yardımda bulunan kimselere belirli sürelerde denetleme gerçekleştirilmelidir.
- Fırsat eşitsizliğinin önüne geçilmeli, eşit ve adil olunmalıdır.
- Yoksul kimselere yalnızca nakdi destek değil; sağlık ve psikolojik anlamda hizmetlere erişimleri kolaylaştırılmalıdır.
- Belediye yapısındaki kadrolarda liyakate önem verilmelidir.
- Yoksulluk ile mücadelede kaynaklar doğru kullanılmalıdır.
- Yoksulluğun yalnızca devletin sorunu olduğu görüşü ortadan kaldırılmalıdır.
- Yoksullukla mücadele bağlamında gönüllü kuruluşların arasındaki iletişim sağlam temellere dayandırılmalıdır.
- Mahalli idarelerin sağladığı sosyal yardımlar siyasetin dışında olmalı, bu yardımlar gerçekten ihtiyacı olan bireylere sağlanmalıdır.
- Yoksul halkı topluma kazandıracak meslek edinme kursları açılmalıdır.
- Yerel düzeyde istihdamı sağlayacak yatırımları kente çekebilmek adına doğru ve planlı stratejiler izlenmelidir.
- Toplumun hizmetlere erişimi kolaylaştırılmalıdır.
- Yoksul halka kendi işlerini kurabilmeleri için onları destekleyecek nakdi yardımlar sağlanmalıdır.
- Uygulanacak politikalar sürdürülebilir olmalıdır.
- Yerel düzeyde bulunan sosyal yardım birimleri çalışanları belirli sürelerde değiştirilmelidir.
- Belediye bünyesinde açılan iş ilanları merkezi yönetimin belirlediği birimlerce denetlenmeli ve işe alım süreci gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2004). Kent Yoksulluğu ve Sivil Dayanışma. Ed. R. Beder Şen. *IV. Aile Şurası Aile ve Yoksulluk Bildirileri*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Açıkgöz, R., ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1).
- Adaçay, F. R. (2008). *Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk: Yoksulluk-Mücadele Stratejileri ve Türkiye'deki Boyutları*. Nisan Kitabevi.
- Aksan, G. (2015). Yoksulluk ve Dayanışma Ağları. Çizgi Kitabevi.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002), “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Coşkun Can, Aktan (Ed), Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu.
- Aktaş, Kaya Gülhan, (2007). “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Gelir Dağılımı Yoksulluk ve Sosyal Politikaların Evrimi”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Altun, Ö. (2007). Kent Yoksulluğunu Önlemede Kent Yönetimlerinin Rolü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Arpacıoğlu, Ö., & Yıldırım, M. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 60-76.
- Ataay, C. K. (2016). Hayek ve Friedman’ın Devlet Anlayışı. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4(1), 129-151.
- Atılğan, M. (2004). Yoksulluk, İnsan Hakları ve Yoksullukla Mücadelede" İyi Yönetişimin Rolü. *Türk İdare Dergisi*, 442, 123-155.
- Aydın, K. (2014). Yapısal İşlevselci Teori ve Toplumsal Tabakalaşma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8).
- Aydın, K. (2018). Max Weber, Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma. *Ekonomi Kültür ve Toplum Dergisi* (57), 245-267.
- Aytaç, A., ve Hatipler, M. (2013). *Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele*. Paradigma Kitabevi Yayınları.
- Berkün, S. (2017). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı. *Şarkiyat Dergisi*, 9(2), 582-598.
- Buffoni, L. (2010). Küreselleşmiş Koşullarda Yoksulluğu Yeniden Düşünmek. *Sosyoloji*, 317-327. A. Giddens (Ed.), Say Yayınları, İstanbul.
- Çagatay, N. (1998). *Gender and poverty*. New York: UNDP, Social Development and Poverty Elimination Division.
- ÇALIK, T. (2015). Birleşmiş Milletler Organlarının İnsan Hakları ile İlişkisi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(4), 1091-1134.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 59, pp. 89-132).

- Çamlı, A. Y. (2020). Yeni Bir Toplum Kuram Dinamiği: Pratik-rasyonellik. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 14-27.
- Çelik, A. (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1-20.
- Çiçek, E. (2012). Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Politikaları:“Batı Akdeniz Örneği”. Ankara: Korza Yayıncılık.
- Dalkılıç, İ. (1998). İbn-i Haldun'un Mülkiyet Anlayışı. *İstanbul Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, (25), 70-90.
- Dansuk, Ercan: “Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla Ölçülmesi”, DPT Uzmanlık Tezi. Mayıs 199.
- Demirtürk, R. B., Bozkuş, N., Cephe, A., Aktaş, B., Afşar, S. T., & ÇINGİ, H. (2011). Yoksulluk Düzeyinin Modellenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 29-67.
- Dinler, E., ve Çalışkan, Z. (2019). Mülkiyetin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Deneme. *Sosyal Politika Konferansları Dergisi*, (77), 421-452.
- DPT, (2001). *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı*, DPT Yayınları, Yayın No: DPT: 2599- ÖİK: 610, Ankara.
- Dumanlı, R. (1996). Yoksulluk Ve Türkiye’deki Boyutları. *DPT, Uzmanlık Tezi, Ankara*.
- Dündar, Ö. Z. (2011). Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Sorunu Açısından Sosyal Belediyeciliğin Önemi. *Akdeniz Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), 117-126.
- Erdem, T. (2003). Yoksulluk Kimin Sorunudur. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 14(49), 130-149.
- Erder, S. (1996). *İstanbul'a Bir Kent Kondu Ümraniye*, İletişim Yayınları.
- Eren, A., & Bahar, O. (2004). Yoksulluğa Kavramsal Bir Bakış: Dünya Ve Türkiye'deki Görünümü. *İktisat İşletme ve Finans*, 19(220), 36-50.
- Erol, S. I. (2012). İktisadi Kalkınmada Değerlerin Rolü (İbn Haldun’un Perspektifinden). *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3(2), 49-65.
- Ersöz, H. Y. (2004). *Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler: İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği*, Filiz Kitabevi.
- Ersöz, H. Y. (2005). Sosyal Politika ve Refah Devleti Yerel Yönetimler İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 55(1), 759-775.
- Ersöz, H. Y. (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*, İstanbul: Altınoluk Yayın San.
- Güler, A., Halıcıoğlu, S., & Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*, Seçkin Yayıncılık.
- Güneş, F. (2009). Kentsel Yoksulluk/Dışlanma, Göç ve İstihdam: Eskişehir’de Belediyeden Yardım Alan Haneler. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 449-471.
- Gürses, D. (2007). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(17), 59-74.
- Haldun, İ. (2007). Mukaddime, Cilt I-II,(Haz. Süleyman Uludağ). *İstanbul: Dergah Yayınları*.

- Halişçelik, E. (2008). Dünya Bankası'nın Yapısı, Faaliyetleri ve Türkiye'de Finansmanı Dünya Bankasınca Sağlanan Kredilerin ve Etkilerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, Ağustos.
- Kalaycı, S. (2015). Yoksulluk kültürü ve sosyal dayanışma geleneği: Yunus Emre Kültür Vakfı örneği Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karatepe, U. (2006). Türkiye'de İktisadi Büyüme Stratejileri ve Yoksulluk, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karayılmaz, D. Yerel yönetimlerde kentsel yoksulluk bağlamında sosyal belediyeçilik uygulamaları: Yalova Belediyesi örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaygalak, S. (2001). Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği. *Praksis Dergisi*, 2, 124-172.
- Kesgin, B. (2008). Yoksulluğa Yerel Müdahale "Sosyal Belediyeçilik" Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Kesgin, B. (2012). Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyeçilik. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(26), 169-180.
- Kesgin, B. (2012). *Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet*. Açılımkitap.
- Koç, N. (2014). Sosyal Belediyeçilik Hizmetleri ve Finansmanı: Ege Belediyeler Birliği Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, N., & Ökmen, M. (2015). Sosyal Belediyeçilik Anlayışı Çerçevesinde Seçilmiş Belediyelerin Sosyal Bütçelerinin Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, Ocak-Haziran, S.168, s. 69-84.
- Kozak, İ. E. (1984). *İbn Haldun'a Göre İnsan, Toplum, İktisat*. Pınar Yayınları.
- Kule, H. ve Es, M. (2010), Türkiye'de kentsel yoksulluk: Kocaeli örneği. *Sosyal Politikalar Konferansları Dergisi*, (50), 259-300.
- Küçük, Ö. Dünya Bankası Ve İktisadi Büyüme Formülü: Yabancı Sermayenin Harekete Geçirilmesi *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 501-523.
- Lewis, O. (1965). La vida/İşte hayat: Yokluk kültürü içindeki bir Porto Riko'lu aile üzerine inceleme (çev. Vahit Çelikbaş). *İstanbul: e Yayınları*.
- Mermer, B., Şataf, C., & Negiz, N. (2016). Türkiye'de Sosyal Belediyeçilik Anlayışı: Denizli Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1299-1322.
- Oktik, N. (2008). Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar", Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları. İzmir: Yakın Kitapevi Yayınları.
- ÖİK: 610, Ankara.
- Özdek, Y. (2002). Küresel Yoksulluk ve Küresel Şiddet Kıskaçında İnsan Hakları, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, 1-44, TODAİE.

- Özdemir, Ç. M., & İslamoğlu, E. (Eds.). (2017). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Kavram-Teori-Uygulama. Seçkin Yayıncılık.
- Özdemir, S. (2004). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Özdemir, S. (2009). Küreselleşme ve Refah Devletleri Üzerindeki Etkileri. *Sosyal Politikalar Konferansı Dergisi*, 57(1), 55-86.
- Özdoğan, F. (2009), Yoksulluk Kültürü Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Özel, M. (2015). Kentsel Yoksulluk ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerin İşlevleri. *İdealkent Dergisi*, 6(16), 155-181.
- Özkan, Ö. (2004). Dünya Bankası Türkiye’de Yoksulluğu Araştırıyor. *Toplum ve Hekim*, 19(1), 27-33.
- Öztürk, M. ve B. I. Çetin., (2009), “Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 3(11), 2661-2698.
- Öztürk, Ş. (2008). Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5).
- Pehlivan, V. (2010). Küreselleşme, yoksulluk ve Türkiye. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Pektaş, E. K. (2010). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), 1-22.
- Pir, N. (2018). Kent yoksulluğu ile mücadele: Bursa Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Saruhan, Şadi Can; Özdemirci, Ata (2016). *Bilim, Felsefe ve Metodoloji*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Seyyar, A. (2008). *Yerel Siyasetin Gelişiminde Sosyal Politikaların Önemi*, Yerel Siyaset, Okutan Yayınları.
- Sur, M. (2013). Birleşmiş Milletler Örgütünün Gelişimi ve Geleceği. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, (8), 2535-2550.
- Şahin, M. (2005). Küreselleşme Kaynaklı Yoksulluk ve Yolsuzluk. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (25), 124-134.
- Şahinoğlu, İ. (2020). Kent Yoksulluğu İle Mücadele Rejimi: Sultanbeyli Örneği Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Şengün, E. (2019). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenkal, A. (1995). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, Alfa Yayınları.
- Şenkal, A., & Sarıpek, D. B. (2007). Avrupa Birliği’nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (14), 146-175.

- Tannenbaum, Donald G. & David Schulz. (2011). Siyasî Düşünce Tarihi – Filozoflar ve Fikirleri. Ankara: Adres Yayınları.
- Taşçı, F. (2009) Yoksulluğa ve Yoksullara Dönük Ahlak Yaklaşımları. *Sosyal Politikalar Konferansları Dergisi*, 57(1), 481-514.
- Taşçı, F. (2010). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1, 175-202.
- Temiz, H. E. (2008). Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 17(2), 61-100.
- Tireli, M. (2009). Küreselleşme ve Yoksulluk: Birleşmiş Milletler (UNDP) ve Dünya Bankası Göstergeleri. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Tosuner, Özlem (2007), “Dünya Bankası ve Yoksullukla Mücadele”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- TÜİK, (2008). Yoksulluk ve Gelir Dağılımı. *Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi*, Ankara.
- Türkdoğan, O. (2003). *Türk Toplumunda Yoksulluk Kültürü*. Deniz Feneri Derneği Yayınları, İstanbul.
- Uçaktürk, T. ve Uçaktürk, A. (2017). Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği. *VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi S. 1-15*, Çanakkale.
- Uzun, A. M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-174.
- Ülgener, S. F. (1981). *Zihniyet ve Din. İslâm, Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlâkı*. Der Yayınları.
- Varol, S. (2019). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamalarının Değerlendirilmesi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi.
- World Bank. World Development Report, Poverty, Washington D.C.: World Bank, 1990 ss: 1-85.
- World Bank. World Development Report, Poverty, Washington D.C.: World Bank, 1990 ss: 1-85.
- Yalçın, N. (2008). Sivil Toplum Kuruluşları Ve Yoksulluk, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yelboğa, N. (2017). Yerel Yönetimlerin Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Sosyal Bilimler Güncel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 413-432.
- Yersiz, B. (2018). Belediyelerde Kent Yoksulluğunun Önlenmesinde Sosyal Belediyecilik ve Yönetişim Uygulamalarının Etkisi: Elazığ Belediyesi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Nitel Aaştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, U., ve Göktürk, İ. (2008). Toplumsal Sorunların Çözümünde Yeni Belediyecilik Anlayışı: Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı. *I. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu*, 23-24.

Yılmaz, Y. (2020). Türkiye’de Kentsel Yoksulluk İle Mücadelede Yerel Yönetimler; Ankara Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaztürk, A., ve Güler, T. Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Karşılığı: Sosyal Belediyecilik ve Temel Sorunları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-23.

Yüce, M., ve Özbek, M. F. (2006). Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Yoksulluk Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (10), 1-23.

Kanunlar, Raporlar ve İnternet Kaynakları

Çanakkale Valiliği (2021), İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Sayılarla Canakkale www.canakkale.gov.tr

(Erişim Tarihi: 26.08.2021).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Yoksulluk Çalışması İstatistikleri

https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

(Erişim Tarihi: 06.04.2021).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Yoksulluk Çalışması İstatistikleri

<https://tuikweb.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

(Erişim Tarihi: 08.04.2021).

Erdendoğdu, Feza (2014).”Sosyal Tabakalaşma ve Eşitsizlik”

https://www.academia.edu/7259472/Sosyal_Tabakala%C5%9Fma_ve_E%C5%9Fit_sizlik

(Erişim Tarihi: 10.06.2018).

<https://www.canakkale.bel.tr/file/288/EabvHArI1MJdDIlrRUVXT20fJKkNyclE.pdf>

(Erişim Tarihi: 07.11.2021).

<https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1122-canakkale-tarihi>

(Erişim Tarihi: 13.11.2021).

<https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1125-cografya-yapi>

(Erişim Tarihi: 13.11.2021).

<https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1126-ekonomik-yapi>

(Erişim Tarihi: 14.11.2021).

www.cografya.gen.tr/ekonomikyapi/%32

(Erişim Tarihi: 16.10.2021).

<https://www.ctb.org.tr/canakkale-tarim/>

(Erişim Tarihi: 19.11.2021).

www.canakkale.gov.tr

https://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnnya_Bankas%C4%B1

(Erişim Tarihi: 22.09.2021).

(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17807>)

(Erişim Tarihi: 12.04.2021).

<https://www.imf.org/-/media/Files/Countries/ResRep/TUR/tr-the-imf-and-the-world-bank.ashx>

(Erişim Tarihi: 13.04.2021).

Dünya Bankası “Dünya 1980 Yoksulluk ve İnsani Gelişme Raporu”

Dünya Bankası “Dünya 1990 Kalkınma Raporu”

Dünya Bankası “Dünya 2005 Küresel Ekonomik Beklentiler ve Ticaret Raporu”

Dünya Bankası “Dünya 2017 Küresel Yoksulluğu İzleme ve Küresel Yoksulluk Komisyon Raporu”

UNDP, “1998 İnsani Gelişme Raporu”

UNDP, “2010 İnsani Gelişme Raporu”

UNDP, “2019 Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Raporu”

UNDP, “2020 Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Raporu”

IDA, “2007 Özel Amaçlı Mali Tablolar ve İç Kontrol Raporu”

T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, “Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu”

5216 Sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, Resmi Gazete ‘de Yayınlanma Tarihi: 23/7/2004, Sayı: 25531.

5393 Sayılı “Belediye Kanunu”, Resmi Gazete ‘de Yayınlanma Tarihi: 13/7/2005, Sayı: 25874.

5302 Sayılı “İl Özel İdaresi Kanunu”, Resmi Gazete ‘de Yayınlanma Tarihi: 04/03/2005, Sayı: 25745.

EKLER

EK 1

Sayın Katılımcı

Bu görüşme formu, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda yürütülmekte olan “Mahalli İdarelerin Kent Yoksulluğu ile Mücadelesi: Çanakkale İli Örneği” adlı yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Bu çalışmada kentsel yoksulluk planlarında hangi sosyal politika yaklaşımlarının benimsendiği ve benimsenen politika yaklaşımı ile yerel düzeyde mücadele de kalıcı çözümler elde edilip edilmeyeceğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Toplanan veriler yalnızca bilimsel maksatla kullanılacak olup, üçüncü şahıslarla isim bilgileri paylaşılmayacaktır. Değerli zamanınızı ayırarak cevaplayacağınız görüşme formunue-posta adresine göndermeniz bizi mutlu edecektir.

Bilime gösterdiğini ilgi için teşekkür ederiz.

TURGUT KAYMAK
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kentsel Yoksulluk ile mücadele yerel düzeyde size neyi ifade etmektedir?
2. Kentsel Yoksulluk ile mücadele bağlamında karşılaştığınız zorluklar nelerdir?
3. Kentsel Yoksulluk ile mücadeleye mahalli idarelerin diğer birimlerinin katılımını yeterli buluyor musunuz? Yeterliyse bu nasıl işliyor, yeterli değilse nedenini yazar mısınız?
4. Kentsel Yoksulluk ile mücadelede hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için bütçe kaynaklarını yeterli düzeyde buluyor musunuz? Buluyorsanız bu nasıl işliyor, bulmuyorsanız nedenini yazar mısınız?
5. Kentel Yoksulluk kapsamında yerel düzeyde politikaları nasıl oluşturursunuz?
6. Oluşturulan politikalar kalıcı nitelikte mi olur? Bunun takibini yapar mısınız?
7. Kentsel Yoksulluk bağlamında hedeflenen politikalar sizce yerel halk için yeterli düzeyde midir?
8. Kentsel Yoksulluk ile mücadelede tek yetkili siz olsaydınız neler yapardınız ?